

Provincial de Protecció a la Infància i de Repressió a la Llençatitat i Hotel d'Immigrants, al Foble Nou, el 15 de desembre de 1918 ("Acció" de gener de 1918, p. 2-3; "Butlletí Escolar" 15 gener 1918, p. 157-159); a l'Estació de Vilanova (Morrot), el 2 de maig de 1920 ("Acció" de maig de 1920, p. 5, i de juny 1920, p. 3); al Museu de Productes Comercials de les Escoles Pies de Sarrià, el 21 de novembre de 1920 ("Acció" de desembre 1920, p. 3). El 12 de desembre de 1920, la classe de Mercologia visitava una fàbrica de ciment a Montcada ("Acció" de gener 1921, p. 4); el 26 de gener de 1921 hom visitava una fàbrica de productes ceràmics, el 4 de febrer una de bombetes elèctriques ("Acció" de març 1921, p. 5); el 15 de març de 1921, els alumnes de Mercologia visitaven la fàbrica Indústries Siderúrgiques; el mateix mes, els d'Història de Catalunya visitaven l'Institut d'estudis Catalans, acompanyats per Pere Bosch i Gimpera i Josep Corominas ("Acció" d'abril 1921, p. 3); els mateixos alumnes de Mercologia, acompanyats pel seu professor Narcís Rucabado, visitaven una fundició d'or i plata, el 6 d'abril de 1921, i l'Escola de Fundició de ferro de l'Escola Elemental del Treball, el 12 d'abril ("Acció", maig 1921, p. 6). El 15 i 16 de maig, la mateixa classe visitava les Mines del Frigorat, a Bellmunt ("Acció" de juny 1921, p. 4-5); el 10 de setembre de 1921, la classe de Geografia Elemental visitava l'Observatori Fabra ("Acció" d'octubre 1921, p. 3); el 20 de novembre, els alumnes de Mercologia visitaven la col·lecció de pedres precioses d'Antoni Novellas i Roig ("Acció" de desembre de 1921, p. 3); el 8 de desembre, els mateixos alumnes visitaven una fàbrica de porcellana ("Acció" de gener 1922, p. 3); el 2 de febrer de 1922, la mateixa classe acudia a una fàbrica de cristall ("Acció" de març 1922, p. 6), i el 28 del mateix mes a una fàbrica de cautxú ("Acció" d'abril 1922, p. 4); el 8 de novembre de 1922 la mateixa classe visitava un taller de serra i treball del marbre, i el 22 de novembre el Museu de Geologia del Club Muntanyenc ("Acció" de desembre 1922, p. 3); el 8 de desembre de 1921 repetia la visita a aquella col·lecció de pedres precioses d'Antoni Novell, i el 13 de desembre a una colecció de pedres a mig cristall ("Acció", gener 1923, p. 4); el 3 de març de 1923, una fàbrica de cereria -- ("Acció", abril 1923, p. 5). Pel que fa a les visites escolars de les Escoles com a conjunt, "Acció" de maig de 1923, -. 4-5, manifestava la intenció de la Secció d'Educació, "després d'un període bastant llarg" de reprendre'n l'organització i n'anunciava una sè

rie "a les institucions de cultura del nostre Municipi" per al ma^{teix} mes de maig, si bé foren ajornades fins el 17 de juny en què es visitava l'Escola del Bosc ("Acció" juny 1923, p. 6; "Acció", juliol 1923, p. 7) "El Diluvió", 17 de juny 1923). El 1 de juliol de 1923, hom visitava l'Escola Baixeras i l'Escola de Mar ("Acció" de juliol 1923, p. 7; "El Diluvió", del 29 de juny i del 7 de juliol de 1923, "Acció" d'agost de 1923, p. 3). El 25 de juliol es visitava l'Escola d'Oficis de Dona ("El Diluvió" del 7 de juliol de 1923 i del 13 de juliol del mateix any; "Acció" d'agost 1923, p. 4). El 12 d'agost de 1923, enfi, hom visitava la Colònia Escolar de Vilamar ("El Diluvió" del 2 d'agost de 1923 i "Acció" de setembre 1923, p. 3). Mentre, els alumnes de Zarcologia havien prosseguit igualment les seves respectives visites.

- (1010) Esmentem, per exemple, les conferències d'Agustí Pereña sobre Xina i Japó, el 13 de febrer de 1920 ("Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 8); de Joaquim Salarich sobre Higiene fonamental, el 1 de maig de 1920, de Pere Lluís Rodés sobre "Harmonies del firmament" o "les vibracions dels astres", el 10 de maig de 1920 --- ("Acció" d'abril de 1920, p. 4; de maig de 1920, p. 5; de juny de 1920, p. 3; "El Diluvió", 12 de maig de 1920); de Joan Malagarriga que llegí una conferència del professor italià de les Escoles B. Colarossi sobre "De com tot conflicte social pot resoldre's pedagògicament", el 22 de juny de 1920, d'Abelard Tona sobre "Una visita al Museu arqueològic de Santa Agata", el 25 de juny de 1920 ("Acció", juliol 1920, p. 3); de Frederic Barceló i Frederic Pujolà i Vallés, sobre la Fira de Mostres de Barcelona, després d'alguns ajornaments, el 19 de juliol de 1920 ("Acció", setembre 1920, p. 6); d'Enric Calvet, el 28 d'abril de 1923, sobre radiotelegrafia i radiotelefonía ("Acció" d'abril de 1923, p. 5-6); del soci Santiago Andreu sobre les bases d'un nou sistema taquigràfic que exposaria després en un curset l'estiu de 1923 (juliol i agost), - el 20 de juny de 1923 ("Acció", juny 1923, p. 6; "El Diluvió", 19 de juny 1923).
- (1011) Així Manuel Alcàntara a Manresa, sobre educació cívica, el 12 de març de 1922, organitzada pel Centre de Dependents de Manresa. V. l'extensa recensió que feu "Acció" d'abril de 1922, p. 4, i "Acció"

de maig de 1922, p. 2. També, segons "El Diluvio" del 21 de febrer de 1923, Manuel Alcàntara, que era en aquests moments llicenciat - en administració pública -segons aquest diari- havia de donar una conferència a l'Escola d'Administració Local de la Mancomunitat, - dins d'un cursset sobre sistemes d'administració local a l'estranger. La conferència que era l'onzena del cicle, versava sobre "La reforma de l'administració local anglesa al segle XIX".

(1012) Citem, per exemple, la primera conferència d'un projectat cursset de perfeccionament d'idiomes, el 6 d'abril de 1920, a cura del professor belga Georges Dwelshauvers sobre "Le mouvement littéraire -- contemporain en Belgique" ("Acció" de maig de 1920, p. 5, i "Acció" de juny 1920, p. 3); les dues que donà el mateix conferenciant el 14 i 16 d'abril de 1921 sobre "L'épopée française au XIX siècle.- La légende des siècles de Victor Hugo", i "L'évolution -- du Théâtre en France a l'Époque Contemporaine" ("Acció" d'abril de 1921, p. 3, i "Acció" de maig, 1921, n. 6); i les tres conferències donades pel director de l'Institut Francés de Barcelona, --- Bonnoure, sobre "La vie et l'oeuvre de Molière", el 25 i 27 d'abril de 1922 i el 2 de maig del mateix any "Acció" de maig de 1922, p. 2; "Acció" de juny 1922, p.4).

(1013) Diversos especialistes de fotografia pronunciarien un bon nombre de conferències sobre aquesta pràctica (Miquel Benom, Rafael Areñas, Rafael Garriga, o sobre excursions, il·lustrades fotogràficament. Entre les que el butlletí "Acció" i la premsa, com el mateix "El Diluvio", esmentem de manera periòdica, al llarg d'aquesta etapa, citem aquí el cicle -a part de la informació sobre altres activitats com els concursos i les exposicions-, de conferències donat per Rafael Garriga i Rafael Areñas, a partir del 18 de gener de 1921, sobre l'art de la fotografia, en 12 temes, i que foren editades pel CADCI, i haurien de merèixer "l'elogi més efusiu de tots els aficionats a l'art fotogràfic".- "Acció" de gener --- 1921, p. 4; "Acció" de maig 1921, p. 2 i 7; "El Diluvio" del 16 de gener de 1921, "El Diluvio" del 1 de febrer de 1921, i "El Diluvio" del 4 de febrer de 1921. V. Garriga, R.- Curs de fotografia.- Barcelona, 1921.

Hauríem de recordar aquí, també, les sessions i les conferències de l'Agrupació de Comptables com el cicle pronunciat per Joaquim

Ducet sobre el tema "Comentaris a la nova reforma a la llei d'utilitats", el 9 i 23 de novembre de 1922, 14 i 28 de desembre, i el 11 de gener de 1923 ("Acció" dels mesos de desembre de 1922, p. 3-4, de gener 1923, p. 4, i de febrer 1923, p. 5; "El Diluvio", 7 de febrer de 1923). A partir del 25 de gener de 1923, s'iniciaria un altre cicle sobre "Liquidació de l'impost d'utilitats en les societats col·lectives, comanditàries i anònimes", a cura d'Antoni Planas i Agustí Gómez, membres de l'Agrupació de Comptables, alternat amb una sèrie de conferències de Ramon Güell sobre "Responsabilitats civils i penals dimanant del contracte de societat i de les lleis tributàries que l'afecten", conferències que foren fetes amb caràcter públic a partir del 5 d'abril de 1923.- "Acció" de febrer 1923, p. 5; d'abril de 1923, p. 6; de juny 1923, p. 6; de juliol 1923, p. 8; de setembre 1923, p. 3.

- (1014) Als alumnes de les Escoles Mercantils Catalanes.- "Acció" de novembre 1922, p. 2. "La Secció" -hi llegim- s'ha enterat amb variable recança que alguns dels nous alumnes de les classes d'idiomes no fan els exercicis de traducció en llengua catalana. No dubtem que aquesta resistència és deguda a la temença de no escriure'l correctament per manca de pràctica, però exortem a aquests alumnes a què palesin llur sentiment nacionalista i no vacil·lin en escriure en català, car les faltes en què puguin incórrer podran ésser subsanades si sotmeten llurs dubtes a companys de classe més experimentats, els quals els atendran voluntariosament".
- (1015) La tasca cultural del Centre.- "Acció" de febrer de 1923, p. 1.
- (1016) "Acció", novembre 1918, p. 2-3, manifestava que la Secció de Cors Mutus que havia pogut resistir, "sense trontollar la seva potencialitat econòmica, la plaga del tifus de l'any 1914, (...) sens dubte resistirà la devastadora epidèmia que avui invadeix a casi tot el món, assadollant el cor de tristesa i de dolor".
- (1017) V. El CADCI entre 1918 i 1923, p. 443-4.
- (1018) "Acció" de desembre 1918, p. 4; "Acció" de gener 1919, p. 4. La grip comportà, a més a més, 4.151 dies subsidiaris i 32 no subsidiaris, 20.755 pts. de subsidis per malaltia i 2.425 pts. per defunció.
- (1019) "Acció", abril 1932, p. 12. "Acció" desembre 1918, p. 4; "Acció", gener 1919, p. 4. Recordem que hom havia plantejat aquesta nova

modalitat a la reunió general de la Secció del 15 de juny de 1918. V. el capítol anterior, p. 420 .

- (1020) Així "La Publicidad" del 19 de juliol de 1918, reproduïa una nota de la Secció que anunciava l'obertura del dispensari de 6 de la tarda a les 12 de la nit des del mateix dia 14 de juliol, data de l'obertura parcial de la seu del CADCI.
- (1021) "Acció" d'abril 1932, p. 12." (...) no es tan llunyana la data en què fou un veritable assot per a la ciutat aquesta terrible malaltia (tifus) -es refereix a l'epidèmia de 1914- (que no ha deixat de repetir-se amb menys intensitat), perquè nosaltres romanguéssim indiferents al tractar-se de nostra previsió i defensa".- "Acció" de setembre de 1919, p. 3.
 Tant aquest butlletí com els posteriors recomanarien la vacunació antítífica als socis.- "Acció" d'octubre de 1919, p. 4; "Acció" de novembre 1919, p. 3; "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 9.
- (1022) V. la nota 69 d'aquest capítol. "Acció", abril 1932, p. 12. "Acció" març 1920, p. 9-10. Amb el "Reassegur Mutual", hom cobrava 10 pts. diàries durant setanta cinc dies, en els casos de malaltia de medicina o cirurgia major, en lloc de les 5 pts. que es cobraven ---- abans, i 6 pts., durant cinquanta dies, en els casos de medicina i cirurgia menor, en lloc de les 3 pts. habituals. El subsidi per a "Llargues malalties" permetia de continuar cobrant subsidis, -- passats els setanta cinc dies de màxim que hom concedia, tot percebint, mentre durés la malaltia, 3 pts. diàries durant sis mesos, i 1'50 pts. diàries els sis mesos següents.
 "Si el cas de llarga malaltia segueix al màxim de subsidi que es concedeix per cirurgia menor, es donen iguals mesos de subsidi -- amb la diferència de que són dues pessetes les que s'apliquen als sis primers mesos i una pesseta cada dia als restants". Aquest -- avantatge restaria implantat i entraria, per tant en vigor, a partir del 1 d'agost de 1920. Durant tres mesos, els socis que s'hi inscrivissin ho farien pagant la quota estipulada, sense cap altra condició; passat aquest període, solament podrien acollir-s'hi si la seva edat no ultrapassava els 45 anys, passaven un reconeixement mèdic i pagaven 2 pts. d'entrada. V. "Acció" d'agost de 1920, p. 5-6; "El Diluvio", 1 d'agost de 1920; "El Diluvio", 5 d'octubre de 1920. El 1 de gener de 1921, dels 3.928 socis, el 66% s'ha

via inscrit a la nova quota que donava dret a aquesta modalitat.-

"Acció" de desembre 1920, p. 3, i "Acció" de febrer 1921, p. 2.

- (1023) V. supra, p. 14. "Acció", juliol 1920, p. 5; "Acció" d'agost 1920, p. 6; "Acció" de setembre 1920, p. 7 que indicava que les inscrites a la Secció eren un bon nombre.
- (1024) Ja l'estiu de 1918, fou designada una ponència, formada per Feliu i Lodina, Girona i Vallejo perquè estudiés la formació d'una secció especial de socors mutus per a la dona ("Acció" d'agost de 1918, p. 8, i "Acció" d'octubre de 1918, p. 3). El projecte d'estatuts per a la creació d'aquesta secció mutual fóra presentat el 13 de desembre de 1920 al Consell Directiu, el qual, un cop estudiat el projecte, el sotmetria a l'esmentat consell general extraordinari del 2 d'abril de 1921. V. "Acció" de gener de 1921, p. 1; de febrer de 1921, p. 1; de març 1921, p. 1; de maig 1921, p. 2.
- (1025) Els serveis prestats consistien en 10 pts. diàries durant setanta cinc dies en malalties de medicina o cirurgia major, 6 pts. diàries durant cinquanta dies en malalties de medicina o cirurgia menor, 2'50 pts. diàries durant seixanta dies en el cas de maternitat, 1 cent pessetes per defunció. V. "Acció" de maig de 1921, p. 2.
- (1026) El parentesc es referia a la muller, filla, mare o germana del soci o sòcia, amb la condició que la filla o la germana fossin solteres o vídues, i que la mare fos igualment vídua. L'edat per a inscriure-s'hi era compresa entre els 15 i els 45 anys.- "Acció" de maig 1921, p. 2. El 18 d'abril de 1921, el Consell Directiu del Centre nomenava una comissió perquè tingués cura dels treballs per a l'organització de la Secció, la qual confeccionaria un reglament que fóra presentat a l'assemblea general extraordinària de socis del 27 de juliol de 1921, i el 1 de setembre començava a rutllar. El 18 de setembre de 1921, una nova reunió general extraordinària aprovaria una lleugera modificació estatutària ampliant, de manera provisional, fins el 30 de novembre inclusiu, l'edat màxima de les ingressants. El 17 de juny de 1922, la mútua feminal comptaria amb 397 associades i un ròssec favorable de 4.563'38 pts. El 31 de gener de 1932, comptaria amb 888 afiliades.-

"Acció" de juny 1921, p. 1 i 5; de juliol 1921, p. 1; de setembre 1921, p. 10; d'octubre 1921, p. 4; "Acció" d'abril 1932, p. 15; "El Diluvio", 31 de març 1921; "El Diluvio", 26 de juliol 1921; "El Diluvio", 9 d'agost 1921; "El Diluvio", 18 setembre 1921.

- (1027) Antoni Vallejó, president de la Secció de Socors Mutus, defensaria aquesta ponència, la qual remarcava els aspectes moral, econòmic i social del mutualisme. Subratllaria com el mutualisme, "practi---cant-lo amb la noblesa que es deuen de practicar tots els ideals", donava "una perfecta educació social en tots els ordres de la vida, doncs que incubtablement fa néixer en el cor dels homes aquell amor indispensable envers els demás, base fonamental per a dur a bon terme tota empresa col·lectiva"; i afirmaria que no es podia "confondre mutualisme i beneficència" i que tampoc el primer no es podia "convertir o traduir per conservadurisme, i com l'individu pot ésser un fervent mutualista i un lluitador per les reivindicacions socials, doncs que en mutualitzar-se ja es reivindica d'algunes de les contrarietats que en la lluita per la vida cal vèncer". També assenyalaria que el mutualisme havia de fer-se -- "assequible a tots aquells elements que formen part de la respectiva família. es recorda la vellesa, la invalidesa, la maternitat, la infantesa, cases de curació, sanatoris, i fins l'acció sanitària de les urbs." Finalment, la Federació de Dependents, d'acord amb les conclusions de la ponència, aprovades per unanimitat, havia de procurar que les entitats federades que no practiquessin el mutualisme, "el creien, (...) que totes en tinguin el alt concepte que li correspon", i que totes l'adaptessin "a les normes científiques modernes"; declarava el mutualisme "factor estimable per a portar a terme tota obra social", considerava la necessitat d'estimular "l'acció extensiva del mutualisme en la família directa del associats i per a la realització de projectes que, per la seva importància, reclamen l'esforç de moltes entitats; i, finalment, la Federació declarava que s'inhibia a tota "actuació directa en la pràctica del mutualisme, entenent que l'èxit del mateix requereix la direcció i governament de cada una de les entitats que li són federades".- "Acció" d'octubre 1921, p. 4; "Acció" de novembre de 1921, p. 4-5; Llibre de deliberacions de la Primera Assemblea de la Federació de Dependents de Catalunya, p. 26-33.

"Acció" de juny de 1922, p. 5-6, publicava un fragment també d'aquesta ponència.

- (1028) "Acció" gener 1922, p. 1; "Acció", maig 1922, p. 2 i 6; "Acció" - de juny 1922, p. 2; "Acció" de juliol de 1922, p. 6.
- (1029) "Acció", febrer 1922, p. 1 i 4; "Acció", març 1922, p. 8. "Hem de fer constar que la Secció no figureva en dita Comissió organitzadora, per defecte, segons s'ha pogut comprovar darrerament, de no haver arribat en temps oportú les invitacions que ens foren tramesses, a mans del nostre delegat en la Federació, en Feliu i Codina. De primer antuvi això ens disgustà puix feia suposar una -- desconsideració envers la Secció, i perquè entenem que en tot ço que faci referència a mutualisme tenim la ineludible obligació de fer sentir la nostra veu, doncs que la nostra preponderància en el mutualisme català ens posa en condicions de bel.ligerància. No per això, i menys sapigudes les causes, teníem de negar-nos, i -- com que es tractava de prevenir-nos davant el perill que significaria per a les Mutualitats, l'anunciat propòsit de l'Estat, de fer obligatòria dintre d'un organisme oficial el segur de malalties, sense tenir en compte la filiació que cada u pogués tenir feta en una o altra de les germanats oficialment i legal constituïdes, vam atorgar la nostra més decidida adhesió a les conclusions aprovades en dita assemblea."- SECCIO PERMANENT DE SOCCORS MUTUS.- Memòria corresponent al curs 1921-22.- "Acció", de setembre de 1922, p. 5. V. la nota següent també.
- (1030) Tot subratllant la importància de l'assemblea mutualista del Teatre Uçya, "Acció" de febrer de 1923, p. 4, es referia al projecte estatal esmentat. "Fundamentalment -hi llegim- la idea no pot ésser combatuda, doncs que de fer-ho negaríem nostres principis, però no és un secret que aquestes funcions encomanades a l'Estat, per drien tot aquest caient tan tradicional que tenen les germanats de Catalunya o sigui tota llur bellesa espiritual, i que, encara que no anul.essin la iniciativa particular, quedaria aquesta molt mermada i de dia en dia l'estat progressiu de les nostres mutualitats aniria afeblint-se, arribant, potser, a desaparèixer. Això, que és importantíssim (...) vé agreujat en què difícilment, amb la mateixa quota podria l'Estat concedir els subsidis que disfru-

tem ara. Pensem go que representa la burocràcia que s'hauria de crear, i ja sabem com ho fa en tots els seus organismes, o bé -- amb el guany que hi voldria tenir la institució, més o menys oficial, que fos concessionària d'aquest segur, i pensem que avui -- l'administració i regimne de totes les mutualitats és absoluta-- ment gratuïta i veurem tot seguit com les despeses per a personal mossegarien una part considerable de la quota, o sigui del nostre actual subsidi. També peroríem aquest dret tan lògic, tan racional d'intervenir directament en totes les coses de les nostres -- respectives mutualitats i el d'anar-les modificant a la mida, -- gust i necessitat de la nostra respectiva manera d'ésser." Pés -- endavant el butlletí asmentat, citava les conclusions d'aquella assemblea mutualista les quals, entre altres punts, demanaven del govern que les societats de socors mutus "no sols han d'ésser respectades en llur organització i cabals, sinó també han d'ésser -- objecte d'una legislació especial, que les emperi eficaçment, fomentant llur divulgació i vigoritzant llur vida, per ésser el mitjà més expedit, econòmic, segur i eficaç amb què compten les classes populars per a prevenir-se contra l'adversitat", que fossin exemples "dels impostos d'utilitats, contribució industrial i de comerç segurs, drets reials, timbre i altres tributs que puguin crear-se per l'Estat o per les corporacions locals", i que el govern presentés "a les Corts, tan aviat com sigui possible, un projecte de -- llei regulant les assegurances socials a base d'aquests organismes populars anomenats vulgarment Montepios o Germandats, per ésser, per ésser ells constituïts per manifestacions espontànies de la voluntat col·lectiva, de la qual no pot prescindir cap legislador". La Secció de Socors Mutus, a més a més, s'adheria per escrit a les esmentades conclusions, amb data del 25 de gener de 1922, tot oferint la seva col·laboració a la Federació de Societats de Socors Mutus pel que fes "a tots els actes i treballs que s'organitzin, per tal de que les nostres mutualitats, assoleixin la màxima garantia d'existència i desenrotllament".- "Acció" de març de 1922, p. 8, la qual, a més a més, insistia en les crítiques contra el projecte oficial: "conculcació d'aquests drets que tenim adquirits, l'existència dels quals respon a un sentit pregonament català", burocratisme, "pes mort en l'erari espanyol (o

que vol dir a la butxaca del poble)", desavantatge per a l'inscrit "comparant-lo -assegurança de malaltia en mans d'una organització estatal- amb qualsevol de les mutualitats existents i fins potser amb els de les companyies asseguradores que fan de la previsió un lucre"; d'aquí que el butlletí del Centre subratllés que "s'imposa una propaganda intensa del mutualisme, tal com a Catalunya és constitutiu, a fi de que sigui difícil el seu establiment" -el projectat per l'estat-. "Aplicant-nos, doncs -acabava la nota-, aquesta ensenyança, no ens cal dubtar, el mutualisme -privat, la tradicional herència de Catalunya s'imposa, i per a que tingui més pretència de la que avui ja veritablement té, hi hem de posar, tots, nostres entusiasmes i tota la nostra fe de catalans i mutualistes obrers".

- (1031) v. el comentari La Mancomunitat de Catalunya. - "Acció" d'abril 1922, p. 6; "Acció" d'abril 1922, p. 13; la Memòria cit. de la Secció de Socors Mutus. - "Acció", setembre 1922, p. 5 i 6.
 SECCIO PER AVENT DE SOCORS MUTUS. - Memòria de l'exercici 1922-23. - "Acció" d'agost de 1923, p. 6.

En el primer comentari, la Secció de Socors Mutus mostraria la seva satisfacció pel fet que la Mancomunitat s'hagués "recordat d'una cosa tan viva, plena d'humanitat i d'una innegable valor social com és el mutualisme català"; es mostrava d'acord amb "el contingut de les bases acceptades per a la formació del reglament orgànic", si bé considerava que s'hi "hauria pogut donar una més plena sensació de que l'organisme que es va a crear era més exclusivament de la Mancomunitat, suprimint i fent objecte d'un altre dictamen les condicions amb que quedaria encarregada la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de les funcions administratives i tècniques inherents a l'Institut Català de Socors Mutus". El comentari assenyalava, després, que dins l'obra mutual projectada per les bases, hi hauria d'haver figurat l'"anar a la construcció de Casals Mutuals que esdevinguessin grans clíniques on s'hi empressin els més moderns i confortables procediments, i la construcció de Casals de curació i Sanatoris (...). Aquesta obra, que per la seva magnitud difícilment pot portar a terme una sola entitat, encara que totes l'estimin necessària, és la que, al nostre entendre hauria d'incorporar-se amb caràcter preferent en el pla d'iniciatives de l'Institut Català de Socors Mutus, i la que,

per ésser comú a totes les germandats, segurament faria tot seguit una realitat llur incorporació a l'organisme cabdal del mutualisme català." La Secció recordava també el problema del dèficit existent en l'hospitalització a Catalunya i manifestava finalment que aniria seguint la gestació d'aquest organisme "i procurarà, si ho creu precís, fer sentir la seva veu en el desenrotll de la lloable iniciativa, concós que, si altra cosa no, ella ens porta una representació oficial que vé obligada a defensar l'organització tradicional de les nostres germandats, davant dels propòsits que l'Estat té de fer obligatòria la previsió per al cas de malaltia, en ço que aquests propòsits poguessin atemptar a la vida i creixença de les mateixes."

En front de les reaccions adverses a l'Institut promogut per la Mancomunitat, el CACCI continuaria mostrant els seus recels davant la manca de concreció en la intervenció de la Caixa de Pensions i de la mateixa Mancomunitat: "segons referències que posseïm -- senyalava la Memòria esmentada del curs 1921-1922 -- sembla ésser -- que l'Institut Català de Socors Mutus quedarà plasmat en la fins avui anomenada Federació -- de Societats de Socors Mutus --, amb no sabem quines intervencions de la Caixa de Pensions i de la Mancomunitat". La mateixa Memòria enregistrava el fet que "el Comité Directiu de l'Institut estarà integrat per representacions proporcionades de la Mancomunitat, de la Caixa i de les entitats mutualistes i per sub-comités o sub-comissions (...). També en la formació d'aquest cartipay sembla que hi ha hagut la pèrdua de la -- convocatòria que els elements organitzadors diuen haver-nos dirigit --, així ho creiem, però degut a aquest contratemps la veritat és que la Secció no té un lloc en el Comité Directiu, saben oficialment que s'ha tingut, empró, present a la Secció, i que se li reserva un lloc en una sub-comissió. Això de la categoria del lloc fins a cert punt és lo de menys, doncs que quan se vol fer bona feina, no és la categoria, sinó la voluntat a fer-ne, la que triomfa." Alhora, tanmateix, el CACCI valoraria especialment -- aquesta iniciativa com un mitjà d'"afrontar l'escomesa que poguessin tenir les nostres mutualitats, en virtut del desconeixement -- que d'elles se'n té o per fins d'especulació, baix tot punt de -- vista repudiabls". La creació de l'Institut suposava un suport "indispensable de la primera corporació oficial catalana". La fe

mèria, enfi, recomanava a la junta venidora de la Secció que intervingués "ja sigui per a portar al nostre concurs en el perfeccionament de l'obra, ja sigui per evitar derivacions que puguessin amb els nostres ideals o amb l'essència del mutualisme de la nostra terra". Aquest criteri constructiu, fóra refermat a la Memòria de l'exercici de la Secció de Socors Mutus del curs 1922-1923: "(...) fou el projecte de la Mancomunitat de crear l'Institut Català de Mutualisme el que ens portà a entrevistes amb entitats afins, no llançant-nos a una aferrissada lluita, com han fet altres germadats, perquè entenguérem que a la Mancomunitat la guiaven bells propòsits i no segones intencions i que, en tot cas, els defectes podien ésser corregits i, en últim terme, rebutjat l'esmentat projecte".

- (1032) "Acció" d'octubre de 1922, p. 4; "Acció" d'abril de 1932, p. 13. A l'acte hi assistiren, segons el primer butlletí citat, la Junta de Socors Mutus, "una bona representació del Consell Cirurgià, una altra de la Comissió Administrativa, alguns ex presidents de la Secció, tot el cos de facultatius que exerceixen al Consultori, els senyors Noguera i Comet i Massot, bon nombre de socis, acompanyats alguns d'ells d'element femení (...) i la representació de la premsa diària". Antoni Vallejo, el doctor Chacón, Noguera i Comet, Massot i Ribas prencien la paraula. "Amarrats de patriotisme i de pregon afecte a aquesta casa, tots posaren en llurs llavis mots d'amor a Catalunya i expressió sincera del desig de que el Centre continuï en aquest no interromput esclat de vida per a honra i glòria de la nostra estimada pàtria". El Consultori es composava de "dues sales per a cirurgia i medicina general" degudament equipades, un "salonet per a dentista", "una altra espaiosa sala ha permès instal·lar-hi tot ço que afecta a oculista, a malalties de nas, coll i orelles i al servei de pedicura", una cambra "d'assèpsia", a part d'altres dependències complementàries (sala d'espera, etc.). Un "lunch" finalment complementaria l'acte d'inauguració. V. també, la Memòria cit. de la Secció del curs 1921.1922.- "Acció" de novembre 1922, p. 9.
- (1033) "Acció", abril 1932, p. 13. Encara que, amb caràcter personal, la Secció donà la conformitat a la participació de Vallejo; "Examinada curosament la conveniència d'acceptar el lloc que se li

designava -a Antoni Vallejo-, s'arribà a l'acord de que per la - defensa de la mutualitat catalana devia anar-s'hi, fent causa co- mú amb els demás elements, que dintre de la conferència també -- porten la mateixa finalitat".-

"Acció" d'octubre de 1922, p. 1 i 8. Segons la Memòria de So-- cors Mutus del Curs 1922-1923, Vallejo acceptaria "després de - consulta la Junta - de la Secció- i el Consell Directiu, i --- amb la concicció, per part seva i molt a grat de tots, de que --- allí s'hi tenia de trobar i actuar com a representant de la Sec- ció", malgrat haver estat convidat "amb caràcter personal".-

"Acció" d'agost de 1923, p. 6. Els recels davant la Conferència de caràcter estatal, convocada per l'Institut Nacional de Previ- sió, eren motivats perquè precisament de la mateixa "sembla que al principi, en tenia de sortir l'acord d'anar a establir obliga- tòriament per a dit organisme, el segur de malaltia". V. "Acció" d'abril de 1922, p. 6; "Acció" de maig 1922, p. 6; "Acció" de se- ptembre 1922, p. 6. Segons aquest carrer butlletí, el "criteri -- unànim de la junta" es condensava en aquests termes: "Integritat completa i màxima sobirania de les germancats tant en el seu fur intern, com en els agrupaments de col·lectivitats presents i fu- turs. Reconeixement i respecte a l'obra social que, sense inge- rències de cap mena, fins avui han practicat les germancats, tí- tols suficients per a què se les consideri aptes per seguir amb el seu comès d'aquí en avant". La Secció es manifestaria igual-- ment per una actuació conjunta i cohesionada del mutualisme cata- là, en especial si hom tractava "d'afeblir les mutualitats exis- tents o que es puguin fundar, de minvar els atributs que per pro- pi valer han conquerit, concs que per part de l'Estat, en aquest sentit, més aviat troben dificultats que ajuda" ("Acció" cit. d'oc- tubre de 1922, p. 5). "Acció" de novembre de 1922, p. 9-10, final- ment, assenyalava que les noves que arribaven sobre "el cos de - temes" a tractar, "sinó del tot grates, en general no semblen pas inspirades en un sentit d'hostilitat a les Germanants". Segons aquest butlletí, el 1 d'octubre de 1922, la Secció participava a la junta general extraordinària de la Federació de Societats de - Socors Mutus que havia d'ocupar-se d'aquest tema.

Pel que fa a les conclusions dels temes i de la Conferència Na--

cional de Segurs per a Malaltia, Invalidesa i Maternitat, "Acció" de gener de 1923, p. 4-6. També, "Acció", febrer 1923, p. 5-6.

- (1034) La conferència de Noguera i Comet, se celebraria el 18 de novembre de 1922, abans de la Conferència de caire estatal i com introductòria i informativa respecte de la mateixa. Hi assistirien "nombreuses representacions de mutualitat i altres institucions socials de la nostra terra, de corporacions mèdiques i professionals interessades en l'assumpte, de la quinta de Salut L'Aliança, la Junta en ple de la Federació de Contepios; els senyors Raduà, Cunillera, Girona, Vallejo i altres ponents i membres de la Conferència i altres distingides personalitats, omplint-se completament la gran sala de conferències del Centre". Noguera, fóra acompanyat a l'estrada pels presidents del CACCI i de la Federació de Societats de Socors Mutus, i a la seva conferència històrica els precedents de la Conferència, "dient que obeeix al pla traçat en la celebrada a Madrid el 1917, en la qual s'acordà l'obra d'implantació a les terres d'Espanya de les assegurances socials, obra que vé realitzant l'Institut de Previsió, tocant ara, després del de retirar pensions a la vellesa, els de malaltia, invalidesa i maternitat"; censuraria l'encarriament de la legislació social espanyola i l'incompliment de l'establerta, estudiaria després "el problema de l'obligació o voluntarietat en les assegurances, mostrant-se entusiasta partidari de l'obligació", i, tot referint-se a les reformes que hom assajava d'implantar, criticaria "el vergonyós estat sanitari d'Espanya, revelat en les xifres de mortalitat i morbitat, que són de les més altes d'Europa", descriuria també els diferents tipus d'organismes europeus d'assegurances, "exposant la temença que existia que l'Estat espanyol s'enamorés del més contrari al nostre esperit i a les glorioses realitats socials de la nostra terra, el que mogué l'orador a donar el crit d'alarma contingut en una proposició seva, que aprovà unànimament l'Assemblea de la Mancomunitat de Catalunya, exigint el respecte a les tradicionals i fecundes institucions mutualistes catalanes. Digué que la representació catalana en la Comissió organitzadora de la Conferència, ha treballat en tal sentit unida i compacta, defensant les institucions nostrades (...); explicaria la tasca feta per les diverses ponències i elogiaria la intervenció "de

les representacions socials catalanes" a les mateixes. "La representació catalana -manifestà- està unànim a oposar-se a tot intent, en això, d'absorció i de burocratisme per part de l'Estat o dels seus òrgans" i " s'oposarà també (...) a tot intent (...) de creació de nous cosos facultatius, la inutilitat dels quals seria manifesta i que no serien més que nous tentàculs del centralisme -- absorbent que ofega la vida del país". Afegiria també que, a la Conferència, per primera vegada en un acte de l'Estat i mercès també a les gestions de la representació catalana, l'idioma català serà admès i respectat en aquella" i acabaria subratllant l'actitud constructiva de la representació catalana, però també la seva voluntat que si el règim d'assegurances "pogués convertir-se en un instrument més d'absorció de l'Estat i de la burocràcia nosaltres el combatríem amb tota energia, i diríem al nostre poble que refusés els suposats beneficis materials que li oferís perquè per damunt de totes les coses de la vida material nosaltres hi aixequem l'ideal i el nostre ideal és l'amor a la dignitat i a la llibertat de Catalunya".- "Acció" de desembre 1922, p. 5-6.

- (1035) D'aquesta manera, el butlletí "Acció" de febrer de 1923, p. 5-6, - davant d'un grup d'entitats federades de la Federació de Societats de Socors Mutus, contràries a l'actuació de la Junta d'aquesta darrera, remarcava que els resultats obtinguts a la Conferència estatal havien estat "un èxit per les mutualitats" i que, "en aquest cas la Federació va aconseguir el màxim de les seves aspiracions". El fet fóra que la contestació d'algunes entitats, manifestada "en forma ^{gens} específicament per alguns elements, en les Juntes Generals extraordinàries" duria a la "Directiva -de la Federació-, composta de tots els homes que havien dut el pes de la defensa" dels interessos del mutualisme català durant tota la campanya, a dimitir. La Secció de Socors Mutus, en aquesta avinentesa, juntament amb l'Associació de Viatjants del Comerç i de la Indústria "férem una crida de diferents entitats per tal de promoure la (...) reacció (...). Comparegueren quasi totes les entitats invitades, unes 70, i es signà un manifest" que relacionava els fets i demanava l'assistència de totes les entitats federades a la junta general del 14 de gener de 1923, manifest que rebia l'adhesió de 170 mutualitats, i que fóra ratificat per la mateixa votació que es produiria

en aquesta carrera reuní: 224 vots favorables a la Junta contra 27 que es mostraven d'acord amb la dimissió.- Posició de la Secció en les incidències ocorregudes en la Federació de Societats de Socors Mutus.

Respecte aquesta qüestió, la Memòria esmentada de la Secció del curs 1922-1923 ("Acció" d'agost 1923, p. 6), remarcava també que Socors Mutus no havia volgut seguir el "camí de lluita contra la Junta de la Federació de Societats de Socors Mutus" en el seu capteniment tant davant del projecte de la Mancomunitat com de l'estatal, "perquè serenament jutjant la seva actuació, poguérem, no sols obtenir el convenciment de que la vida de les Mutualitats no estava compromesa amb l'Institut Català de Mutualisme, l'acceptació del qual depenia de la voluntat de les germandats, sinó que - ni un moment s'oblidava aquella Junta de ço convingut en l'Assemblea del Goya i que, si en principi la Junta acceptava com a base de discensió el projecte acordat per la Mancomunitat, allò podia apreciar-se més aviat com una tàctica a fi de poder presentar cara contra la temudes disposicions que de Madrid, crèiem tots, que ens portaria la Conferència d'Assegurances que havia de celebrar-se en nostra ciutat. (...) Així ha sigut, doncs que el Projecte de l'Institut s'ha quecat en projecte, i, mercès als contactes que per a elaborar-los tingueren, varen poder dur una nodrida representació en la Conferència Nacional d'Assegurances, que altrament (...), no s'hauria pas pogut portar." La Memòria subraïllava els bons resultats d'aquesta participació catalana i, en especial, "la satisfacció que en el tema VII, (...) el de la nostra ponència, - fou on d'una manera aspra poguérem treure la personalitat de les companyies especulatives en el règim dels segurs de malalties, -- invalidesa i maternitat, puix de cap manera podem capir que siguin objecte de lucre aquestes necessitats humanes que l'obrer ha de prevenir. Això és un sentiment d'humanitat i el negoci no és - del tot compatible amb aquest sentiment."

- (1036) La junta general ordinària del 14 de juny de 1922 de Socors Mutus iniciaria els primers passos envers la creació d'aquest nou servei en acollir una proposició del soci Clot, que demanava "la fundació d'una germandat infantil" i que la mateixa junta de govern de la Secció feia seva ("Acció" de juliol de 1922, p. 10). Posterior

ment, hom nomenaria els mateixos membres de la junta de govern - per a formar la ponència redactora d'un projecte d'estatuts.- "Acció" de febrer de 1923, p. 8; "Acció", març 1923, p. 2, 4 i 5; "Acció" d'abril de 1923, p. 8.

(1037) "Acció", abril 1923, p. 13 i 16.

(1038) Per a ésser socia, calia ésser fill, net, germà, nebot, parent de segon grau d'un soci del Centre o de la Secció Mútua Feminal, o estar sota la seva tutela, "disfrutar de bona salut" i amb una -- edat compresa entre un dia i catorze anys. Els subsidis importa-- ven: 5 pts diàries durant 75 dies de malaltia major, 3 pts. dià-- rics durant 50 dies de malaltia menor, 150 pts. en cas defunció. Hom estava obligat, a canvi, a "comprar uns Estatuts", pagar 2 -- pts. de drets d'entrada, "constituir un fons de garantia de dotze pessetes, que es podran pagar, en un o més mesos, fins a sis", i una quota mensual, "la que resulti per carisma segons go pagat en el mes anterior, no podent excedir aquesta de dues pessetes".- "Acció", maig 1923, p. 8; Membria cit. de la Secció de Socors Mú-- tus del curs 1922-1923.- "Acció" d'agost de 1923, p. 6-7. També, "Acció", juny 1923, p. 3 i 8; "Acció" juliol 1923, p. 9; "Acció", setembre 1923, p. 1 i 7-8.

"Veurem també que afiancem sòblicament l'existència del nostre Cen-- tre, cada dia més potent, concós incòntablement la Secció Mútua In-- fantil anirà preparant noves generacions que seran fervorosament adictes i plenes d'entusiasme, fins al sacrifici, per aquella In-- titució, que com una segona mare les ha acollit en el seu si des de la infantesa", escrivia hom al butlletí "Acció" citat del maig de 1923, p. 8. "(...) cal suposar -havia assenyalat també el ma-- teix butlletí del mes de març de 1923, p. 5- que tots aquests pe-- tits mutualistes d'avui, haurien après a estimar el Centre i les seves coses i que difícilment es podrien cependre d'aquest amor quan arribada l'ecat de figurar en les seves fileres poguessin - dir: soc un dels teus". V. la nota 84.

(1039) Salut pública.- "Acció" de juny de 1923, p. 8, que acabava amb - aquests mots: "A tots els cartells que joiosament s'han vist, la tragi-comèdia de la vida també aquest cop s'ha manifestat, nosal-- tres n'afegiríem un que diria: iBarcelona, quan t'estimarem, com te mereixes!. També, "Acció" de juliol de 1923, p. 1.

(1040) 5.000 socis!.- "Acció" d'abril de 1923, p. 7-8, que mostrava la seva satisfacció per la xifra assolida i l'obra feta, que esperonava a augmentar-ne més el nombre per el nombre per a poder arribar a objectius més ambiciosos (hospitalització, sanatoris, etc.) "que sols pot pensar-s'hi a base de grans masses", i a créixer moguts sobre tot pel "sentit humà, l'amor als nostres consemblants". "Pensem -afegia després- que si normalment són de 40 a 45 els socis que en moments d'angúnia reben l'ajut de 5000 companys, al -- créixer aquest número, també, per raó de les possibilitats, seran més els companys ajudats". Indicava igualment, a la vista dels -- projectes governamentals citats abans, la necessitat d'assegurar-se voluntàriament a una mútua com la del CACCI, enlloc d'esperar a fer-ho obligatòriament, car "sembla que serà condició obligada el que tot individu que visqui d'un sou haurà d'assegurar-se", -- tot estalviant-se així d'"emmotllar-se a uns costums i condicions no prou en harmonia amb els seus desigs i afinitats de criteri", com s'esdevindrà, especialment, amb els ¹⁰ deixessin passar els 45 -- anys d'edat sense assegurar-se, car les mútues no acceptaven ingressants a partir d'aquesta xifra.

(1041) V., així, per exemple, "Acció" de juny de 1923, p. 28. El maig de 1923, val a dir, que la Secció Permanent de Socors Mútus, pagava per primer cop el subsidi d'invalidesa a un soci.- "Acció" de juny 1923, p. 7-8. Els subsidis eren els mateixos que assenyalàvem al capítol anterior, si bé augmentaven en el cas d'usar del "Reassegur Mútual" i "Llargues malalties", com hem vist. V., el capítol anterior, p. 419-421 .

(1042) Ja vàrem referir-nos a les Seccions Mútua de Subsidis en cas de defunció i Adherida a l'Aliança al capítol anterior, p. 419-421 .El butlletí "Acció" periòdicament informava de la seva actuació. Esmentem , a tall d'exemple, els subsidis pagats en els períodes 1919-1920, 1921-1922 i 1922-1923:

	<u>1919-1920</u>	<u>1921-1922</u>	<u>1922-1923</u>
Per medicina	22.695	24.625	31.110
"cirurgia major	3.270	4.375	5.100
Per cirurgia menor	1.113	1.533	1.269
" Medicina"Reassegur"		18.215	24.175
" Cirurgia major id		3.465	5.055

Per Cirurgia menor	<u>1919-1920</u>	<u>1921-1922</u>	<u>1922-1923</u>
"Reassegur"		1.311	1.194
" llargues malalties		1.939	6.103
" Cassantia	1.000	2.172	2.370
" Defunció i enterrament	3.875	2.125	3.350

CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.
SECCIÓ PERMANENT DE SOCCORS MUTUS.- Exercici 1919-1920. Extractes de comptes, inventaris, dades estadístiques.- Barcelona, 31 de --
maig de 1920, p. 3.

"Acció" de juliol 1922, p. 13, i "Acció" juliol 1923, p. 11. Pel que fa al curs 1920-1921, V. la Memòria llegida en la Junta general celebrada el dia 15 de juny de 1921 de la Secció de Socors Mutus, per Antoni Vallesjo.- "Acció" de juliol , p. 3; d'agost de -- 1921, p. 6; de setembre 1921, p. 8; d'octubre de 1921, p. 5. V. la nota 1047 d'aquest capítol.

- (1043) La Junta general de socis de Socors Mutus del 14 de juny de 1922 decidí de canviar el nom de Dispensari pel de Consultori. Com assenyallàvem a la nota 61 d'aquest capítol, els socis del CAOCI que no ho eren de Socors Mutus, havien de pagar una quota de 30 cèn--tims per visita per a fer ús del dispensari. Aquesta junta general decidiria també d'eximir-los de la mateixa així com a les famílies dels socis de la Secció, d'acord amb el Reglament del Dispensari -a partir d'ara Consultori--.- "Acció", juliol 1922, p. 10, i Memòria cit. de la Secció del curs 1921- 1922.- "Acció", novembre -- 1922, p. 9.
- (1044) V., per exemple, "Acció", setembre 1923, p. 8-9, que esmentava a més un servei de radiografies i farmàcies i establiments que oferien descomptes als socis de la Secció de Socors Mutus.
- (1045) A part de l'esmentada de Noguera i Comet (nota 1034), esmentem les dues que pronuncià Baltasar Pi Joan, el 16 de gener de 1919, sobre "Noves orientacions en el treball de la dona", fruit "del seu viatge d'estudi de postguerra en les nacions bel.ligerants", ("Acció" d'abril de 1932, p. 12, i "Acció" de febrer de 1919, p. 3-4), i el 30 de novembre de 1920 sobre "El paper de la dona en les novíssimes campanyes higièniques". ("El Diluvió", 30 de novembre de 1920; "Acció" d'octubre de 1920, p. 3; "Acció" de novembre 1920, p. 3; - "Acció" de febrer 1921, p. 3).

- (1046) El butlletí, freqüentment cricava a fer més socis, i remarcava -- amb aquesta avinentesa els beneficis de Socors Mutus. Recordem el comentari d'"Acció" en aquest sentit, en assolir els 5.000 socis (nota 1040). En un altre sentit, per exemple, "Acció" de setembre de 1921, p. 8, havia donat un toc d'alerta perquè "es nota una minva en el número mensual d'admissions d'associats i -- aquest símptoma desfavorable, tenim el deure d'extirpar-lo, no so- lament per la satisfacció d'assolir i exhibir una xifra de mils -- d'associats, si no per humanitat, per esperit de col·lectivisme, - per amor al nostre company de professió". També, "Acció" de desem- bre 1921, p. 4-5. Igualment el butlletí del Centre cricava a as- sistir a les juntes de la Secció. Així, De l'assistència a les jun- tes.- "Acció" de maig de 1922, p. 6.
- (1047) V. les notes 61 i 1042, d'aquest capítol. Fins el 31 de maig de 1922, Socors Mutus havia satisfet les quan- titats següents:
Per malalties	261.854'50 pts.
Per cessantia	15.470
Per defuncions	20.205
Pel sosteniment del Consultori
(des de 1913)	33.373'40
A la quinta de Salut l'Aliança des
de que va fundar-se la Secció espe-
cial.	8.072'25
Despeses generals	<u>85.270'70</u>
Total	424.245'85 pts. V. <u>El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelo-
na.</u> - "Anales".- Octubre-novembre-desembre 1922, p. 595. Article -- informatiu escrit per Noguer i Comet, si bé sense signatura.
- (1048) "El Montepío, fundado en Septiembre de 1904, es de los más impor- tantes numéricamente de Cataluña; pues ocupa en dicho orden, el - segundo lugar. Sus socios son cerca de 5.000 y su capital actual- mente de 380.000 pesetas", escrivia també hom a l'article esmentat a la nota anterior, publicat a la revista "Anales" organ de la Co- missió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, p. 594.
- (1049) Cooperació.- "Acció", desembre 1919 a març 1920, p. 8-9.
- (1050) Cbra social.- "Acció" de desembre de 1920, p. 3-4. la nota 629 -- d'aquest capítol.

(1051) Així, per exemple, el butlletí "Acció" de novembre de 1918, p.2-3, amb el títol L'obra del Centre es manifesta remarcava que la Secció de Socors Mutus, de les diverses branques del CADC, era, "tal volta la que més del cor arrenca, perquè porta en son esperit les mires del mutualisme, la virtut de l'amor humà, la base de l'enfortiment per el propi esforç (únic ferm i segur)". Citem també Finalitat del mutualisme.- "Acció" de març de 1921, p.6, que remarcava la idealitat de les primeres institucions mutualistes, basades en el sentiment de germanor, la qual subsistia malgrat fos una "força majoria" la que ingressés a les mutualitats "per pur egoisme -- personal". Un petit aspecte del mutualisme.- "Acció", d'abril de 1921, p.4. I, finalment, el comentari a la formació de la Mútua Infantil al si de Socors Mutus, Secció Mútua Infantil.- "Acció" de març de 1923, p. 4-5 que destacava la importància de tots els serveis de la Secció en la vida del soci del Centre i insistia sobre el paper del mutualisme. "L'economia de la vida particular -hi llegim- cada dia es va fent més complexa i, per què no dir-ho? més difícil. Totes les professions -perquè la vida, la corrent ho imposa- tendeixen a la conquesta de reivindicacions, de milloraments de classe, de dignificacions professionals. Sembla talment com si es volgués fer una revisió de valors i que tots, des de son estament, reclamessin ço que dret i de justícia correspon a cada un d'ells. Això sense cap mena de dubtes, en tant la societat no s'estructuri d'una altra manera, reporta un encariment a totes les necessitats de la vida, i aquest encariment s'ha de resoldre, l'ha de resoldre l'obrer per mitjà del col·lectivisme en ses múltiples i variades formes. La mutualitat, doncs, només que per aquest principi d'economia individual ja seria recomanable (...). Però és que, demés la mutualitat porta en si, com a foc sagrat, la santa virtut de no desitjar-ne ningú els seus beneficis i de correspondre tothom sense recança, sense regateigs als deures que l'imposa. És on, d'una manera més franca i positiva hom se sent humanista i de grat accepta un sacrifici, perquè sap que coopera en la solució de greus problemes -- que la vida planteja als seus conssemblants i que demà li poden ésser plantejats a si mateix (...). Acceptant, doncs, aquesta força moral que innegablement ha mantingut, manté i mantindrà el mutualisme de la nostra terra, quina escola d'ètica moral més eficient es pot oferir als petits que la pràctica del mutualisme? (...) Amb la Sec-

ció Mútua Infantil es mutualitzaria des del neixement fins a l'edat apta per a ingressar a la Secció Permanent de Socors Mutus o a la Secció Mútua Feminal, i en cada un d'aquests dos organismes es queda mutualitzat fins després de la mort, això sense comptar la Secció E.F. a la quinta de Salut L'Aliança i la Secció de Subsidis en cas de Defunció, que complementen l'acció mutualitzadora del Centre." "Aquesta Secció -la Mútua Infantil- ha de venir a ésser com l'escola pràctica de l'amor que ha d'imperar entre els homes i que ha de regenerar la societat futura", assenyalaria també la memòria esmentada de la Secció de Socors Mutus del curs 1922-1923, publicada a "Acció" d'agost de 1923, p. 7. V. també la nota 1038.

- (1052) L'any 1918 acabaria "amb el perjudici d'haver de tornar a traslladar l'edifici del Club de Mar i aquest cop l'emplacament que se'ns destina no ens compensa en res el que se'ns fa abandonar i el Club queda instal·lat al Moll de Pescadors a la Barceloneta. La vitalitat del Club és, no obstant, assegurada i el desplaçament no debilita en res les rengleres dels inscrits, i a l'estiu de l'any dinou posem el rem català a to de l'internacionalisme indispensable per la seva expansió amb la botadura del nostre primer outigger i dos skiff que l'entusiasme d'uns socis fa ofrena als remers del Centre. Tres skiff més, aquests de propietat particular, són botats el mateix dia, amb la qual cosa el Club de Mar es posa al davant de totes les organitzacions de rem peninsulars."- "Acció" d'abril de 1932, p. 35. El trasllat es feu el 27 de desembre de 1918, per ordre de la Junta d'Obrers del Port.- "Acció" de gener de 1919, p. 8
- (1053) El Club de Mar comptava també amb embarcacions de passeig i vigilava aquelles que fossin particulars. V., per exemple, "Acció" de setembre de 1919, p. 6.
- (1054) El Club Barcino organitzava igualment competicions o participava en campionats d'altri. V. "Acció" de setembre de 1919, p. 6.
- (1055) El Gimnàs oferia classes diàries de gimnàstica sueca als socis del CADCI i als menors de quinze anys que pertanyessin a la família -- d'algun soci; hom oferia també classes destinades a "senyoretetes per teneixents a famílies dels associats". V. "Acció" de setembre de -- 1918, p. 7, i "Acció" de setembre de 1919, p. 6.
- (1056) "Acció", abril 1932, p. 35.

- (1057) "Acció", abril 1932, p. 35-36. "Acció", novembre 1914, p. 8.
- (1058) Ja amb anterioritat hom havia introduït reformes al Gimnàs la tardor de 1919, després dels obstacles per la clausura del local del CAOCI. V. "Acció" de setembre de 1919, p. 12; "Acció" d'octubre de 1919, p. 8. Hom introduiria una "secció antropomètrica" també i la pràctica d'excursions matinals, "durant les quals, i dirigits per nostres professors es faran exercicis de gimnàstia sueca respiratòria en plena natura, així com també atletisme".- "Acció" de novembre de 1919, p. 6; "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 16-17. Pel que fa a la reforma de 1921, aquesta tingué el seu origen en un escrit d'"alguns alumnes del Gimnàs" que presentaren "a la deliberació del Consell (Directiu)" del CAOCI, el qual, el 29 de novembre de 1920, acordava que "el president del Centre, juntament amb els altres presidents de les seccions permanents, escoltin el pare dels professors de gimnàs i després el seu dictamen al Consell (Directiu) per a fallar de definitiva, la qüestió plantejada en el Manifest (dels alumnes)".- "Acció" de gener de 1921, p. 1. El dictamen fóra encarregat per la Secció d'Esports als doctors -- Turró, Pi i Suñer i Chacón, i a Nicolau d'Ulwer i al president del Centre ("Acció" d'agost de 1921, p. 1) que durien a terme la seva tasca l'estiu de 1921 ("Acció" de setembre de 1921, p. 18) i a l'acabar i començar la tardor es feien les obres. V. "Acció" d'octubre de 1921, p. 1 i 14. Segons aquest butlletí, "a l'escriure aquestes ratlles -finals de setembre probablement- estan tocant al seu termini les obres que ha emprès la Secció d'Esports i Excursions per a transformar el nostre Gimnàs (...)", obres que feien referència a una nova instal·lació de dutxes i de guarda roba amb major amplitud i garanties d'higiene, nova construcció de la secció d'hidroteràpia, i d'altres millores tècniques com el registre antropomètric -- dels alumnes que fóra periòdicament revisat. El 11 de novembre de 1921, el Consell Directiu visitava les noves "instal·lacions de vestidors i hidroteràpia del Gimnàs" i obtenia el brillant èxit assenyalat en inscriure-s'hi 300 alumnes ("Acció" de desembre de 1921, p. 1 i 17. En aquest butlletí, hom anunciava les classes de Gimnàs de 7 a 9 del matí per a socis, de 6 a 7 de la tarda per a nois, de 12 a 1 del matí per a noies, de 7 a 8 i de 8 a 9 de la tarda per a socis, amb una quota mensual de dues pessetes. Els professors de les mateixes, per una altra banda, tenien cura de preparar els socis --

per a la pràctica de l'atletisme. V. a més a més "Acció" de gener de 1922, p. 15; "Acció" de febrer de 1922, p. 14, que subratllaven la marxa ascendent del Gimnàs. L'article esmentat de la revista -- "Anales" d'octubre-novembre-desembre 1922, sobre el CADCI, p.599, esmenta també el Gimnàs amb les seves dues sales, "a las que concurren cerca de trescientos inscritos, hombre y mujeres y que tienen anexo una perfecta instalación de hidroterapia y vestidores. Fue el gimnasio del Centre uno de los primeros de Barcelona en que se practicó la gimnasia sueca. Una gran sala sirve a la vez de pista para el patinaje, al que se entregan todas las fiestas gran número de jóvenes y señoritas."

- (1059) "Acció" d'abril de 1932, p. 36, i "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 17. Segons aquest carrer butlletí la Secció es dedicaria a la natació, water-polo, curses, salts, etc., i especialment a -- l'ensenyament pràctic de la primera.
- (1060) "Acció" d'abril de 1932, p. 36. "Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 18. Hom començava a entrenar-s'hi a partir del primer de març de 1920.
- (1061) "Acció" d'abril de 1932, p. 36.
- (1062) "Acció" d'abril de 1932, p. 36.
- (1063) "Acció" de desembre de 1919 a març 1920, p. 15, esmentava els membres de la "Comissió Casal de Mar(en projecte)", formada per Josep Noguera, Josep Durban, J. Riera Colom, Lluís Vila i Agustí Simon. El Projecte del Casal de Mar fóra portat al consell general extraordinari de socis del CADCI, esmentat, del 27 d'abril de 1921, el -- qual acceptaria la iniciativa de la Secció d'Esports i Excursions, acordaria que es gestionés oficialment "la concessió de l'espai necessari per a la susdita construcció en el port de Barcelona" així com les mesures de caire administratiu i executiu corresponents, i les de financiació del projecte (obertura d'una subscripció pública voluntària, concertació d'un préstec, etc.). V. "Acció" de maig de 1921, p. 2; "Acció" de juny 1921, p. 1; "Acció" d'agost 1921, p. - 10; "Acció" d'octubre de 1921, p. 1; "Acció" de desembre 1921, p. - 15. La Secció Permanent de Propaganda Autonomista cooperaria amb aquesta iniciativa tot organitzant l'onze de desembre de 1920, un festival a benefici del Casal de Mar al que ens hem referit a la - nota 490 d'aquest capítol. El festival fou de varietats i hi parti

ciparia "la catalaníssima i popular artista senyoreta Pilar Alonso". Una comèdia americana, Entre l'amor i l'amistat, i dos números de va rietats composarien el programa.- "El Diluvio" del 10 de desembre de 1920 i "Acció" de febrer de 1921, p. 4.

- (1064) "Acció", abril 1932, p. 36. "Acció" de març de 1921, p. 12, anuncia va que la junta de la Secció d'Esports i Excursions, "a prec d'un bon nombre de socis entusiastes del ciclisme, ha acordat organitzar una Secció ciclista".
- (1065) "Acció" d'abril de 1932, p. 36.
- (1066) El 3 de maig de 1921, organitzada per l'Agrupació Excursionista Tàgamanent. També participava el Centre a l'Aplec Excursionista de Catalunya, com l'organitzat a Clàrdola, el 12 de juny de 1921, per -- l'Ateneu Enciclopèdic Popular "Acció" de juny de 1921, p. 12; "Acció", juliol 1921, p.3. El Centre, per la seva banda, també organitzaria curses excursionistes, com la del 18 de setembre de 1921, -- per l'itinerari de Tiana-Mollet-Montcada.- "Acció" d'octubre de 1921 p. 14-15.
- (1067) "Acció" d'abril de 1932, p. 36. "Acció" de desembre de 1921, p. 16.
- (1068) V. la nota 82 d'aquest capítol. "Acció" d'octubre de 1922, p. 14.
- (1069) "Acció" d'abril de 1932, p. 36.
- (1070) "Acció", abril 1932, p. 36. Segons el mateix butlletí "els esports atlètics i el futbol pràcticament no poden desenrotllar-se al camp que utilitzàvem de l'Exposició". El nou camp se situava al carrer de Rolanda i Massini. "Acció" de desembre de 1922, p. 24, comunicava als socis que, en haver deixat l'anterior camp, s'abstinguessin d'anar-hi, i que per a entrenar-se anessin al nou, "el qual està - completament aplanat". Segons ens manifestà Ramon Carreras, el camp fou cedit sense pagament de lloguer pel director de la Catalana de Gas, que era de la Unió Catalanista.
- (1071) "Acció", abril 1932, p. 37. També, la revista "Anales", abans esmentada d'octubre-novembre-desembre de 1922, p. 599, subratllava que "años atrás los jugadores del Barcino F.C., pertenecientes al Centre, eran conocidos por sus brillantes triunfos. Pero este deporte pasa en el Centre por una crisis, por no haber permitido aquel que degenerara en profesionalismo."

- (1072) "Acció", abril 1932, p. 37. "Acció" de març de 1923, p. 7; "Acció" de maig de 1923, p. 31. "Acció", juny 1923, p. 24. "Acció" de novembre de 1922, p. 25, informava de l'existència d'una ponència per a l'establiment de la boxa al Gimnàs, i segons el mateix butlletí de desembre de 1923, des dels inicis d'aquest mes funcionaven les noves classes d'aquest esport. V. també, "Acció" de gener de 1923, p. 21; "Acció" de febrer de 1923, p. 20; "Acció" de març de 1923, p. 20; -- "Acció" d'abril de 1923, p. 20. Sembla, tanmateix, com hem escrit en un altre lloc, que se suscità oposició envers aquest esport entre diversos socis del CAOCI, en una junta general. V. la nota 262 d'aquest capítol.
- (1073) Així, per exemple, les conferències de Josep Durban, capità de rem del Club de Mar, sobre les impressions dels campionats d'Europa de rem, el 21 d'octubre de 1920 ("El Diluvio", 17 d'octubre de 1920); Josep A. Trubal, el 9 i 15 de desembre de 1920 sobre Catalunya a -- les futures olimpíades ("El Diluvio" del 15 de desembre de 1920); -- Joan Trigo, el 21 de juny de 1923, sobre el "Concepte que deu donar-se a l'educació física" ("Acció" de juliol de 1923, p. 31-32); Joan Carreres, el 9 d'agost de 1923 sobre l'excursionisme patriòtic ("El Diluvio" del 7 d'agost de 1923).
- En un altre ordre, esmentem també, l'autorització del Consell Directiu, el 20 de juliol de 1923, per tal que la Secció d'Esports i Excursions constituís "un fons destinat a subsidi dels inscrits, en cas d'accident esportiu" ("Acció" de setembre de 1923, p. 1). Finalment, recordem que la Secció d'Esports i Excursions també presentà una ponència a l'Assemblea de Dependents de Reus, el 1921, sobre la "Influència de la cultura física en el pervindre del dependent". V. la nota 737 d'aquest capítol.
- (1074) "Anales" d'octubre-novembre-desembre de 1922, cit., p. 599. També, segons aquesta mateixa revista, l'esport tradicional del Centre era l'excursionisme.
- (1075) I, indirectament, "a todos los organismos internacionales". "Anales" cit. a la nota anterior, p. 599-600.
- (1076) "Acció" d'abril de 1932, p. 37.

EL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ
I DE LA INDUSTRIA ENTRE 1903 I 1923

- I I -

NOTES

NOTES DEL CAPITOL PRIMER

NOTES DEL CAPITOL PRIMER

- (1) En un informe de la Secció Permanent de Relació i Treball sobre el terme dependència mercantil, adreçat a la Cambra de Comerç el 30 de juliol de 1912 i publicat a la "Revista Anyal" de 1914 -publicació a càrrec de la Secció Permanent de propaganda Autonomista del CADCI-, pàgina 145, hom manifesta que dins del terme "dependència mercantil" cal incloure "totes aquelles professions quals individus, mitjançant una remuneració, presten son treball al comerciant individual o --- col·lectiu, ajudant-lo amb diverses funcions i llocs a portar el tràfec, ja dintre de l'establiment, ja fora d'ell (per comprendre els viatjants), però sempre depenent les seves atribucions de les que -- vulgui conferir-li el comerciant, l'empresari de l'explotació, que - representa la unitat d'aquesta."

El butlletí "Acció" del Centre de setembre de 1914 concreta més --- aquesta declaració. "En virtut d'aquesta definició -hom escriu- un que sigui, per exemple, exclusivament tallador d'una sastreria o -- d'una camiseria no és un dependent de comerç perquè no efectua una operació mercantil. És un art o un ofici, no un acte de comerç el que realitza." I afegeix tot seguit, pel que fa a la dependència indus- trial, "per dependent d'industria s'entén també tot aquell que presta sos serveis a una empresa industrial, i no tinguin aquells mera-- ment el caràcter de manuals. Aquests són els obrers, els altres els dependents." Amb tot, la realitat fou més ampla i dintre del centre no hi mancaren els treballadors manuals com Carreras i Palet que no era dependent de comerç, sinó pastisser, segons ens explica ell mateix en unes memòries mecanografiades inèdites.

- (2) "Anuario estadístico de la ciudad de Barcelona", 1902. Pàg. 155. Segons aquest anuari estadístic hi havia un total de 1908 establiments comercials a Barcelona.
- (3) "Nuestro Programa", portantveu de l'Associació de la Dependència Mer- cantil, "Acció" del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Industria de Barcelona, "Revista Anyal" del CADCI, "Lluita" organ de la Federació d'empleats i tècnics de Catalunya, "Actuació" del --

Centre de dependents de Sabadell, les Memòries de les Assemblees de Dependents impulsades per la secció d'organització i Treball del Centre, les notes de la premsa -"La Veu de Catalunya", "El Poble Català", "La Publicidad"- amb ocasió de les campanyes pel descans dominical, -- les manifestacions dels dirigents o de dependents que aquells òrgans d'expressió contenen, ens ofereix un material interessant per a conèixer la situació del grup social de la dependència mercantil i industrial.

- (4) CARRERAS I PALET, Joan.- Un troç de la història de Catalunya. La vida i l'obra del que fou el CADCI. Text mecanografiat inèdit. 42 pàgines. Una part d'aquest text fou publicada a "Nous horitzons" de Mèxic.
- (5) "Nuestro Programa", "Periódico quincenal. Órgano de la Dependencia -- Mercantil."
- (6) Fundada el 1898, era una entitat sindical de caire societari, reivindicadora de la limitació d'hores, descans dominical, salari mínim i supressió del règim d'internat. Per l'octubre de 1902 impulsaren la constitució de la Federació Espanyola de dependents del comerç. El 23, 24 i 25 d'octubre de 1902, segons ens relata "Nuestro Programa" tingué lloc al local social de l'entitat, l'assemblea constitutiva de la Federació esmentada. Hi trobem les adhesions oficials de la "Sociedad de socorros mutuos de la dependencia mercantil" d'Alacant, "Socorros Mutuos de la Dependencia Mercantil" de València, "Liga de dependientes" de Múrcia, "Asociación de dependientes" del Ferrol, "Centro de dependientes del comercio" de la Coruña, "Centro de dependientes de ultramarinos" de Valladolid, "Asociación de dependientes de comercio" de Sevilla, "Unión Protectora Mercantil" de Palma de Mallorca, l'Associació de Dependents de Reus i l'Associació de la Dependència Mercantil de Barcelona, amb adhesions de Santander, Burgos, Valladolid i Lugo. Madrid no hi adreçà delegats per impossibilitat d'acudir-hi i remetè telegrama. Pel que fa a la constitució d'aquesta federació els participants s'oposaren al projecte d'estatuts presentat per la "Asociación de la Dependencia Mercantil de Madrid, perquè preveien una "associació nacional" en lloc de la "federació" que l'entitat barcelonina impulsava, criteri, aquest darrer, que s'imposà definitivament.
- (7) Llibre de deliberacions i acords de la primera assemblea de la Federa-

ció de dependents de Catalunya.- Reus, 1921.

- (8) id. anterior. Pàgina 18. "Capacitat! Ventilació! -continua el text-. Això és el que cal per a un hostatge! ¿I la humitat de parets ròne -gues de casalis antics i molt moderns: en lloc on es trepitja, re -galimant d'aigua a causa de cloaques i clavegueres infectes, omple -nant l'estança de microbis infectes? ¿I la coincidència de tuberies de llocs pestilents entrelaçant-se amb les d'aigua per a beure? ¿I els sostres, d'on es passen les hores de repòs? Baixos, sense am --bient de ventilació, especialment en botigues enclavades en els car -rers foscos i tristos de la ciutat catalana, una de les d'Europa on subsisteix el nombre més fort de mortalitat, morbositat, deixadesa de nostres homes qui governen."
- (9) Per exemple el Cercle de Dependents del Comerç de Barcelona, centre destinat a la formació educativa dels dependents. Cfr.: CIRCULO DE LOS DEPENDIENTES DEL COMERCIO DE BARCELONA.- Discurso leído en el --acto de inauguración del...,celebrado el día 16 de febrero de 1862.- Barcelona, 1862. Vegi's també el seu Reglamento.- Barcelona, Est. --Tip. de Narciso Ramírez, 1861.
- (10) AYUNTAMIENTO DE BARCELONA.- Anuario estadístico de la ciudad de Bar celona. 1903. Barcelona, 1904. Pàgina 519. Les associacions eren: "Asociación de la dependencia mercantil", "Sociedad de dependientes de carboneria de esta ciudad La Fraternal", "Sociedad de dependien -tes de taberna y similares de Barcelona y sus contornos", "Asocia --ción de dependientes de billar y sus similares", "Sociedad de mozos de comercio al por mayor de Barcelona", "Asociación de dependientes de la subasta de pescado al por mayor de Barcelona".
- (11) Vegi's el seu òrgan de premsa "Nuestro Programa".
- (12) "Nuestro Programa" del 21 d'octubre de 1902 i següents. V.nota 6.
- (13) Així "La Veu de Catalunya" del 18 d'abril de 1903 inserta la convo -catòria de les societats Associació de la Dependència Mercantil, --- Unió Ultramarina i Dependents de farmàcia a un míting a la Casa del Dependent, carrer Rosich, 4 (local de l'Associació de la Dependència Mercantil) a l'endemà, 19 d'abril, diumenge. "La Publicidad" dona, -per la seva banda, una gazetilla informativa del míting. El 29 de no vembre, per exemple, es fa un altre míting -segons "La Veu de Cata--

- lunya" del mateix dia- al mateix lloc i, també, pel descans dominical, convocat per l'Associació de la Dependència Mercantil, --- L'espiga de Barcelona (fadrins forners), Unió Ultramarina i Associació d'Auxiliars de Farmàcia, míting que coincideix amb d'al--- tres mitings que vint-i-vuit societats federades realitzaven en - d'altres tantes poblacions de l'Estat Espanyol.
- (14) "La Veu de Catalunya", 30 d'agost de 1904.
- (15) "La Veu de Catalunya", 29 d'agost de 1904: Diu el telegrama: "La Junta directiva de esta Cámara reunida hoy ha acordado manifestar que ve con gusto la implantación del descenso dominical y felicitarle por el reglamento, considerando que puede aplicarse con ligeras modificaciones para hacerlo práctico respecto de algunas industrias, en las cuales es de evidente imposibilidad cumplirlo estrictamente."
- (16) Entre d'altres accions, una comissió de dependents visità el Mi-- nistre de la Governació per "a interessar-lo a favor de l'aplicació del reglament del descans dominical". "La Veu de Catalunya", 30 d'agost de 1904.
- (17) V. "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre.
- (18) "La Veu de Catalunya", 26 de setembre 1904: "Ahir al migdia un -- grup de dependents de comerç i de fadrins barbers, que en conjunt no baixaria de 400 persones, va presentar-se a la Plaça de Sant - Jaume, dedicant una xiulada a l'alcalde per haver consentit que - permanesquessin oberts bon número d'establiments, malgrat venir - inclosos en la llei del descans dominical. A la guardia municipal no li va semblar bé aquella forma de protesta per lo que va donar una càrrega a la multitud, desembrassant la plaça i fent varies - detencions. Entre els detinguts hi figurava el senyor Subirats, - president de l'Associació de la Dependència Mercantil i el senyor Sala, president dels dependents barbers. Refets una altra vegada els manifestants i quan es posaven d'acord per a nomenar una co-- missió que pogués veure a l'alcalde, creient que seria al seu des-- patx, va arribar el senyor Lluch en cotxe, reproduint-se els xiul-- lets i les manifestacions de protesta. La guardia municipal va es cometre novament a la multitud detenint a un minyó al qual, se---

gons referències de persones que ho varen veure van atropellar bàr-
barament a la vista mateixa del senyor alcalde sense que aquest --
s'hi oposés.

Ahir vàrem rebre la visita d'una comissió de dependents barbers, -
pregant que fèssin constar la seva protesta per la forma incorrec-
ta amb que els va rebre el tinent d'alcalde senyor Buxó, amb motiu
d'haver anat a l'alcaldia per a protestar de què és permetés el --
funcionament de les barberies més enllà de les onze. Segons ens di-
gueren els comissionats, el regidor republicà, fet una fúria els -
hi va dir que el que avui no volia treballar era un gandul i que -
si volíem fer plegar a n'algué anessin a la catedral a fer suspen--
dre l'ofici.

Els qui foren detinguts a conseqüència de l'escandol foren els se-
güents: Enric Arnaldos, Eduard Fernández, Rosend Ferré, Antoni Ba-
dia, Ramon Tubulieta, Artur Marraco, Teodosi Subirachs, Joan Sau--
qué, Tomàs Sala, Teodosi Escapé, Andreu Bielsa, Feliu Campos, Jo--
sep Sallent, Josep Palasi i Josep Andreu. Tots ells varen quedar -
detinguts a les oficines de la comandància. A dos quarts de dues -
el senyor Lluch els cridà al seu despatx, i després d'haver escol-
tat els seus descàrrecs i d'amonestar-los pels procediments em---
pleats per a fer constar sa protesta, varen ser posats en lliber--
tat una hora més tard."

"La Veu de Catalunya" del 12 de desembre de 1904 ens refereix, tam-
bé, l'aldarull de 500 dependents contra establiments oberts el diu-
menge, aldarull que acabà igualment amb l'actuació de la força pú-
blica contra els grups de dependents i la detenció de diversos ma-
nifestants. Es veien així escamesos els qui maldaven tan sols per-
què es complís la llei mentre es deixava en pau els infractors, un
fet aquest no pas isolat en la història social del nostre país i -
que cal posar entre les raons de moltes radicalitzacions de mili--
tants obrers.

Sobre el descans dominical, PONT LLODRA, Andreu.- El descans domi-
nical. Estudi ètic.- Palma, F. Soler Prats, 1904. ROYO VILLANOVA,
A.- Cuestiones obreras.- Valladolid, 1910.

(19) Per a aquest apartat, ALBERTÍ, S.- El republicanisme català i la

Restauració monàrquica (1875-1923).- Barcelona 1973. AMETLLA, C.- Memòries polítiques (1890-1917).- Barcelona, 1963. BENET, J.- Mara-gall i la Setmana Tràgica. Barcelona, 1963. CONNELLY ULLMAN, J.- - La semana trágica, Barcelona, 1972. BORJA DE RIQUER.- Lliga Regio-nalista: La burgesia catalana i el nacionalisme (1898-1904). Barce-lona, Edicions 62, 1977. GIRALT-BALCELLS-TERRES.- Els moviments so-cials a Catalunya, País Valencià i les Illes. Cronologia (1800- - 1939).- Barcelona, 1967. FERRER, J.- Lavret (1880-1920).- Barcelo-na, 1971. HURTADO, A.- Quaranta anys d'advocat. V.I.- Barcelona, - 1969. JARDI, E.- El Doctor Robert i el seu temps.- Barcelona, 1969. LERROUX, A.- Mis memorias.- Madrid, 1963. MCLAS, I.- La Lliga Ca-talana, Barcelona, 1972. OLIVAR BERTRAND, R.- Prat de la Riba.- - Barcelona, 1964. PABÓN, J.- Cambó, T. I (1876-1916).- Barcelona, - 1952. PLA, J.- Cambó. Materials per a una història d'aquests úl-tims anys.- Barcelona, 1928. PLA, J.- Prat de la Riba, dins d'Homenots, primera sèrie.- Obres Completes, V. XI.- Barcelona, 1969. -- PLA, J.- Joan Ventosa i Calvell. Dins Homenots, quarta sèrie. Obres Completes, V. XXI.- Barcelona, 1970. ROMERO MAURA, J.- La Rosa de fuego. El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909.- Barcelona, Grijal-bo, 1975. ROVIRA I VIRGILI, A.- El nacionalismo catalán.- Barcelo-na, s.d. ROVIRA I VIRGILI, A.- Prat de la Riba.- Barcelona, 1968 - (Reedició).

- (20) Cfr. les obres esmentades a la nota anterior, especialment les de Claudi Ametlla, Amadeu Hurtado, Josep Fla (la que fa referència a Joan Ventosa i Calvell), i Rovira i Virgili. Fel que fa a la premsa, "La Veu de Catalunya", "El Poble Català" i "Joventut" d'aquestes dates ens il·lustren sobre les dissensions a l'interior de La Lliga Regionalista i l'escissió del grup de Carner i Suñol.
- (21) Cambó, Pella, Rogent, Peris, Beguà i Nubiola, als qui s'afegiren Pons, Mas i Serra, foren els regidors que s'adreçaren al rei, mitjançant el parlament de Cambó, per a fer-li sentir les aspiracions catalanistes i les queixes de Barcelona davant del poder central, segons "La Veu de Catalunya" del 8 d'abril de 1904.
- (22) V. PABÓN, J.- Cambó, p. 241.
- (23) El gest dels regidors encapçalats per Cambó provocà la repulsa --

dels seus companys de consistori catalanistes, Jaume Carner, Ildefons Suñol, Joaquim Giralt i Joan Pijoan els quals adreçaren a La Lliga una declaració, publicada pel setmanari "Joventut", el 8 d'abril mateix. El gest de Cambó era considerat inútil donats els resultats d'altres actes anteriors com el del Memorial de Greuges davant d'Alfons XII i de la Reina regent. Els regidors conclouien: -- "Les festes no ens enlluernen. Passaran i no deixaran rastre. El problema social quedarà viu, agravant-se cada dia els dolors de totes les classes que treballen. Tots els problemes fondos i gravíssims que preocupen els homes pensadors de nostra terra, restaran intactes. No hem volgut demostrar una esperança que no sentíem, associant-nos a un prec al que no atribuïm cap conseqüència."

Prat de la Riba contestà aquesta declaració amb un article publicat a "La Veu de Catalunya" el 10 d'abril i que duia el títol "Pensem en Catalunya", en el que rebutjava les crítiques al gest de Cambó i dels regidors que l'havien secundat insistint que el gest, a desgrat de saber-ne les poques conseqüències pràctiques, significava una manifestació i una afirmació de Catalunya davant del representant màxim del poder estatal. Prat de la Riba considerava que les diferències entre uns i altres eren de matís i es dolia del to de "clarí de guerra" del document el qual, venia a dir Prat, feia el joc als enemics de Catalunya que s'alegrarien d'aquesta dissensió. El document era certament un clarí de guerra. Però els homes d'aquesta ala esquerrana del catalanisme difícilment podien acceptar que sota capa de patriotisme haguessin de callar i permetre que el catalanisme quedés marcat definitivament pel conservadurisme social i l'esperit dretà, que era el veritable problema de fons en les dissensions internes de La Lliga.

- (24) Entre els col.laboradors que anunciava el primer número: Josep Aladern, Francesc Alió, Gabriel Alomar, Victori Bisbal, Jaume Carner, Joaquim Casas Carbó, Pere Corominas, Pompeu Creuhet, Lluís Domènech i Montaner, Flix Escalas, Jeroni Estrany, Pompeu Fabra, Josep M. -- Folch i Torres, Manuel Font i Torné, Joaquim Giralt i Verdaguer, Jacint Grau i Delgado, Josep Güell i Mercader, Miquel Laporta, Lluís Llagostera, Joaquim Lluhi i Rissech, Joan Maragall, Arnau Martínez i Serrià, Oriol Martorell, Jaume Massó i Torrents, Trinitat Monegal,

Cabrià de Montoliu, Josep E. Ors, Eugeni d'Ors, Rafael Patxot, Josep Pin i Soler, Josep Pous i Fagés, Frederic de Puig Samper, Francesc Rodon, Josep Soler i Palet, Ildefons Suñol, Baldomer Tona, Joan Ventosa i Calvell -el que retornà aviat a La Lliga-, etc.

- (25) De Joan Ventosa i Calvell són aquestes línies ("El Poble Català", - 12 de novembre de 1904): "(...) I això fa que el catalanisme polític, en lloc d'ésser, com deuria, un moviment de tot el poble català, s'hagi convertit en aspiració quasi exclusiva de les classes acomodades, i molt sovint en arma de combat contra els qui han sigut considerats com enemics de la propietat, de la religió o de l'ordre social constituït."

En un editorial del mateix número hom manifestava: "Tal volta és convenient que una part dels catalanistes, els qui més afinitat hi sentin i més disposició hi tinguin, segueixin i tractin d'atreure's de terminats grups socials no prou decidits per les aspiracions nostres (...). La nostra causa és la de tot un poble: sota l'ampla bandera de la Pàtria hi cabem i hi han d'ésser lleialment admeses totes les opinions honradament professades d'ordre moral i sobre formes de govern, i amb equitat atesos els interessos de totes les classes socials."

- (26) Tanmateix, la Unió Catalanista fóra també ella acusada d'"acomodatícia" i de tèbia davant del desviacionisme dels "polítics" per part del periòdic catalanista "La Devantera", que aquests anys es manifestava contrària a la participació electoral i cada cop més crítica davant de la Unió Catalanista, fins el punt que "La Devantera" fou donada de baixa de les files de la "Unió", per decisió d'aquesta darrera. V. "La Devantera" del 15 de novembre de 1904. Aquesta revista era l'òrgue de l'Associació Popular Catalanista, i des de 1903, diversos dels seus articles manifestaven interès per les qüestions socials; contrària igualment a la política de la Lliga Regionalista, hi col.laboraven, entre altres, Francesc de P. Curet, R. Folch i Capdevila, J. Mallofré, J. Delclós i Dols, J. Durany i Belleira, Bonaventura Riera, J. Sans i Olivera, A. Sayós, Joan B. Espadaler, Joan Sanxo Farrerons, etc.

V. també, la conferència d'Antoni Roca i Codina, membre del CADCI,

elegit el juny de 1909 president de la Secció de Permanent de Socors Mutus d'aquesta entitat, feta el 22 d'octubre de 1908 sobre el "catalanisme no polític", en la que es manifestaria d'acord amb el criteri de la Unió Catalanista. "Acció" del CADCI l'anà publicant a partir de gener de 1910. També, CUCUPULL, F.- Panoràmica del nacionalisme català. V. III. Del 1875 al 1914.- Paris, Edicions Catalanes de Paris, 1975.

(27) Sobre el terme "dependència del comerç i de la indústria", V. nota 1.

(28) "La Veu de Catalunya", 14 de maig 1903.

Aquest és el text complet: "Companys: el grandíols moviment d'emancipació que commou les entranyes de la terra catalana, la corrent irresistible envers els ideals de llibertat i autonomia, no podien menys de trobar un resso en el nostre estament compost en sa gran part de jovent generós i entusiasta. Fins avui tots els esforços -- han estat individuals, han romangut aïllats; la dependència mercantil i industrial no s'havia organitzat per a treballar al costat de totes les altres associacions i corporacions de la nostra terra en defensa de la llibertat i dels drets de Catalunya. Per això el CADCI vé a omplir un buit que es feia sentir a la nostra ciutat. La solidaritat nascuda de la comunitat de professió ens porta a ajuntar-nos, perquè els nostres esforços, els quals aïllats romanien estèrils, adquireixin mitjançant l'associació, la palanca social més poderosa de l'època nostra, la intensitat i importància que deuen tenir en bé del nostre estament i de Catalunya.

Aquest és el nostre objecte: crear una nova força que al costat de les altres que en el nostre país existeixen, lluiti amb fe i ardor per la santa causa de les reivindicacions catalanes.

Els mitjans de què ens hem de valer per a aconseguir-ho són la propaganda de les doctrines autonomistes, exercitada tan amplament com les lleis i les nostres forces ens permetin, i la difusió de la instrucció i cultura entre la dependència mercantil i industrial de la nostra ciutat. La instrucció com a medi per a aconseguir el millorament moral i material de què tan necessitada està la nostra classe, serà un dels objectes que tindrem principalment a la vista.

Per anar realitzant aquest lema: instrucció i autonomia, establirà el Centre, tan aviat com ho permetin els seus recursos, nombroses classes de les assignatures més necessàries i pràctiques primer, de les complementàries i d'adorn després, havent-se inaugurat ja una sèrie de conferències sobre temes polítics, sociològics i econòmics, a càrrec de distingides personalitats que figuren en primera fila en el moviment autonomista català.

¡Companys! cal que ajuntem les nostres energies, cal que anem creant nuclis d'opinió i de vida que vagin substituïnt l'acció opressora i tirànica de l'Estat, per l'acció lliure, feconda i redemptora de la iniciativa individual; ja que res podem esperar dels poders públics, ni en bé del nostre país en general ni de la nostra classe en particular, procurem enfortir-nos i millorar-nos -- nosaltres.

Treballem units amb els nostres companys de professió, per a aconseguir els millors avantatges i milloraments socials per a la nostra classe. Treballem units amb tots els catalans, sense distinció d'estats socials, idees ni tendències per la causa de la llibertat i de l'autonomia de Catalunya.- Barcelona, maig de 1903. - El Consell Directiu."

(29) Una mica d'història.- "Acció", abril 1932, p. 2.

(30) "La Veu de Catalunya", 7 de març de 1903.

(30 bis) Joan Blanch, Francesc Vintró, Enric Barba completen els 14 signants de l'acta de constitució. "Revista Anyal 1914", pàg. 172.

En establir-se pel seu compte, el president Carles Font, aquest diminí a primers d'agost. El Consell General Extraordinari del 2 d'agost elegia president a Alfred Bertran (V. "La Veu de Catalunya", 5 d'agost de 1903).

En el Consell General Extraordinari, convocat per a la revisió -- dels estatuts, el primer de novembre de 1903, el Consell Directiu quedà així: President: Alfred Bertran i Illa; Vicepresident, Martí Castañeda; Secretari, Baltasar Fiol; Vicesecretari, Ramon Nogué; Tresorer, Ricart Prat i Farés; Comptador, Ramon Pérez; Bibliotecari, Manuel de Bofarull; i vocals, Jaume Mestres, Amadeu --

Punsoda, Antoni Teixidor, Adrià Presas i Josep Compte. "La Veu de Catalunya", 7 de novembre, 1903.

- (31) Martí i Julià fou la primera personalitat que parlà al Centre; ho feu sobre "L'esdevenir del problema social" el 29 d'abril de 1903. "Joventut" del 7 de maig en feu la recensió. El 18 de maig parlà Joan Ventosa i Calvell sobre el tema "La democràcia industrial"; "La Veu de Catalunya" del 20 de maig en dona la recensió. El 26 de novembre Pompeu Gener reivindicava la catalanitat de Miquel -- Servet, en una xerrada titulada "Reivindicació de Miquel Servet" i que recensiona "Joventut" el 3 de desembre. El 19 de desembre -- Joan Bardina parlà de la "Necessitat d'escoles Modernes catalanes: llur organització". Segons la recensió que en donà "La Veu de Catalunya" del 20 de desembre, Bardina manifestà que el "fonament -- de la llibertat de Catalunya s'enclou en l'educació dels catalans (...). Senta, doncs, la necessitat de la implantació d'escoles mo-- dernes catalanes per a l'educació dels catalans. Aquestes, diu, -- havien d'estar basades en l'educació física, que és el fonament -- de l'educació moral de l'individu; en l'educació econòmica, a fi de què l'individu s'acostumi a l'economia que és el principi de -- la societat; en l'educació de la sensibilitat o del cor, puix sen-- se aquesta no es pot comprendre el bon ciutadà; en l'educació de l'enteniment i en l'educació estètica. Totes aquestes educacions juntes, digué, formen el caràcter de l'individu i fusionant-se -- els diferents caràcters, componen el del poble. Per això creu el senyor Bardina que les escoles modernes catalanes han de tenir -- per fi el donar caràcter al noi per a formar així el de Catalunya. A més, digué, les escoles catalanes han de tenir un fi nacional o sigui el de l'educació de tota la societat catalana en general. I acabà dient que des del moment que Catalunya frueixi de certes -- llibertats, ha d'usar per assolir les llibertats que li pertoquen d'una educació integral de totes les facultats del noi, i de to-- tes les classes socials, a l'estil de les que funcionen als Es-- tats Units, els fruits de les quals va demostrar amb gran clare-- dat el senyor Bardina. Excità tots els oients perquè recolzin les fundacions d'escoles catalanes, car elles --digué-- són les que han de portar-nos la Catalunya nova."

El 5 d'abril de 1904 Manuel Bofarull, soci del Centre, parlava sobre la "Guerra de la successió i sitis de Barcelona" (V. "La Veu de Catalunya" de la mateixa data). El 4 de maig Joan Cabré, soci també, feia un "Assaig sobre la formació de la llengua catalana" que recensionava "La Veu de Catalunya" del 12 de maig 1904. El 14 de juliol Rossend Serra parla sobre l'ensenyament comercial ("La Veu de Catalunya", 13 juliol 1904).

- (32) Segons la "Revista Anyal" del CADCI, 1914, p. 172, aquesta creació fou extraoficial. Oficialment la secció es creà el 23 de maig de 1903. En formaven la junta de govern: Antoni Teixidor i Masjuan, president; Josep Mayoles i Duñó, vicepresident; i Josep Amat i Duran, secretari. El 1 de novembre, Antoni Teixidor, Josep Amat i Estanislau Trepà formarien nova junta.

El cinc d'abril hom feia la primera excursió a la muntanya de --- Montcada. Les sortides foren nombroses els diumenges: Mollet, Caldes de Montbui, Sant Feliu de Codines, Sant Miquel de Fay, Montse rrat, al riu Llobregat, Sant Cugat del Vallès, Vallvidrera, Castelldefels, Costes del Garraf, Sant Feliu del Llobregat, Vilafranca, Sant Martí de Sarroca i Torrelles de Foix, etc.

- (33) Es creà el 19 de juliol. La junta, Amadeu Punsoda, president; -- Josep Sala i Ricol, vicepresident; i Manuel de Bofarull, secretari.

"Revista Anyal", 1914, pàg. 172.

- (34) Formaven la junta de la secció d'ensenyament: Jaume Mestres i Grifoll, president; Josep Sala i Ricol, secretari; i Josep Mayoles i Duñó, vicesecretari. "Revista Anyal", 1914, pàg. 172 i 193.

- (35) Segons relata Josep Sala al diari "El Poble Català", 3 d'abril de 1910: "Al celebrar la sessió inaugural del curs 1903-1904 sorgí un incident amb la junta de dita associació que donà lloc a què haguéssim de buscar un altre hostatge, puix allà era impossible continuar-hi puix ni havíem de conformar-nos en quedar en estat embrionari, ni podíem estar en una casa on hi érem rellogats, havent tingut diferències amb els amos."

L'Associació els havia rellogat, segons Josep Sala mateix, la sa-

la de dibuix per trenta pessetes al mes.

(35 bis) La insuficiència del local a més d'ésser descrita a la "Revista Anyal" 1914, p. 193, fou remarcada per Puig i Esteve a la Festa de cultura celebrada el març de 1908 amb motiu del V aniversari de la Fundació del centre (parlament reproduït a "Acció" del 1 d'agost de 1908 i números següents): "començà la vida el centre - de rellogat al carrer de la Bòria, en un lloc impropï, sense cap condició a propòsit." Joan Bardina, en un article titulat Els nostres dependents, publicat a "La Veu de Catalunya" del 13 d'octubre, escribia: "S'instalaren allà a la Bòria, en un semicorral -- que no tenia gaires centúries. Els trenca-colls del tres-pol -- -s'ha de fer justícia- no eren molts... En aquell hostatge bohemí celebraren els primers concilis i escamparen les llavors primeres."

(36) Per a aconseguir cabals per a poder llogar un local propi, el Centre realitzà, segons manifesta Josep Sala, "una veritable campanya a la que dedicàrem totes les nostres energies, se cercaren alguns protectors, s'emeteren accions de cinc pessetes i amb els cabals procurats d'aquesta manera tinguérem el necessari per a instal·lar el Centre al carrer de la Falla, número 12."

"El Poble Català", 3 d'abril de 1910. Segons la "Revista Anyal", 1914, p. 173, s'emeteren 250 accions de cinc pessetes, cada una, sense interès, amortitzables a raó d'un mínim de 2 cada mes, a partir del primer de juliol de 1904, i d'un mínim de 4 cada mes, a partir del primer de gener de 1905.

Segons la mateixa "Revista Anyal", el Consell general extraordinari del 21 de gener de 1904, aprovava la proposta del Consell directiu de traslladar el centre a un local propi, llogant el primer pis de l'esmentada casa número 12 del carrer de la Falla. El lloguer era de 85 pts. al mes, segons "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910, i de 90 segons la "Revista Anyal" de 1914 esmentada. El trasllat definitiu es feu el primer de febrer i hom instal·là al local un modest cafè.

(37) Les classes prenen el nom d'Escoles Mercantils Catalanes. "La Veu de Catalunya" del 9 de març, porta el seu pla d'ensenyament.

Hom hi diu: "En la confecció del pla d'estudis ha posat particular empenyo en què aquests responguin a sa pronta utilitat, fent que siguin els primers en obrir-se els d'idiomes francès i anglés, el càlcul, teneduria de llibres i taquigrafia (que és pública). --- Aquests cursos corresponen a la primera part comercial de son pla d'ensenyament; en la segona part, que comprendrà els estudis superiors, s'estudiaran l'economia política, geografia comercial i estadística, a més de diverses ciències i arts d'aplicació directa a determinats comerços i indústries. No descurant, però, sa qualitat d'autonomistes, obren simultàniament, amb la primera part de son pla comercial, les classes públiques i gratuïtes de gramàtica i ortografia catalanes i una conferència setmanal de Drets i deures del ciutadà. Aquestes tasques instructives es veuran completades pel foment d'una bona biblioteca i continuant-se la sèrie de conferències i sessions públiques, amb tan bon encert començades, a càrrec de reconegudes personalitats, encaminades a difundir la instrucció i la cultura, sobre temes d'actualitat i en afers comercials, científics, socials, polítics, etc."

Les classes anaven a càrrec d'Antoni Jové (francés), Cebrià de Montoliu (anglés), Josep Sala (càlcul i teneduria de llibres, Joan B. Malpàs (taquigrafia), Fèlix Jové (gramàtica i escriptura catalana) i Joan Bardina (drets i deures del ciutadà).

El 5 de març, el Consell Directiu acordava de destinar fins a 1500 pts. l'any per al sosteniment de les classes i 120 l'any per al foment de la biblioteca ("Revista Anyal" 1914, p. 173).

- (38) Segons la "Revista Anyal" esmentada, p. 173, pel novembre de 1903, els socis eren una cinquantena. El sis de setembre de 1904, segons la mateixa "Revista Anyal", p. 174, els socis arribaven a 130. Segons la gràfica que conté aquella publicació (p. 192), el Centre clouria l'any amb 446 socis (inclosos els protectors). En canvi, "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910 dona la xifra de 85 socis. Això fa difícil que precisem el nombre exacte de socis en aquests primers anys d'història del CADCI. Les que més ens donen confiança són les primeres que hem esmentat per al novembre de 1903 i setembre de 1904.

Pel que fa al nombre d'alumnes, el gràfic de la "Revista Anyal"

citada, p. 219, dóna la xifra de 489 alumnes per al curs 1904-1905 i "El Poble Català" esmentat, la de 451 alumnes. En aquest cas la diferència entre una font i l'altra és poca.

- (39) La comissió nomenada el 25 de maig de 1904 estava formada per Martí Castañeda, Amadeu Punsoda, Josep Bordas i de la Cuesta, Joan Cabré i Puig, Francesc Burcet i Malvasia, i Josep Magriñà i Forcades.
- (40) El lloguer era de 175 pts al mes, segons la "Revista Anyal", 1914, p.174; i de 190 segons "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910.
- (41) Segons la "Revista Anyal" de 1914, p.261, després de la secció -- d'excursionisme, va organitzar-se una altre d'esports. En fusionar-se ambdues, el 23 de setembre de 1905, quedà constituïda formalment la Secció especial d'esports i excursionisme depenent de la Permanent d'educació i instrucció.
- (42) "Acció", agost de 1908. La "Revista Anyal" 1914, p.193 manifesta -- va: "Malgrat haver sigut Barcelona la primera ciutat d'Europa que establí les ensenyances comercials, ja en l'any 1760 --segons afirmacions documentades de renomats tractadistes-- el cert és també que al perdre paulatinament ses facultats la celebèrrima Junta de Comerç de la capital del Principat, i caure dins del poder del -- centralisme les concorregudes classes que aquella tenia organitzades, se'n estroncà tota la prosperitat i popularitat, tot el -- prestigi de què gaudien, i, quan esdevingué la fundació del Centre Autonomista de dependents del comerç i de la indústria, la joventut mercantil catalana seguia una vida vegetativa, en el que fa referències a sa cultura, aferrada al criteri clàssic de què "per a ésser comerciant sols calia ésser llest". Els primers directors del Centre, veient que les corporacions econòmiques i els comerciants --arreu del món són els promotors de la cultura comercial-- no se'n ocupaven; convençuts de què sense escoles de comerç no hi pot haver veritables comerciants, crequeren que una de les primeres tasques de la novella entitat devia ésser aquest objectiu, i llançant-se amb fe cega a l'empresa, fundaren les "Escoles Mercantils Catalanes".

Joan Bas, soci del centre, manifestava: "No havent-hi a Barcelona escoles comercials a propòsit per a què hi pogués concórrer el de

pendent de comerç, concebiren l'atrevida idea de la creació de les Escoles Mercantils Catalanes". V. BAS, Joan.- Organització de centres de dependents en Llibre del primer curs d'Estudis comercials de Terrassa.- Terrassa, 1914. Pàgina 92.

- (43) V. nota 38.
- (44) "La Veu de Catalunya", per exemple dedica un article a glossar les Escoles Mercantils Catalanes, el 26 de setembre de 1904, en el què, de passada, remarca l'ensenyament rutinari, estancat i gens pràctic de las escuelas de comercio. El 13 d'octubre Joan Bardina elogia l'obra del centre en un article publicat, també, a "La Veu de Catalunya" el 13 d'octubre de 1904, titulat Els nostres dependents. Recensions abundants hi trobem igualment a "La Veu de Catalunya", "Joventut" i després a "El Poble Català", sobre els actes del CADCI.
- (45) "La Veu de Catalunya" 1 de novembre 1903.
- (46) Així el 2 d'agost de 1903, els socis elegien nou president a l'establir-se pel seu compte Carles Font.
- (47) "Revista Anyal", 1914, p. 174. Per a la d'educació i instrucció, Eladi Homs, Josep Fàbregas, Josep Olliu i Manuel Bofarull; per a la de socors mutus, Josep Carulla, Martí Castañeda, Frederic Montaner i Josep M. Magriñà; per a la de propaganda autonomista, Josep Bordas, Pere Oliver, Joan Junoy, Pere Camps, Alfred Bertran i Amadeu Punsoda.
- (48) President, Martí Castañeda; Vice-president primer, Manuel de Bofarull; Vice-president segon, Josep Carulla; vice-president tercer, Josep Bordas; secretari general Amadeu Punsoda; caixer, Josep Sala; bibliotecari, Antoni Oliva; vocal primer Josep Fàbregas; vocal segon, Josep Payró; vocal tercer, Josep Güell.- "La Veu de Catalunya". 21 de setembre 1904.

Pel que fa a la Junta de la Secció permanent d'Educació i instrucció, Manuel de Bofarull i Artés, president; Francesc Olliu i Cubias, vice-president; Francesc Vintró i Vergé, caixer; Eladi Homs i Oller secretari; Josep Fàbregas i Romeu, vocal directiu; Josep Badia i Serra, vocal caixer; Josep Olliu i Cubias, vocal secretari.

Pel que fa a la de Socors Mutus, elegida el 31 d'octubre, Josep Carulla i Vidal, president; Ricard Prat i París, vice-president; Jo-

sep M. Magriñà i Forcades, secretari; Francesc de P. Burcet i Malvasia, vice-secretari; Joan Graupera i Costa, caixer; Joan Cabré i Puig, sub-caixer; Frederic Montaner i Esteve, interventor; Josep Payró i Parellada, vocal primer; Baldomer Prat i París, vocal segon; Enric Fares i Garcia, vocal tercer. El 17 de novembre, la junta nomenà per al càrrec de vocal tercer a Jaume Suriñach i Cani---vell en no acceptar Enric Parés el càrrec esmentat.

I pel que fa a la de Propaganda Autonomista, Josep Bordas i de la Cuesta, president; Josep Puig i Esteve, vice-president; Pere Oliver i Pascual, caixer; Josep Güell i Tarragona, vocal primer, Pere Camps i Ragon, vocal segon; Joan Junoy i Arús, vocal tercer; Josep Roig i Pasalaigua, vocal quart; Joan Gispert, vocal cinqué; i Rafael Bertràn i Illa, secretari.

V. "Revista Anyal", 1914, p.221 i 231.

(49) "Revista Anyal" 1914, p.174-175.

(49 bis) Pel que fa a les seccions especials, segons l'article 25 dels Estatuts de setembre de 1904, les seves juntes directives es composarien dels membres que hom cregués oportú i llur president formaria part, en qualitat de vocal, de la junta de govern de la secció permanent a què pertanyessin les seccions especials.

(50) CENTRE AUTONOMISTA DE DEFENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDUSTRIA.- Estatuts del ... Barcelona, s.d. Conté els estatuts del centre, - el reglament interior de l'entitat, els reglaments de la Secció permanent d'educació i instrucció i de la de Propaganda Autonomista, i els estatuts de la de Socors Mutus.

(51) Id anterior, p.5.

(52) "(...) el llevat de catalanisme feu que la llibertat que desitjàvem per a tots els pobles, la desitjàssim per a cada branca d'actuació del centre i tinguéssim l'encert d'estructurar-lo en forma autònoma." BAS, J.- Puig i Esteve, a "Acció", juny 1932, p. 5.

(53) Segons Carreras i Palet - V. nota 4 - molts dels socis actius, en establir-se pel seu compte, no es donaven de baixa com a tals i seguien figurant a les llistes com a actius. Op. cit., p. 5. Més endavant comentem aquest parer. V. el capítol quart, p.290.

(54) Aquesta darrera fórmula havia d'emprar-se forçosament si hi havia

cinc socis que ho demanaven. La nominal havia de fer-se igualment, si ho demanaven deu socis. Per a la renovació de càrrecs i vots de confiança i censura, les votacions havien d'ésser igualment secretes.

- (55) Segons l'article primer del reglament de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció, aquesta "té per objecte procurar als seus associats una educació i instrucció, que tant en la part intel·lectual com en la física els faci individus posseïts dels coneixements i cultura necessaris, per a què ses obres esdevinguin en bé propi, de la família i de la societat."
- (56) Segons l'article primer del Reglament de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, aquesta "té per objecte treballar per la consecució de l'autonomia integral de Catalunya. Amb aquest fi procurarà fomentar i expandir, per tots els mitjans legals, els ideals i principis autonomistes, valent-se de les conferències, mítings, vetllades, el llibre, el periòdic, les fulles impreses, les excursions i visites, etc., etc. i fomentant o creant, d'acord amb les altres seccions, totes aquelles manifestacions de cultura o patriotisme que cregui convenientes o necessàries al fi que es proposa."
- (57) Segons l'article 50 dels Estatuts de la secció, en cas de defunció la família o hereus del soci difunt cobrarien, si ho demanaven per escrit i abans de dos mesos:
100 pts	si el soci havia pertanyut a la secció de	1 a 5 anys
250	"	5 a 10 anys
500	"	10 a 15 anys
750	"	15 a 20 anys
1.000	"	20 anys en endavant.
- (58) L'estructuració en seccions permanents que podien augmentar-se -com passarà quan es crei la Secció Permanent de Relació i Treball-, i en seccions especials -que podien convertir-se en permanents com s'esdevindrà amb la secció d'esports i excursionisme-, amb el bon nombre de juntes que exigia, facilitava una major participació de socis en les responsabilitats de direcció i animació del centre.
- (59) "L'ensenyança professional i la mutualitat professional ens donen ja per sí soles un tipus d'associació, fecundíssim. Res no s'oposa

que aquesta associació, pugui ésser obrera, a condició que l'ésser eminentment obrera, no vulgui ésser obrera exclusivista. Enteneu - bé aquesta distinció. Eminentment obreres són les associacions que jo he anomenat en altre lloc associacions obreres de pau, que sense declarar ni mentalment la guerra als patrons, sinó al contrari, acceptant-ne la col.laboració i la protecció (socis protectors) es proposen, i de fet realitzen amb fertilitat meravellosa en els estaments que tenen la sort de posseir-les una obra d'educació professional -que per ésser educació ja inclou la idea jeràrquica, i la d'elevació individual- i una obra mutualista amb tota l'opulència de sos aspectes. Tant dintre de l'esperit cristià estan aquestes formes pacífiques, que un cristianisme implícit basta per a aguantar-les indefinidament. Exemple viu i poderós d'aquesta associació obrera de pau és i serà mentre l'esperit dels primers fundadors per durí (2), el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona, en la qual la paraula autonomista és la bandera espiritual que recorda la necessitat d'una unitat de pensament, unitat espiritual, pel damunt de l'interès professional, unitat que, com dic, no pot ja somniar-se que sigui total de l'ofici, però que segueix assent força aglutinant, més poderosa i permanent que la so la comunitat d'interessos."

Diu la nota 2: "Malauradament, l'esperit dels primers fundadors tendeix a desaparèixer d'aquell casal, cedint el pas a una literatura de socialisme i sindicalisme desenfrenat. Al cristianisme implícit que dèiem, substitueix un sectarisme implícit, al flam de les --- idees revolucionàries que prenen peu en el centre, desnaturalitzant la seva obra." RUCABADO, R.- El sindicat i el casino.- Barcelona, 1923, p. 13. Text de la conferència pronunciada el 25 de febrer de 1923.

(60) V. nota 28.

(61) El 19 de juliol de 1903 es creà la secció de propaganda que esdevenia Secció Permanent de Propaganda Autonomista el 18 de setembre.

(62) Fins a la creació d'aquesta secció les conferències eren organitzades pel Consell Directiu del CADCI. V.nota 31. Les conferències que organitza aquesta secció feren del centre, al llarg de la seva història, una de les principals tribunes públiques de Barcelona.

Després de constituïda la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, el 18 de setembre de 1904, la primera conferència que organitzà anà a càrrec de Martí i Julià, el 3 de desembre d'aquest any, - que parlà de "L'estat actual de l'individualisme català", en la -- qual segons la recensió de "Joventut" del 8 de desembre, dividí -- les societats en "individualistes" i "comunistes". "Tots els pobles forts poden emprendre l'individualisme, digué, però els pobles febles forçosament han d'ésser comunistes. L'individualisme significa progrés, diferenciació d'uns organismes amb els altres; el comunisme significa regressió, similitud de forma. Per això els primers són liberals, perquè la naturalesa per sí sola els ho imposa, i -- els altres són sectaris, tirans, perquè no la necessiten la llibertat, perquè no essent forts no poden subsistir sense imposar als -- altres la seva manera d'ésser. Catalunya s'ha de classificar en el grup individualista. Arribà a son major grau d'avenç i d'esplendor en ple individualisme. A l'ajuntar-se amb un poble forçosament comunista va anar perdent sa fesomia fins arribar, degut a la constant influència d'un poble feble i regressiu com és Castella, a perdre quasi per complet sa personalitat. Analitzà, després, el renaixement actual de Catalunya, renaixement que, digué, és tan individualíssim, que podent ésser un gran bé per a nostra pàtria per sa exageració arriba a ésser-li perjudicial. Demostrà que és necessari que totes aquestes forces individualistes, admirables en sí, -- s'ajuntin per a realitzar la nacionalització de totes les manifestacions de Catalunya. Hem de perseguir la unió, no la unificació."

- (63) Les vetllades literàries i musicals és un altre tipus de manifestació cultural que sovintegarà al centre. Així, tenim per exemple, una festa literària i musical, celebrada el 12 de novembre de 1904. Hi participà el Cercle Musical Bohemià que interpretà obres de Bizet, Grieg, Weber, Morera, Goberna, etc.; Grant que executà al piano algunes obres seves; i la senyoreta Serrats. Bertran llegí el poema de Russinyol "El jardí abandonat" amb il·lustracions musicals a càrrec de Vinyas. V. "Joventut", 24 de novembre 1904.

El 11 de desembre la Secció de Propaganda Autonomista organitzà -- una vetllada musical a càrrec de la cobla d'instruments de pua "Lira Orfeó". V. "Revista Anyal" 1814, p. 232.

(64) Les conferències es feren els dissabtes al vespre (a les 10) o diumenges -si sorgia alguna dificultat-. "La Veu de Catalunya" anà informant del contingut de cada una de les xerrades del cicle sobre "Teoria de les nacionalitats". Segons la recensió que feu "La Veu de Catalunya" del 8 de novembre de 1904 de la primera conferència -del dia 5, Joan Bardina manifestà que en les seves xerrades seguiria "El procediment científic positivista i analític, fugint de parauleries, i el procediment pedagògic de discussió entre ell i els alumnes, ben a la moderna." Com a treball pràctic els alumnes havien de fer grans mapes de les nacionalitats antigues i modernes. "La Veu de Catalunya" del 30 de novembre ens informa que els alumnes del cicle havien començant la confecció "dels 50 grans mapes històrics nacionalistes", de metre quadrat cadascún, els quals un cop acabats serien facilitats a totes les associacions i escoles que vulguessin copiar-los.

Vegem el temari del cicle: "1. Preliminars. Assumpte a tractar. Pla del curs. Les nacionalitats i la civilització. El nacionalisme a l'estranger. A Catalunya. Necessitat de comprendre'l. Eficàcia exterior o expansiva de l'ideal nacionalista. Eficàcia interior o agermanadora. Procediment científic. Procediment pedagògic. Mapes.

2. Preliminars geogràfics. Llur necessitat davant del mètode positivista. La superfície de la terra. La divisió natural. Messetes, serres i valls nacionals. Mars, rius i llacs nacionals. Zones i climes. Cartes geogràfiques a la moderna. Cartes preliminaris i cartes nacionals.

3. Preliminars històrics i ètnics. La protohistòria. Les nacionalitats cabdals dels antics temps. Grècia. Roma. L'imperialisme nacional. Època d'or o Edat Mitja. Itàlia. Alemanya. França. El Renaixement clàssic i els estats artificials. Castella. França. El segle XIX. Anglaterra. Itàlia. Alemanya. Amèrica. La història actual.

4. Opinió estrangeres sobre el nacionalisme. A Espanya. A Catalunya. Dintre l'escola catalanista. Diferències etimològiques entre els mots nació i estat. Diferències lògiques entre les idees de nació i estat. Diferència entre les coses anomenades nació i estat.

5. Mètode analític a seguir. Sistemes apriorístics falsos. Perjudi-

cis polítics que torcen la veritable doctrina nacionalista. La nació no pot resultar d'un sols factor. Idea del factor nacional. Factors fonamentals. Factors signes. Factors efectes. Factors externs.

6. La raça, primer factor nacional. Distinció entre raça ètnica i raça històrica. Origen i estat actual de les races ètniques. Subraces. Races mixtes. Gradació ètnica insensible. La raça sensiblement única és factor de nacionalitat. Argument fonamentat en la constitució orgànica de la nació. La raça sola no fa la nacionalitat. El paneslavisme.

7. El terror, segon factor nacional: configuració, relleu, altitud i situació del terror nacional. Influència en la raça de cada una d'aquestes circumstàncies. El terror sensiblement únic és factor de nacionalitat. Argument històric. El terror sol no fa la nació.

8. Refutació del criteri de les fronteres naturals. Perjudicis polítics que ha engendrat aquest criteri. La unitat italiana. Els espanyolistes. Les muntanyes són cor de nacionalitat. Els rius són cor de les nacions. Els mars són cors de les nacions. Arguments històrics. No existeixen, doncs, fronteres físiques. Error d'en Pi i Margall."

"La Veu de Catalunya", 12 de novembre i 31 de desembre de 1904.

Vegem, ara, algunes de les idees exposades en aquest cicle, d'acord amb el que ens en diu la premsa: A la primera xerrada, entre d'altres manifestacions, afirmà "els qui no creuen en l'expansió catalanista fora de Catalunya ni capeixen bé el problema nacionalista del qual és conseqüència necessària l'imperialisme nacional, ni coneixen, tampoc, la història de les nacionalitats". "La Veu de Catalunya" del 8 de novembre de 1904.

"Refutà, -diu en una altra xerrada- la teoria federal del pacte voluntari que tira per terra tota la teoria de les nacionalitats naturals, absolutament independents del pacte. Les nacions naturals són l'única base prou ferma per aixecar bones teories científiques i realitzar bons sistemes de govern."

"La Veu de Catalunya" del 6 de desembre de 1904.

Finalment, vegem aquesta expressió sobre la nació i la raça. "La nacionalitat, conjunt orgànic, exigeix unitat d'acció; nacionalitat

amb dualitat d'accions és un absurd. Conseqüència d'això és que una nacionalitat no poden integrar-la dues o més races, perquè aquestes suposen pluralitat d'accions, caràcters, etc., incompatibles amb la unitat orgànica nacional. Però si la raça única és factor essencial de nacionalitat, ella sola no pot fer la nacionalitat. Ja provarem que hi ha altres factors essencials; i a més no hi hauria manera de saber quan les diferències ètniques són prou marcades per a formar nacionalitat, perquè les diferències ètniques van accentuant-se -- d'una manera insensible, sense formar grups marcats." "La Veu de Catalunya", 19 desembre 1904.

En línies generals, Bardina segueix l'esquema teòric de Prat de la Riba, si bé, sobre la qüestió racial, Prat es manifesta amb menys -- contundència: "Però la raça no és la nacionalitat, per més que en si -- gui factor importantíssim. L'estatuària grega demostra fins a l'evidència que en el poble grec hi havia gent de tota mena" (el subratllat és nostre).-- PRAT DE LA RIBA, E.- La nacionalitat catalana, Barcelona, 1934, p. 76. Tanmateix, els mots darrers citats de Joan Bardina matisen també la contundència de les primeres expressions.

- (65) En parlar dels primers moments del centre, escriu Joan Bardina, a -- l'article Els nostres dependents, a "La Veu de Catalunya" del 13 -- d'octubre de 1904, "El cercle dels apòstols s'engrandia -- parla de -- quan el CADCI encara romania en els rònecs i reduïts baixos del número 17 del carrer de la Bòria- poc a poquet, i fins pogueren celebrar un parell de conferències, escoltades ja per una cinquantena d'ini -- ciats primer, després per un centenar".
- (66) "Joventut", 19 de novembre 1903; i "La Veu de Catalunya", 16 novem -- bre 1903. Als parlaments, Bofarull, del Centre, denuncià els obsta -- cles que posava el centralisme al desenvolupament del comerç i de la indústria de Catalunya; Montllor advocà per la unió de tots els autò -- nomistes contra el "comú enemic"; Tona reincidí en la necessitat de la unió entre les societats catalanes que reivindicaven l'autonomia de Catalunya i "enaltí la història comercial de Catalunya i protestà de que els del centre titllin d'egoistes als catalans, als qui oprimiren dintre un cercle de ferro obligant-los a estalviar-ho tot, havent conservat el nostre poble per son propi esforç el poc que li -- queda gràcies a son geni treballador". Manifestà que en l'autonomis-

me català hi cabia tothom i tots havien d'entrar-hi, per a poder, - entre tots, conquerir l'autonomia que les altres regions podrien obtenir "inspirant-se en nostre exemple" a fi de constituir la Federació Ibèrica; exemple, d'altra banda, de democràcia car l'esperit català ho era. Atacà Salmeron qualificant la seva república unitària de medieval "com ell qualificà un dia de medieval el catalanisme".- "Sols l'autonomia pot resoldre els problemes socials plantejats a Catalunya, no el parlamentarisme que combaté per perjudicial, ni la república antidemocràtica i anti-liberal dels Salmeron i Lerroux." Martí i Julià que presidia l'acte, el cloqué tot recomanant la tasca educativa sense defalliments.

- (67) "Joventut", 25 de febrer 1904. Martínez i Serriña remarcà la necessitat "d'instruir el poble" a fi que aquest "ens segueixi" (,..) "per convicció". "Recomanà la unió de tots, conservadors i avançats, per fer-nos forts davant dels grans esdeveniments que tal volta són més aprop del que ens pensem". "Sols les idees canvien radicalment els pobles, car fins les revolucions armades són preparades per elements intel.lectuals".

Trinitat Monegal elogià l'obra del CADCI, "obra basada en l'autonomia individual i en l'ensenyament voluntari. Amb tal motiu combaté l'ensenyament obligatori i remarcà que, havent sigut en totes les èpoques l'educació comercial i industrial base de benestar i civisme a Catalunya, el centre ni feia altra cosa que continuar les planes brillants de la història catalana."

- (68) "Joventut", 10 de novembre 1904. Hi intervingué Heladi Homs, secretari de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció que elogià les escoles establertes al Centre, "dient que mitjançant aital organització és com es regeneren els pobles mal governats". El Diputat Albó atacà el centralisme espanyol, Frederic Rahola remarcà la importància dels estudis comercials. Giralt i Verdaguer manifestà que actes com el que s'estava celebrant eren "indispensables per a l'assoliment de l'autonomia a la que tenim dret i sense la que no ens fóra possible avançar pel camí del progrés" i subratllà la necessitat d'establir escoles de primer ensenyament i fomentar l'estudi de llengües estrangeres "fins arribar a la creació d'universitats comercials catalanes".

- (69) "La Veu de Catalunya", 23 de novembre de 1903.
- (70) "Revista Anyal", 1914, p. 232.
- (71) Sobre Puig i Esteve i Bordas de la Cuesta ens hi tornarem a referir als capítols venidors. Joan Cabré i Puig, soci de bona hora del --- CADCI, i que aviat passà a ésser soci protector, de manera que el - 31 d'octubre de 1904 era elegit per a sub caixer de Socors Mutus -- -un dels càrrecs que havia de recaure, com hem assenyalat, en un soci protector-, era membre de la Lliga Regionalista. Antoni Caballer i Aviñó, un dels primers socis del CADCI també (tenia el número 48), era de la Unió Catalanista, si més no entre 1910 i 1914, com ho assenyalarem més endavant.
- (72) "La Veu de Catalunya", 2 de novembre 1904.
- (73) V. nota 64.
- (74) "Acció", agost 1908 i números següents.
- (75) ALBÚ Y BARTÍ, R.- Barcelona caritativa, benéfica y social. Barcelona, 1914, V. II, p. 234.
- (76) "Joventut", 7 de maig 1903. Sobre el socialisme: "Estudià el socialisme condemnant-lo en sa primera manifestació o sia el socialisme de l'estat que fa de la societat un quartel immens on tot es fa automàticament i a plans fixos, matant-se les particulars iniciatives que són l'única font de progrés. Del socialisme col·lectiu digué -- que, si bé era més lògic, no deixava d'ésser censurable perquè en lloc de fer progressar tendeix a organitzar lo inferior i atempta a la llibertat individual."
Pel que fa a l'anarquisme: "Digué que l'anarquisme sols per evolució podria imposar-se; mai per revolució, perquè un cop implantat no es mantindria a menys que els homes fossin àngels i, per tant, perfecta la societat, lo qual no és humà i, en son hermòs idealisme, ens nega aquesta gran veritat: "viure és progressar".
- (77) "La Veu de Catalunya", 20 de maig 1903.
- (78) Segons el gràfic estadístic de la "Revista Anyal", 1914, p. 192.
- (79) "La Veu de Catalunya", 13 octubre 1904.

NOTES DEL CAPITOL SEGON

NOTES DEL CAPÍTOL SECON

- (1) No ha estat publicat encara un estudi seriós, exhaustiu i objectiu - sobre Solidaritat Catalana. El treball de CAMPS I ARBOIX, J.- és -- útil, però representa un compendi de treballs coneguts i no va més enllà d'una història política. Les obres esmentades a la nota 19 -- del primer capítol -a les quals podem afegir, JARDI, J.M.- AINAUD, J.M.- Frat de la Ribà: home de govern.- Barcelona, 1973.- ens han - ajudat a configurar una síntesi del període històric d'aquesta èpo- ca. Com a pas previ cap a l'elaboració d'aquella síntesi científica que reivindicuem, SERVA LE RIQUER.- Les eleccions de la Solidaritat Catalana a Barcelona. "Recerques", 2 1972. P. 93-141. Creiem que - aquella síntesi hauria de comportar una investigació de la campanya electoral, dels actes d'aquesta, de la composició social dels assis- tents als mateixos, dels locals i centres on parlaren, del resso -- dels mítings i una lectura de tota la premsa catalana. Així l'inves- tigació en "El Poble Català" és important per a capir les actituds socials dels solidaris. Això, a més a més, de l'estudi sociològic - dels resultats electorals a tot Catalunya. Personalment, la lectura de "El Poble Català" i "La Veu de Catalunya" ha estat un element fo- namental per a la redacció d'aquesta brevíssima síntesi interpreta- tiva.
- (2) CONNELLY ULLIFAN, J.- La setmana trágica, op. cit., sintetitza prou - clarament aquest agreujament de la situació econòmica, social i po- lítica entre 1898 i la setmana trágica.
- (3) En una conferència conada al CAUCI el 17 de novembre de 1906 -i a - la qual farem referència després-, Cambó manifestava: "Hi hagué un moment que em van fer pensar que Catalunya podia tenir-la aquicixa - aptitud -la de governar-se autònomament-. Aquest moment fou la fes- ta grandiosa de l'homenatge del 20 de maig. N'hi hagué prou amb uns petits cartells indicadors perquè tothom obeís; però això succeí -- perquè els qui varen posar-los saberen interpretar el sentiment del poble." Recensió a "La Veu de Catalunya", 18 de novembre 1906.
- (4) Les obres esmentades de Claudi Ametlla, Amadeu Hurtado i Camps i Ar- boix, entre d'altres, insisteixen en l'exemplaritat cívica del movi- ment solidari pel clima de convivència i concòrdia que creà entre - les diverses fraccions polítiques catalanes i l'esperit de toleràn-

- cia que, en general, estimulà.
- (5) V. BENET, J.- Maragall i la setmana tràgica., op. cit. MARAGALL, J.- Ab! Barcelona... "La Veu de Catalunya", 1 d'octubre 1909.
 - (6) ALDMAR, G.- Negacions i afirmacions del catalanisme.- Conferència donada al Teatre Circo Barcelonés el dia 4 de desembre de 1910 i organitzada pel setmanari polític "La Campana de Gràcia".- Barcelona, 1910. V. nota 40.
 - (7) Aquesta alternança entre etapes "catalanistes" i "obreristes" sense que ambdues sàpiguin coincidir i lligar serà una constant de la nostra història. Aquest fet serà claríssim en l'alternança -- "campanya autonomista" de finals de 1918 i començaments de 1919 -- agitació anarcosindicalista a partir de la vaga de la Canadenca.
 - (8) MARAGALL, J.- L'alçament.- "La Veu de Catalunya", 13 d'abril de 1907. Citat a CAMPS I ARBOIX, J.- op. cit., p. 80.
 - (9) L'acudit no era un cas únic de crítica o mofa antimilitar, sinó -- que aquesta era un fet sovintejat a la revista "Cu-Cut".
 - (10) "El Foble Català", 28 d'octubre 1906.
 - (11) V. L'article esmentat de Borja de Riquer a "Recerques" 2. La candidatura solidària guanyà, a les eleccions parlamentàries, a tots els districtes de Barcelona, tret del primer on perdé per una estreta diferència de 190 vots --cal dir que el districte primer era el de percentatge més alt d'immigració--. Segons Borja, la participació electoral als districtes proletaris oscil.là entre el 55 i el 58 per cent i el percentatge de vots solidaris en aquests mateixos barris oscil.là entre el 48% i el 73% --en conjunt, el 61%--. Més endavant esmentarem textos que assenyalen una base popular -- del catalanisme --com ho és la realitat del CADCI--, però l'enunciat de les xifres electorals que aporta Borja de Riquer és prou definitiu.

En un míting pels obrers vaguistes de Bilbao, el 2 de setembre de 1906, un dels treballadors que hi intervenia, manifestava: "Aquí hem de parlar sols de solidaritat obrera, ja que els obrers com a tals no deuen ésser solidaris ni antisolidaris. Respecte a aquest assumpte vos diré que si jo fos polític, que no en soc, formaria

part de la solidaritat catalana". "El Poble Català", 2 de setembre de 1906. (El subratllat és nostre).

- (12) L'esquerra solidària havia de sentir-se evidentment incòmoda davant l'activisme de La Lliga i els seus esforços hegemònics dins del moviment solidari. Cal pensar que el lerroxisme combaté --- aquest darrer, a la campanya electoral, denunciant-lo com a enemic del proletariat i als republicans solidaris d'unir-se amb els explotadors d'aquests. Vegi's en aquest sentit els mitings dels republicans catalanistes en aquesta etapa, recensióats per "El Poble Català". Els solidaris d'esquerra replicarien als lerroxis tes tot manifestant que "es diuen redemptors dels obrers i no han volgut posar un sol treballador en la seva candidatura, al contrari del que ha fet la Solidaritat" -es tracta del candidat obrer d'Unió Republicana, a les eleccions provincials, Nogués-. Parla-ment d'Alvarez al "Lunch per l'annistia".-"El Poble Català", 20 febrer 1907.

L'esmentat Nogués manifestaria en aquest acte mateix: "De la mateixa manera que els obrers s'han constituït en solidaritat amb els socialistes i anarquistes quan els hi ha convingut, també -- tots els partits polítics catalans han format la solidaritat catalana per a defensar la dignitat de Catalunya."

Amadeu Hurtado, en un míting al Teatre Modern de Gràcia, a primers de març de 1907, es defensaria de les acusacions lerroxis-tes:

"Diuen que ens hem entregat a la burgesia per a conquistar algunes actes i jo els hi dic a aquests que això diuen: que per una part confonen el problema obrer amb una simple qüestió electoral i per l'altra que no coneixen els nostres obrers més que per la brusa, no el pensament ni la vitalitat de la nostra classe obrera. (...) Podrà ésser aquest predomini que diuen que hi ha de la burgesia a la Solidaritat Catalana, però quina obra és millor i més important per a la classe obrera: aquella dels qui volen fer un poble viu i fort o la d'aquells que tot el seu amor als obrers el fan dependre d'una lluita electoral?". "El Poble Català", 7 de març de 1907.

Salvatella, manifestaria en un altre míting al teatre "Las Delicias": "Els qui a tothora tenen la revolució als llavis sense tenir-la al cor, us diran que la solidaritat catalana és enemiga de l'obrèr però jo us asseguro que la solidaritat catalana us portarà -- pas a pas cap a la vostra redempció, sens cometre la infàmia de voler-vos llançar sota les potes dels cavalls dels civils fent-vos vessar vostra sang generosa." "El Poble Català", 8 de març de 1907.

(13) "El Poble Català", 22 de desembre de 1907.

Rovira i Virgili, és un dels impulsors d'aquesta redifinició i formulació d'una esquerra solidària: "Hem de constituir l'esquerra catalana. Si no la constituïm els radicals de la Solidaritat, uns altres, fora de la Solidaritat, la constituïran. Hem de constituir-la (...) per la propaganda de l'acció (...). Ens falten els homes de voluntat, d'acció. Lo que té la dreta, precisament..." ROVIRA I VIRGILI, A.- L'esquerra catalana. La necessitat de l'acció. "El Poble Català", 20 de desembre de 1907.

(14) A les planes de "El Poble Català", els joves republicans catalans fan la crida, el primer de desembre de 1907. Francesc Layret, Salvador Vallverdú i Joan A. Gutiérrez per la Unió Republicana; Eugeni Xarmer, Carles Zanni i Manuel Pagés pels republicans adherits a la Unió Catalanista; Fèlix Griera, Ramon Noguer i Arnau Martínez Serriñà pels nacionalistes republicans; Josep Sanguinetti, Lluís -- Marrasé i Manuel Vinagre pels federals, eren els signants de la -- crida destinada a aconseguir superar l'anarquia i la disgregació -- existent al camp de l'esquerra.

Pel que fa al Congrés de la Joventut Republicana, les ponències -- ens il.lustren sobre els seus centres d'interès:

"Relacions Església-Estat", a càrrec d'Antoni Marsà.

"Aspectes socials del problema religiós", a càrrec de Gabriel Alomar.

"L'ensenyament i educació social", a càrrec de Lluís de Zulueta.

"Organització de l'Estat", a càrrec de Joaquim Salvatella.

"Acció dels partits polítics", a càrrec d'Amadeu Hurtado.

"El problema català", a càrrec d'Arnau Martínez Serriñà.

"El feminisme i la societat", a càrrec de Diego Rúaiz.

"La qüestió agrària", a càrrec de Fèlix Griera.

"Militarisme i antimilitarisme", a càrrec de Laureà Miró.

"Acció de la joventut dintre de l'actual moviment i en especial de la liberal i republicana", a càrrec d'Eduard Marquina.

"Legislació del Treball", a càrrec de Jesús Calvo.

"Organització social del treball", a càrrec de Baldomer Tona i Xiberta.

"Estudi crític del moviment obrer contemporani", a càrrec d'Antoni Rovira i Virgili.

"El sufragi universal", a càrrec de la Joventut Republicana de Lleida i, en representació d'ella, Manuel Soldevila.

"Cooperativisme", a càrrec de Miquel Renté.

"Evolució i revolució", a càrrec de Carles Garcia Annó.

"El Poble Català", 29 de febrer de 1908. Aquest diari, durant el mes d'abril, ens il·lustra sobre el desenvolupament del Congrés.

- (15) El text complet del pressupost de Cultura així com una recensió de la campanya a "El Poble Català". El text també és inclòs a l'apèndix de l'obra de SALADRIGAS, R.- L'Escola de mar i la renovació pedagògica a Catalunya.- Barcelona, 1973. V. també: VENTALLÓ, J.- Les escoles populars ahir i avui.- Barcelona, 1968. Pàg. 58 i següents. FERRER, J.- Layret (1880-1920).- Barcelona, 1971. Pàg. 66 i sgs. CAMPS I ARBOIX, J.- El Pressupost de cultura 1908. Problema d'actualitat. Barcelona, 1974.

En els diversos actes i manifestos organitzats a favor del Pressupost de Cultura de l'any 1908, hi veiem, a més de les entitats i centres nacionalistes d'esquerra i republicans, l'adhesió de l'Aggrupació Socialista de Barcelona i de diversos sindicats obrers. V. "El Poble Català", del 14 de maig de 1908, els textos d'un manifest signat conjuntament i el d'un signat exclusivament per entitats obreres. Igualment, els treballadors prenen la paraula al "Miting de la Tolerància"; en nom de les societats obreres parlarà Calzada. Composada ho farà en nom dels socialistes. Vegi's la recensió del "Miting de la Tolerància" a "El Poble Català", 18 de maig de 1908.

L'afer del Pressupost de Cultura és d'una gran importància a l'ho-

ra d'assenyalar les posicions socials del catalanisme esquerrà i - per a l'història social contemporània de Catalunya i, evidentment, no pot restar resumit en una nota a peu de pàgina com fa Connally Ullman al seu llibre sobre la setmana tràgica (p. 176, nota 77). -- De la mateixa manera que és excessiu d'afirmar que la condemna que feu el Cardenal Casañas contra "El Poble Català" era signe de l'orientació anticlerical "tan extrema" dels seus inspiradors (p. 297, nota 103 del llibre esmentat). La condemna del Cardenal fou publicada el 31 de juliol de 1908, és a dir que coincidia amb les fortes reaccions conservadores i religioses que provocà el Pressupost de Cultura. La voluntat d'atansar-se a la classe treballadora anava més enllà del simple anticlericalisme. Claudi Amatlla, a les seves Memòries ja citades, concreta que la causa de la condemna fou la publicació "d'un conte d'Alfons Maseras que trobà llicencios" - (p. 212) i abans subratllava: "envers la qual (L'Església), sempre havíem estat respectuosos, tant per sinceritat com per respecte -- als sentiments de molts catòlics que ens eren amics" (p. 212).

- (16) "Els debats sobre el Pressupost -escriu encertadament Alberti- resulten alligoadors. Els republicans solidaris -unionistes, federals, representants del CNR- en són defensors entusiastes. Els radicals de Lerroux tendeixen a oposar-s'hi per allò de l'ensenyament en català. Els regionalistes -amb dos companys a la ponència del Projecte- es divideixen per motius religiosos. Els sectors catòlics de la ciutat reaccionen amb una intolerància apassionada, -patrocinats pel Cardenal Casañas, que governa la diòcesi." ALBERTI, S.- op. cit., p. 254.

Aquesta divisió dels regionalistes per motius religiosos és la que explica la presència d'elements de primera fila de La Lliga Regionalista en els actes contra el Pressupost, com Puig i Cadafalch. - V., per exemple, la recensió del miting contra el pressupost al -- Frontó Comtal a "El Poble Català" 20 d'abril 1908.

- (17) V. les obres esmentades de Claudi Amatlla, Connally Ullman i Josep Benet.
- (18) HURTADO, A.- op. cit., V.I., p. 143. CAMPS I ARBOIX, J.- op. cit., p. 159 i sgs. Com a la campanya pel pressupost de cultura, les societats obreres també intervenen en el combat contra La Llei de Ju

risdiccions durant el mes de juny de 1908.

- (19) MOLAS, I.- La Lliga catalana, V.I., Barcelona, 1972. p. 79, escriu comentant el fracàs del "copo" solidari a les eleccions parlamentàries parcials de 1908: "Tot i el major nombre de vots recollits -- pels solidaris poden apreciar un augment del 7% dels vots radicals, respecte de les eleccions anteriors, i un descens d'un 11% dels -- vots de la coalició. Això podia ésser resultat, potser, de la tasca política efectuada pels radicals en aquella època, aconseguint i mobilitzant una nova clientela, i d'una pèrdua de força dels solidaris, conjugada amb un traspàs de vots dels republicans que havien votat solidari el 1907, galvanitzats, potser, per la figura de Salmeron, però que a la vista de la direcció proconservadora i hegemònica de La Lliga s'havien abstingut o s'havien decantat pel republicanisme centralista, però no pactista, del lerrouxisme."
- (20) Lluhi i Rissech serà l'impulsor de la cohesió de les esquerres i Rovira i Virgili, per la seva banda, manifestarà a "El Poble Català" que la Solidaritat és solament un compromís parlamentari, però no compromet a les diverses forces en conteses electorals secundàries al si de Catalunya. V. ALBERTI, S.- op. cit., p. 267 i sgs. - V. les obres citades de Camps i Arboix, Hurtado i Ametlla.
- (21) V. les obres citades de Camps i Arboix. ROVIRA I VIRGILI, A.- Prat de la Riba.- op. cit.
- (22) Aquest plantejament el faran especialment al Congrés de les Joventuts Republicanes de 1908. V. el tema de les ponències a la nota - 14. Entre les conclusions, vegem les de la ponència de Rovira i Virgili:
1. El Congrés Català de la Joventut Republicana proclama l'alta -- conveniència de l'adveniment de la democràcia obrera organitzada -- al camp de les lluites polítiques i socials de Catalunya.
 2. Les forces polítiques de l'esquerra catalana han d'adoptar un -- contingut de reformes socials sòlides i viables que iniciïn valent -- ment la transformació del present règim capitalista, encarrilant -- per les vies legals les lluites obreres, les quals amenacen provo -- car en tot el món fortíssimes sostregades revolucionàries.
 3. El Congrés recorda la necessitat de donar a aquest moviment -- el

moviment autonomista de Catalunya- una resultant francament expansiva i democràtica per a vèncer així l'hostilitat que de lo contrari trobaria entre els obrers de la nostra terra, hostilitat que im possibilitaria definitivament el triomf de l'ideal autonomista.

4. El Congrés Català de la Joventut Republicana crida amicalment - als obrers catalans per a una col.laboració lleial i fecunda amb - les forces d'esquerra en la comuna tasca de reformes polítiques i socials que han de realitzar-se des dels municipis de Catalunya." "El Poble Català", 19 d'abril de 1908.

Francesc Layret, per la seva banda, en obrir-se les sessions, manifestaria: "Ha nascut ara la força del proletariat organitzat en democràcia, per a anar a la lluita, i sols aquells partits que han incorporat al seu programa trossos dels del partit obrer han pogut tenir força." "El Poble Català", 19 d'abril 1908.

(23) AMETLLA, C.- op. cit., p. 263.

(24) Aquesta inhibició resta ben definida i clara a les obres esmentades de Josep Benet i Connolly Ullman. Cft. també els capítols dedicats a la setmana tràgica a les memòries de Claudi Ametlla i Amadeu Hurtado.

L'oposició que Baldomer Tona farà d'una esmena, presentada per -- Layret, Rovira, Miró, Calvo, Marsà i Companys que plantejava la -- "Socialització dels mitjans de producció", ens il.lustra sobre les dificultats que els republicans tradicionals presentaven a les -- veus que volien radicalitzar la via republicana catalana. V. "El Poble Català", 20 d'abril 1908.

(25) NEGRE, José.- Recuerdos de un viejo militante, p. 7. Sense lloc i dada de publicació. Exemplar a l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona.

Pel que fa a Solidaritat Obrera, Connolly Ullman, op. cit., en fa una bona síntesi. La lectura de "El Poble Català" i de "La Publicidad" de juny-agost de 1907 permet de refer els primers passos externs de l'entitat. L'entitat impulsora fou l'Associació de la Dependència Mercantil, al local de la qual es feren les primeres reunions. 18 entitats reunides a aquest local a mitjans de juny de -- 1907, acordaren de dur a terme aquesta organització solidària. Sedó, tipògraf; Seguí, pintor; Bruguera, confiter; Saví, metal.lúrr--

gic; i A. Badia Matemala, depenent de comerç i principal impulsor d'aquesta organització foren encarregats de formar una comissió que dugués a terme els treballadors d'organització fins que Solidaritat Obrera tingués vida real. Ells serien els primers membres del Comitè solidari. V. "El Poble Català", 20 juny 1907.

- (26) El dos de setembre de 1906 tingué lloc al Teatre Comtal un miting - de solidaritat amb els obrers vaguistes de Bilbao i amb la intenció de crear un ambient de solidaritat entre els obrers i de reorganitzar les societats obreres ("El Poble Català" del 28 d'agost de 1907 recorda aquest miting i aquestes darreres intencions). El miting el convocava la Unió local de societats obreres. El presidí Pau Vilaseca i actuà de secretari Miranda. Hi figuraren les adhesions de la Unió Metal·lúrgica, Junta municipal d'Unió Republicana, Fusters de Sants, Federació del ram de fusters, Tres Classes de Vapor de Barcelona, Societat de Litògrafs "La Solidària", Paletes de Sants i --- Obrers de llits tornejats. El miting fou paral·lel a d'altres que es feren a Terrassa, Sabadell, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Guíxols, Vilafranca del Penedès, Montesquiu, Torelló i Sant Quirze de Besora. El miting, a part les denúncies contra els fets de Bilbao, es caracteritzà pels atacs que diversos oradors feren contra la política i els polítics, especialment Lerroux, fet que originà diversos aldarulls, produïts per elements lerrouxistes. "El lloc dels obrers és en les societats de resistència i no en la política", manifestaria Alfred Berguedano. Per la seva banda, Herreros "va dir de's de la general indiferència i de què el segle XX, que devia ésser el del triomf dels obrers, no ho resulti per la política, que ha cridat als obrers a llocs perniciosos, com són les Fraternidades. (...) Parlant de la revolució, digué que els obrers deuen confiar en l'acte i no en el nom, acusant a certs amigos del obrero com elements que proporcionen policies per a detenir anarquistes." Aquests mots foren els que provocaren un dels aldarulls esmentats.

"Aquí hem de parlar sols de solidaritat obrera -manifestà l'orador següent-, Olivé, ja que els obrers com a tals no deuen ésser solidaris ni antisolidaris. Respecte a aquest assumpte us diré que si jo fos polític, que no en soc, formaria part de la solidaritat catalana (...). Un company metal·lúrgic, en Masip, ara fa poc digué en -- una Fraternidad: Las instituciones armadas son la salvaguardia del

derecho, la justicia y la libertad. Podem admetre-ho així després - dels fets de Bilbao? Podem creure a un mal pastor que un dia ens predica que la pàtria és Espanya i l'altre ens diu que la pàtria és l'univers?" Aquests mots provocaren un nou i sorollós aldarull per part dels elements lerrouxistes: "Què no n'hem de parlar d'en Rusiñol?" - interrogà un d'ells. "En Rusiñol com tots els burgesos no cap en la solidaritat obrera", replicà l'interpel·lat. L'aldarull continuà i augmentà segons ens refereix la crònica de "El Poble Català" fins al punt que el delegat governatiu hagué de suspendre l'acte. V. "El Poble Català", 3 setembre 1906. "El Progreso" replicà als organitzadors del míting amb un article titulat "Farsantes", al qual contestà el treballador Josep M. Carreras, des de les planes de "El Poble Català", el 7 i el 14 de setembre de 1906. A la primera lletra subratllava el caràcter de solidaritat i propaganda fonamentalment obrera del míting "malgrat aqueixos obreros que pretenen el contrari, i -- l'individu que amb sa nefasta acció i amb l'aparença de treballar en pro de la classe obrera ha desmoralitzat la majoria de societats de resistència existents a Barcelona per engreixar, junt amb esquirols les Fraternidades."

Per a aquestes actituds antilerrouxistes d'ambients obreristes, ve-
gi's HERREROS, Tomás.- Lerroux tal cual es.- Barcelona, 1907.

- (27) L'article El alma en los labios fou publicat a "La Publicidad" el 9 de desembre de 1905. Camps i Arboix el reproduïx a la seva obra esmentada, p. 43.

Josep M. Carreras a la seva lletra de resposta a "El Progreso", el 14 de setembre de 1906 manifestava: "Si combatim a en Lerroux ho fem amb proves, ho fem perquè en tant que propaga l'associació obrera -- per a aconseguir l'emancipació del proletariat, en el periòdic canta alabances amb l'alma en los labios. Qui és més enemic de l'obrer? El burgès que tiranitza francament la classe treballadora, o aquell que baix pretext de millorar sa situació econòmica se serveix d'ella -- sols per a la satisfacció de sos apetits personals?".

- (28) • "El Poble Català", 14 de setembre de 1906.

- (29) En el seu manifest, les entitats que integraven Solidaritat Obrera, manifestaven:

"Démonos cuenta de nuestro verdadero estado y observemos que mien --

tras nosotres abandonando la asociación obrera, nos dividimos en bandos políticos, disputándonos por la forma que hemos de ser gobernados, el capital, unido en sus fines esenciales, destruye todas aquellas conquistas que un día supimos alcanzar la clase obrera de Barcelona (...). La asociación es el único medio, el más práctico y más posible de defensa que tenemos (...). Frente a las arrogancias del capital levantemos la solidaridad obrera."

El manifest recordava l'empitjament i agreujament de les condicions de treball, la necessitat de fugir de tota via no obrera com era la política: "(...) la burguesía aprovecha siempre para inducirnos a ese laberinto de la política reformista, que ha venido a reemplazar las promesas celestiales de otro tiempo." Rebutjava tota possible armonia entre el capital i el treball i la necessitat, per tant, d'agrupar-se "en defensa propia hasta llegar a la posesión de las fuerzas que destruya las injusticias sociales que sufrimos." El manifest també condemnava les fórmules de protecció social paternalista o benèfica. Feia una crida a la cooperació dels "obreros llamados de profesiones intelectuales que como nosotros tambien son explotados por el capital." Plantejava la necessitat de la instrucció i la cultura per als treballadors i d'aconseguir un gran local comú a totes les societats obreres, "un verdacero centro de expansión, de relación, de enseñanza y de cultura".

La tàctica de lluita fóra la que les circumstàncies aconsellessin; Solidaritat Obrera no seguiria l'orientació de cap partit polític si bé respectava l'opció concreta de cada societat. "Como clase obrera -manifestaven- solo podemos tener un fin común: la defensa de nuestros intereses y solo un ideal puede unirnos, nuestra emancipación económica, que transforma el régimen capitalista actual, basado en la explotación del hombre por el hombre, por un régimen social fundado sobre la base racional del trabajo por la solidaridad humana." -- Els estatuts de Solidaritat Obrera a "El Progreso" del 2 d'agost de 1907.

(30) V. nota 25.

(31) "La Publicidad", 30 de juliol de 1907.

(32) A la "Campanya de llibertat i justícia". V. "El Poble Català", 30 d'agost de 1907.

(32 Bis) V. nota 126.

(33) "El Poble Català" del 19 d'agost de 1907, en una editorial, Als obrers barcelonins, criticava la col.laboració "d'una part dels àcrates barcelonins" amb Lerroux, precisament aquells que abans havien atacat Lerroux acusant-lo de contribuir a la dissolució de les societats obreres "portant els obrers a les fraternitats, distraient-los de la lluita del millorament de llur vida amb la promesa de redimir-los totalment per la sola virtut de la seva acció política". L'article recordava als qui creien poder instrumentalitzar el lerrouxisme, que feia anys, en venir Lerroux a Barcelona, també es pensaven el mateix i la cosa els hi va sortir a l'intravés. "En Lerroux, vingut amb caràcter anarquista, dient a tothora que el dia que demanés un acte de diputat li escupissin a la cara, tingué l'ajuda de les societats obreres per a les seves campanyes; mes així que va veure's una mica fort (...) s'enclugué la massa obrera cap a una acció purament política, desorganitzant i matant l'acció econòmica." L'article, també atacava el "pensar-se crear una forta organització obrera sobre la base de l'agitació permanent i del desordre", tàctica que duia a l'esterilitat segons l'editorial.

Joan d'Avinyó, en un altre article, Per als obrers, sortit a "El Poble Català", 23 d'agost de 1907, recordava la contradicció de l'actitud d'aquests moments amb la que els mateixos obrers manifestaren al Miting del Teatre Comtal de l'any anterior (v. nota 26).

V. l'editorial Rèplica a un "obrero", a "El Poble Català", 20 d'agost de 1907; L'acció dels obrers catalans al mateix diari del 30 d'agost, signat per Joan Avinyó, i col mateix autor, Entenem-nos, a "El Poble Català", 6 de setembre de 1907, el qual reproduïx un fragment de rèplica aparegut a "un setmanari que editen, si no estic mal informat, elements del Centre d'Estudis Socials":

"Sap "El Poble" que els anarquistes que apoiem la campanya organitzada pels antisolidaris referent al policia anglès, són els mateixos que col.laboren en unió de distintes entitats i periòdics solidaris per la llibertat dels presos polítics i socials. Ara bé, si de la unió passatgera d'àcrates i lerrouxistes poden sortir-ne desordres i bullangues; si els primers tracten de fer un instrument del lerrouxisme, iquina finalitat persegueixen a l'apoiar a els republicans, catalanistes i demás elements que treballen per la llibertat dels pre-

sos?

Podria dir-me El Poble quines són les intencions dels anarquistes ajudant alhora a els perturbadors de l'ordre i als amics de la pau de -- Barcelona?

- (34) Les recensions dels mítings electorals a "El Poble Català" en locals obrers i republicans, remarquen aquesta presència popular.
- (35) V. DIEGO RUIZ, E.- Obrerisme i catalanisme.-"El Poble Català", 19 de setembre de 1936:

"En totes les vostres discussions sobre la Solidaritat, jo he cercat inutilment un punt de vista general.- Solidaritat Catalana és una part de la qüestió social: aquesta idea, ineludible, és completament desconeguda de vostres enemics. Però vosaltres per què no hi insistiu constantment?...- Els termes del problema són clars, i n'hi ha prou amb una intel·ligència d'infant per a apreciar aquests termes: catalanisme és justícia, obrerisme és justícia. Per direccions diferents arribem a les mateixes conseqüències. Però qui farà la síntesi de les dues idees de justícia? Hi ha una justícia més important que l'altra? Això és el que precipitadament esteu dient cada dia, o pensu, o sentiu. Això és el que diuen, pensen, senten confusament els vostres enemics. I així és com els no-catalanistes són obreristes.

El moment és solemne. L'home providenciat que fes la síntesi d'aquests termes de l'antinòmia, parlaria segurament a homes ja preparats. Ell seria el Verb de la gran Solidaritat digna dels nostres esforços.

I potser no serà un home. La idea serà expressada per molts de vosaltres, amb més claredat que fins ara, amb més activitat podríem dir (...). Haurieu de parlar més clar als obrers: -clar i català als obrers de la terra-. Quants dies perduts! Quines ocasions heu deixat perdre! Ah com se paguen aquestes cistraccions! (...) És precís, doncs, no limitar res (...)

Això és tasca de joves: els vells moriran en pura pèrdua, ho i creient que el sou-fam és compatible amb el catalanisme, és a dir amb una forma de justícia."

- (36) Vegi's en aquest sentit els articles esmentats a les notes anteriors. La mateixa atenció de "El Poble Català" a les qüestions obreres.

Vegi's també l'interviu que "El Poble Català" feu a Salvador Seguí el 14 d'agost de 1907 després dels incidents del míting del Comtal -no - confondre amb el de solidaritat amb els vaguesistes de Bilbao-.

(37) V. notes 22 i 24.

(38) V. DIEGO RÚIZ.- Carta als obrers de Catalunya.- "El Poble Català", 13 de desembre de 1907. Cit. també la resposta d'un treballador, Els obrers catalans, publicada el 17 de desembre.

Del mateix Diego RÚIZ, Entorn a un Congrés obrer català.- "El Poble Català", 29 de febrer de 1908.

(39) Darrera la tàctica d'"apropar sense confondre" de Gadià o Gas Pelen-- guer hi havia la necessitat de refer el temps perdut del Partit Socialista a Barcelona. La lluita per la influència a Solidaritat Obrera -- és particularment clara en l'actuació de Fabra Ribas. V. CONNELLY -- ULLYAN, J.- op. cit., p. 202 i sgs.

(40) Diu Gabriel Alomar a Afirmacions i negacions del catalanisme, op. cit., tot comentant l'actitud dels republicans catalans davant la Setmana Tràgica: "El fet revolució va desorientar les esquerres catalanes, i va obligar-les, com un reactiu, a descobrir el burgesisme intern de -- totes elles. ¡Era tan còmode això de dir-se republicà, sense veure's forçat mai a demostrar-ho! (...) En aquella hora l'esquerra catalana va ésser la primera culpable; perquè ella, sols ella, podia presentar les mans netes, sense necessitat de fer oblicar certes baixeses dels altres, que tots sabeu; i l'esquerra va rebutjar el penó d'universalitat que se li oferia (...). El fracàs de la nostra esquerra catalana és haver obrat sempre com a partit de centre, sense preocupar-se d'aquesta feina que havia d'haver estat la primera de totes: atreure'ns a una política catalana i afirmativa la massa obrera, adoptant amb -- sinceritat els seus ideals, que són els de tota veritable esquerra." (p. 7 i 8)

Gabriel Alomar havia exposat ja amb anterioritat opinions de signe -- obrerista. V. en aquest sentit les seves declaracions a "El Poble Català" el 22 de desembre de 1907. En un homenatge que hom li va retre el 13 d'octubre de 1908, al Centre Nacionalista Republicà, Alomar manifestaria: "Jo recordo que, fa uns anys, en una conferència meua a l'A teneu, us deia: per què no té d'haver-hi un catalanisme liberal i -- fins un catalanisme socialista o si voleu un socialisme catalanista,

i fins un catalanisme àcrata?". V. "El Poble Català", 15 d'octubre de 1908.

- (41) Amadeu Hurtado, a les seves memòries, reproduïx un judici que Prat de la Riba li exposà sobre els republicans catalanistes: "Em deia que tenien el defecte de no ésser homes d'esquerra com ells creïen, perquè si ho fossin, haurien comprès que la seva feina era atreure amb un cert radicalisme social, entès i practicat a la catalana, les nostres multituds populars, en lloc de pensar i voler actuar amb matisos d'homes de govern." (p. 179)
- (42) V. nota 11.
- (43) Al marge de la bibliografia sobre la CNT, esmentada al proper capítol un vell militant canetista, Camil Piñon, present al Congrés fundacional de Belles Arts, va ratificar-nos personalment el poc nombre de militants permanents de la CNT. Aquesta, fins 1917-1918, especialment a partir del Congrés de Sants de 1913, no prencria una forta embranzida.
- (44) CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- "Revista Anyal", 1914. Publicació de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista. Barcelona, 1914. Plana 174. La xifra de 130 és, el més segur, la que s'acosta millor a la realitat.
- (45) "Revista Anyal", 1914, p. 175. Ignorem la causa d'aquestes diferències entre les dades que aporta "El Poble Català", del 3 d'abril de 1910 que dedica diverses pàgines al CAOCI, i les de la "Revista Anyal" de 1914. La prudència i el realisme ens inclina per les aportades per "El Poble Català". El que sí és real pel que fa a 1906, és que després del canvi de local al carrer Comtal, el Centre experimentà un extraordinari creixement i acabà l'any amb 1.100 o 1472 socis, si admetem les dades de la "Revista Anyal". Alexandre Galí confirma que, després del canvi de local, en un mes i mig s'aprovaren 500 propostes de nous socis. V. GALÍ, A.- Institucions de cultura i moviment científic artístic i literari de Catalunya del 1900 al 1936.- Llibre seté. Capítol IV., Acció privada.- Text inèdit mecanografiat, p. 274. Cal assenyalar també que les xifres de la gràfica de la "Revista Anyal" de 1914 inclouen els socis protectors, si bé aquests el 1914 no passaven de 155 ("Revista Anyal" cit., p. 82).
- (45 Bis) L'estadística a "Revista Anyal", 1914, p. 219, i "Acció", abril 1932. Aquesta darrera aporta les dades del nombre d'assignatures---

tret del curs 1905-1906, que hem extret de la "Revista Anyal" esmentada, p. 194. Segons aquesta publicació, al curs 1906-1907, s'haurien cursat 21 matèries i no 20 com assenyala l'estadística d'"Acció" d'abril de 1932 que reproduïm al text; al curs 1907-1908, 23 i no 22; i al de 1908-1910, 28 i no 26.

(46) O 1530 si considerem l'altra columna.

(47) V. nota 45.

(48) GALI, A.- op. cit., a la nota 45.

(49) V. més endavant, p. 222. V. "Acció", setembre de 1938.

(50) "Acció" del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. Abril 1932, p. 6. :

Cursos	Matrícules	Assignatures
1914-15	921	29
1915-16	1202	32
1916-17	1458	34

(51) V. nota anterior.

(52) Josep Sala i Ricol a "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910 explica l'evolució de les xifres pressupostàries del Centre. Vegem-ho en aquest quadre:

Cursos	Pressupost calculat en principi	Ingressos	Sortides
1904-05	10.800	11.034'99	10.583'63
1905-06	12.000	13.353'65	11.954'10
1906-07	23.000	24.953'83	24.405'06
1907-08	---	27.938'55	27.147'08
1908-09	---	28.172'62	27.789'60

Segons la "Revista Anyal" de 1914, els pressupostos calculats en principi per al curs 1907-08, fou de 22.430; per al de 1908-09, fou de 25.000; i de 1909 a 1910, fou de 28.000 pts. (p. 177, 178 i 179).

El canvi de local incidí també en l'augment de pressupostos. Observi's el salt en els cursos 1905-1906 i 1906-1907. Aquest canvi de local amb les despeses corresponents d'instal·lació obligà a una emissió de 227 accions. L'emissió d'accions i l'augment tan considerable

de socis que acompanyà el canvi de local, permeteren aquellà alça -- pressupostària. L'Ajuntament, d'altra banda, que havia pagat una subvenció de 300 pts. durant el curs 1905-06, en pagava ara una de 400 pts., i la Diputació subvencionava també el Centre amb 1000 pts. -- L'augment de les xifres permeté, per un altre costat, l'augment de personal. Pel que fa a la distribució del pressupost, el 70% de les quotes dels socis protectors anava destinat a la Secció Permanent -- d'Educació i Instrucció, el 15% de la recaudació de les quotes dels socis protectors i actius, a la de Propaganda Autonomista, i el 15% de les quotes dels socis a la Secció Permanent de Socors Mutus. La resta de les quotes, el producte pel cafè i les subvencions, anava -- dirigit al pagament del lloguer, despeses generals, mobiliari, bi-- biblioteca, amortització de les accions (a raó de quatre cada mes, en començar el curs 1904-05), etc.

Durant el curs 1906-07, hom destinà 400 pts al mes a la Secció Permanent d'educació i Instrucció, 75 pts mensuals a la de Propaganda Autonomista i el 15% reglamentari a la de Socors Mutus. Per al curs -- 1907-08, hom gastà 812 pts. en mobiliari, 7.249'35 en les seccions, 287 en biblioteca, 15.900 en despeses generals i 155 en amortització d'accions. El juny de 1909, hom pogué destinar 1000 pts. a fons de reserva, ingressant aquella quantitat a la Caixa d'Estalvi i Pensions per a la vellesa. Per al curs 1909-10, hom destinà 10.000 pts -- per al lloguer (ampliat aquest curs amb el d'un pis veí), 7.000 pts. per a professors, 2500 per a subvencions a Socors Mutus, 1500 pts -- per a la Secció de Propaganda Autonomista, i 6.500 pts per a personal, biblioteca i despeses generals.

Pel que fa a la biblioteca, durant el curs 1904-1905, rebé una subvenció del Centre de 150 pts.; el 1905-06, 200 pts.; el 1906-07, 240 pts.; 1907-08, 300 pts.; 1908-09, 300 pts.; i 1909-10, 500 pts.

Vegi's l'article Nombres, redactat pel caixer del CAUCI Josep Sala i Ricol, publicat a "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910, per a --- aquestes xifres; així com la "Revista Anyal" esmentada de 1914, p. - 174 i sgs.

- (53) El 19 de juliol de 1909, el Consell Directiu prengué l'acord de llogar aquest local veí, per l'import de 115 pts. mensuals. "Revista - Anyal" 1914, p. 180.

- (54) "Revista Anyal" 1914, p. 179.
- (55) Així, la renovació del Consell Directiu del Centre fou feta pels Consells Generals ordinaris del 18 de juny de 1905, 17 de juny 1906, 23 de juny de 1907, 21 de juny 1908 i 27 de juny 1909. Igualment, la renovació de la resta de juntes de secció es feien al mes de juny de cada any. Vegi's Historial del Centre dins de la "Revista Anyal" 1914, p. 171 i sgs. Aquest Historial consisteix en una relació d'efemèrides que l'esmentada publicació refereix dels 10 primers anys de vida de l'entitat.
- (56) V. nota 157.
- (57) "Revista Anyal" 1914, p. 190. V. l'apartat d'aquest capítol, Les seccions entre 1905 i 1909, p. 67 i sgs.
- (58) "Revista Anyal", 1914, p. 201.
- (59) V. infra, Les seccions entre 1905 i 1909. V. el butlletí "Acció", 1 setembre 1909.
- (60) El primer d'agost de 1906, el Consell Directiu del Centre l'acordava de crear i se'n feia càrrec directament. El 2 d'octubre de 1907 passava a dependre de la Secció Permanent de Socors Mutus. V. "Revista Anyal", 1914, p. 176 i 223.
- (60 Bis) Entre algunes de les accions del Centre, i que no esmentem al text d'aquest capítol, citem l'acord del Consell Directiu del 6 de juny de 1906 d'obrir un concurs entre les filles o germanes dels socis per a sufragar les despeses d'una estudiant de mestra a la normal privada anomenada "Escola de Mestres" "en vista del gran pla, d'hermosa transcendència per a Catalunya, que es proposa desenrotllar l'Escola de Mestresses". V. "Revista Anyal" 1914, p. 175-176; i "El Poble Català" del 30 de juny de 1906. Més tard, el 27 d'octubre de 1907, el centre organitzarà un festival per a recaptar diners per als damnificats de les inundacions darreres del riu Llobregat i Cardener; Partit de pilota, quínieles per a pelotaris, l'actuació de l'Orfeó Barcelonés i sardanes són els punts del programa a desenvolupar al Frontó Comtal". V. "El Poble Català" del 21 i 24 d'octubre de 1907.
- El 11 de desembre de 1907, també, el centre anuncia l'organització d'un seguit de representacions al Teatre Principal, a preus econòmics en les quals hom posarà en escena "les millors obres del teatre cata

là", els diumenges a la nit, a començar el dia 15 vinent, segons "El Poble Català" del 11 de desembre de 1907. Amb tot desconeixem si -- aquest projecte fou dut a la pràctica car hom no n'assenyala cap verificació posterior.

Citem, finalment, la festa que organitzà el Centre amb motiu de la visita que fan al seu local els alumnes de les Escoles del Districte VI, juntament amb l'orfeó Infantil de les mateixes. Els alumnes llegiren diversos treballs, presentà els alumnes Ramon Bonnegal i Rogués, actuà l'orfeó Infantil i clogué l'acte el president Bordas. V. "El Poble Català", del 23 de febrer de 1908.

Pel que fa al ressò del centre a la premsa, a part dels extensos resums dels actes importants com els començaments de curs, v. l'atenció als actes en sí de l'entitat a "El Poble Català", especialment, i a "La Veu de Catalunya"; esmentem l'article de Jordi Pontdeferro -- del 2 d'abril de 1908, Manifestacions de cultura que esmentem més -- avall (v. plana 17) i el de Ramon Cumeillas a "El Poble Català" del 3 de desembre de 1908, Taquigrafia catalana el qual assenyala: (...) -- "és senyal indubtable d'aquest corrent renovador que es mou, la febre d'ensenyament i d'il·lustració que s'és apoderada de quasi tots nosaltres (...) Una decidida ànsia de millorament intel·lectual, empeny la nostra joventut treballadora vers el salvador camí. I n'és -- una clara prova, la diversitat de societats i centres, no importa de quin color, que sostenen diferents càtedres on s'hi ensenyen, seguint els mètodes més moderns, varietat d'assignatures pràctiques, cursos sencers, verament profitosos per tots els qui, finit son treball, concorren a llurs classes (...) I d'aqueixa febre i d'aquest estudi, n'ha nascut un art nou, la taquigrafia catalana (...)." --

- (61) "Revista Anyal" 1914, p. 175. El vicepresident primer era el president de la secció permanent d'Educació i Instrucció, el vicepresident segon ho era de la Secció Permanent de Socors Mutus, i el vicepresident tercer ho era de la de Propaganda Autonomista. Els vocals primer, segon i tercer eren vocals primers igualment d'aquelles seccions pel mateix ordre.
- (62) Els noms de les juntes al butlletí "Acció" de cada mes de juliol.
- (63) Més tard la Secció canviaria el nom pel d'Organització i Treball.
- (64) NOGUER I COMET, R.- Al llarg de la meua vida, p. 153. Text mecanogra

fiat i inèdit. Noguer i Comet fou, segons ens explica ell mateix, cap de secretaria o director de les oficines del CADCI a partir de juliol de 1912 fins el 31 de desembre de 1916.

- (65) GALÍ, A.- op. cit., p. 346. Alexandre Galí fou soci del centre en els anys en què aquest s'allotjava al c. Montjuic de Sant Pere. Probablement conegué millor el Bordas d'aquesta etapa que no pas Noguer i Comet. Aquesta fóra una de les causes possibles de la diferència de judici dels seus testimonis sobre aquesta figura curiosa i interessant de Bordas.
- (66) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 153.
- (67) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 153. CARNER I RIFALTA, J.- De Palau a Nova York, passant per Moscou i Prats de Molló.- Paris, 1972.
- (68) El 5 de juny de 1908 "El Poble Català" anuncia una lectura pública de les impressions escrites per Eladi Homs sobre "La vida universitària a Nordamèrica". L'escrit fou llegit per Ramon Rucabado. I en l'anunci esmentat de la lectura feta el dia 6, hom assabenta de la situació de becarí als Estats Units d'Eladi Homs.
- (69) ALBERTÍ, S.- Diccionari biogràfic. V. II, Barcelona, 1968, p. 389-390. En tornar, Eladi Homs continua col·laborant al centre. El 28 de juliol de 1911 el veiem designat per a la junta de la Secció d'Educació i Instrucció i formar part del professorat l'octubre del mateix any, tot encarregant-se de l'assignatura "Escriptura nordamericana". V. "Revista Anyal" 1914, p. 208. El 15 de juny de 1912 fou elegit vicepresident, càrrec que mantingué el curs 1913-1914.- "Revista Anyal" 1914, p. 211 i 215.
- (70) La primera commemoració de l'aniversari de la fundació del Centre es feu el 25 de març de 1905. Segons "El Poble Català" del 31 de març de 1906, pel matí hom repartí "bons de pa i arròs per als pobres", a la tarda es ballaren sardanes i a la nit tingué lloc una vetllada literària a càrrec de l'"Esbart de Rapsodes de l'Associació de Lectura Catalana". La sessió fou organitzada per la Secció Permanent de Propaganda Autonomista.- "El Poble Català", 31 de març de 1906. El 7 d'abril de 1907 se celebrà, per segona vegada, la commemoració - amb un programa en el que figuraven igualment el repartiment de "bons" de pa i arròs als pobres. "El Poble Català" 3 d'abril 1907.

- (71) Per a commemorar aquest cinqué aniversari, hom repetí el tradicional repartiment de "bonos" de pa i arròs, a 2/4 d'11 es feu la gran festa de Cultura al Teatre Novetats, a la tarda concert a càrrec del -- Cor Infantil Vossen Einto, ballets populars a càrrec de l'Agrupació La Gansa, i sardanes. V. "El Poble català" del 28 i 30 de març de -- 1908.
- (72) PONTDEFERRÓ, Jordi.- Manifestacions de Cultura.- "El Poble català", 2 d'abril de 1908.
- (73) Els socis protectors, manifesta Puig i Esteve en aquest acte, "no -- abunden per dissort; sols han sigut algunes benemèrites cases i pres- tigioses personalitats les que s'han fet càrrec de lo molt que, com se veu, som mereixedors de la protecció d'uns i altres." "Acció", 1 d'abril de 1909, p. 7.
- (74) Els butlletins "Acció" entre el primer d'agost de 1908 i el primer - d'abril 1909 (inclosos ambdós), transcriuen el text íntegre de la Me- mòria de Puig i Esteve.
- (75) "El Poble català", 30 de març de 1908.
- (76) "El Poble català" 30 de març 1908.
- (77) "El Poble català", 30 de març 1908.
- (78) V. id anterior. "Entre tinguem vertaders professionals del comerç, - afirmà Calvet, serà difícil que obtinguem una autonomia que ens manca tant com la política: l'econòmica."
- (79) El 28 de març de 1909 tingueren lloc les festes de l'aniversari. A -- part de l'obligat repartiment de "bonos", els alumnes de gimnàs, es-- grima, bastó i boxa executaren diversos exercicis d'educació física - al pati d'esbarjo del Centre.- "Revista Anyal" 1914, p. 179; "Acció" 1 d'abril 1909, p. 1. De la festa hom en va treure una pel.lícula. V. "Acció", 1 d'agost 1909, p. 6.
- (80) Pel que fa al Petit Concurs, "Acció", de febrer de 1909 parla, per -- primer cop, de la seva organització, i el número següent de març en - publica les bases: Hom atorgava un premi de cinquanta pessetes al tre- ball que millor desenvolupés el tema Deures del comerciant i industri- al català dins del moviment nacional de Catalunya; un segon premi de cinquanta pessetes al que exposés millor el tema Actuació del nostre

centre i dels seus associats dins del moviment nacional català; i dos accèssits de vint-i-cinc pessetes. Els treballs havien d'ésser inèdits, i originals de socis de l'entitat i sense signar. El 15 de març finia el plaç d'admissió. El jurat: Maximi Puncernau, president del CADCI; Manuel Folguera i Curan, industrial i expresident de la Unió Catalana; Ildefons Suñol, ex diputat a Corts; Puig i Esteve, Josep Galceran i Bordas de la Cuesta, presidents respectivament de les seccions d'Educació, Socors Mutus i Propaganda Autonomista; i Carles Canals, vocal de la Junta de la secció de Propaganda que actuava com a secretari. La convocatòria duia data del primer de febrer. "Acció" -- del 1 d'abril de 1909, p. 5 i sgs., duia una recensió de l'acte de lliurament de premis i del resultat del Petit Concurs. Ramon Rucabado guanyà el primer premi amb un treball que duia el lema Pere Martell, comerciant i navegant català i ciutadà de Barcelona, suggereix al senyor Rei Jaume I la conquesta de Mallorca. Frederic Barceló guanyà l'accèssit amb el treball Lògica i raó, com a lema del mateix. El guanyador del segon premi, amb un treball encapçalat pel lema Ex abunda cordis, no volgué donar a conèixer el seu nom i feu lliurament de les cinquanta pessetes a la biblioteca.

Hom feu menció especial també dels treballs Llibertat i cultura i Essent nacionalista l'acció del nostre poble tenen el dret de cooperar-hi tots els homes que aspiraven al premi primer, i Sembrem sempre i Qui no treballa quan es jove no descansa quan es vell, al segon.

Els treballs guanyadors dels dos premis foren publicats sencers al butlletí "Acció", a partir del mes de maig de 1909 fins l'octubre inclusiu, i el mes de novembre fragments de l'accèssit de Frederic Barceló. Yés endavant fem referència a aquest texts.

- (81) "El Poble Català", 18 d'octubre 1906. Josep Termes ha assenyalat ja la presència del tema del 11 de setembre en el moviment federalista català de 1808-1873 a El federalisme català en el període revolucionari de 1808-1873.- "Recerques" 2 p. 33-70.- Barcelona, 1972.
- (82) "El Poble Català" del 8 de juliol de 1905, porta la convocatòria d'una reunió organitzada per la Secció Permanent de Propaganda Autonomista - del Centre, per al dia 10 del mateix mes. La crònica de "El Poble Català" del 15 de juliol del mateix any, refereix aquesta reunió. Hom proposà de commemorar la data amb la celebració de quatre mítings simul -

tanis a diferents llocs de la ciutat, de caire nacionalista, els quals es clourien a la mateixa hora a fi de permetre als assistents de confluïr en un determinat indret des d'on dirigir-se, tots ple-gats, a dur una corona al peu de l'estàtua de Rafael Casanova. La coincidència esmentada de la data amb la de celebració d'eleccions, modificà, com diem aquest projecte. V. "El Poble Català" del 2 de setembre de 1905.

- (83) A la reunió del 10 de juliol d'aquest any, la Secció Permanent esmentada del Centre proposà de formar una comissió organitzadora sobre la base del CAOCI, Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Catalunya Federal i una altra que representés aquells centres no adherits a aquests agrupaments. Els assistents l'ampliaren fins a "deixar-la constituïda tal com va ésser-ho la de la Festa Nacional Catalana, amb la sola diferència de substituir l'Associació de Lectura Catalana organitzadora d'aquella, pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria." V. "El Poble Català", 15 de juliol de 1905. Segons la "Revista Anyal" 1914, p. 233, la comissió executiva del 11 de setembre la formaren un delegat de les següents entitats: Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Catalunya Federal, Ateneu Obrer del districte II, Cercle Artístic de Sant Lluç, Jocs florals, Centre excursionista de Catalunya, Col·legi Sant Jordi, Orfeó Català, Centre escolar catalanista i CAOCI. L'any següent aquesta comissió executiva apareix limitada a la Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Catalunya Federal, Ateneu Obrer del Districte II i CAOCI. V. "El Poble Català", 4 setembre 1906. Quan deixà d'existir "Catalunya federal", el Centre Nacionalista Republicà la substituï el 1907. V. "Revista Anyal" 1914, p. 236. "El Poble Català" 31 d'agost de 1907.
- (84) "El Poble Català", 2 setembre 1905. Pel que fa a l'ofrena de flors i corones a l'estàtua, "El Poble Català" del 16 de setembre enumera les entitats que hi participaren: Sang Nova, Unió Catalanista, La Rexa, Ateneu Obrer de Poblet, Centre català de Sabadell, Nacionalistes de Tàrrrega, Nacionalistes de Sarrià, Foment Autonomista Català, Escola de Mossen Cinto, Lliga Regionalista de la Barceloneta, Centre Popular Catalanista de Sant Andreu, Aplec Catalanista, Gent No-

va de Badalona, Ateneu Obrer del districte segon, Agrupació Escolar Dr. Robert, CACCI, Catalunya Federal, "La Tralla", Associació de la lectura catalana", Centre Autonomista Fivaller, Agrupació catalanista de Follet del Vallés, Escola de Santa Eulàlia per a noies, "¡Cucut!", "Joventut", Felipa separatista, Lliga Regionalista, Lliga Regionalista de Gràcia, Centre democràtic nacionalista Germinal de -- Sarrià, "Nova República", Centre Autonomista Català de Sant Cerva-- si, "El Poble Català" i "moltes altres", segons ens refereix l'es-- mentat número d'aquest darrer diari.

- (25) V. Nostra protesta.-- "El Poble Català" del 16 de setembre de 1905.
- (26) "El Poble Català" 23 setembre de 1905. V. l'article editorial al ma-- teix exemplar d'aquest diari: La bandera catalana sacrosanta e el go-- vern de Madrid separatista.
- (27) "El Poble Català" 30 setembre 1905.
- (28) CACCI, Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Ateneu Obrer del Dis-- tricte segon i Centre Nacionalista Republicà que substituïa l'any -- 1907 a la dissolta "Catalunya Federal". A la reunió preparatòria de la celebració del 11 de setembre de 1907, feta el 30 d'agost d'a-- quest any, hom decidí d'incloure-hi un delegat del Consell Regional Federalista de Catalunya, per a què totes les branques del catalanis-- me hi fossin aplegades. "El Poble Català" 31 d'agost 1907.
- (29) "Revista Anyel", p. 236. A la reunió esmentada a la nota anterior,-- Alfred Bertran, president de la Secció Permanent de Propaganda Auto-- nomista, manifestà que el centre "renunciava al lloc que ocupava a -- la comissió per creure que existien altres entitats, el caràcter i els fins de les quals s'avenien més amb l'execució dels treballs -- d'aquella patriòtica festa, a més de què el Centre no podia encarre-- gar-se, com altres anys, de totes les tasques que imposava la cele-- bració de la mateixa". Els assistents a l'acte acceptaren aquests -- raonaments però acordaren que "el centre de dependents no es desen-- tengués del tot dels treballs d'organització de la festa".-- "El Po-- ble Català", 31 d'agost de 1907.
- (30) El 4 de setembre de 1906, "El Poble Català" publicava una crida ti-- tulada A les dones catalanes, signada per Eulàlia Forment de Vinyals,

Maria Turull de Barceló, Maria C. de Rosich i Antònia Rovira, la -- qual informava de l'organització d'una missa en sufragi de Rafael Ca sanova a l'Església de Sant Just i Pastor i de l'elaboració d'una co rona de bronze. "Se'ns ha dit repetides vegades -deien- que el fona ment de la pàtria és la família, i el de la família la dona, i que - tots els moviments patriòtics i tots els esclats de sentiments ens - han de tenir com a auxiliars i cooperadors per a ésser profitosos. - S'ha proclamat que la dona catalana s'ha barrejat en l'integral des- vetllament de la nostra terra i que la causa de Catalunya quedava - salvada des d'aquella hora.

I entenent-ho així, les dones catalanes no hem deixat, sempre que - l'ocasió ha estat propícia, de demostrar el nostre entusiasme i el - nostre patriòtic ardiment, encoratjant, confortant, i ajudant amb -- nostra adhesió incondicional, als sostenidors de les lluites patriò- tiques, ja que la nostra missió en la societat no és la d'entaular-- les ni la de dirigir-les (...)." La nota acabava anunciant la missa a celebrar a les vuit del matí i l'anada, a les onze també del matí, a l'estàtua "fent en ella homenatge a tots els immortals defensors - d'uns drets i unes llibertats avui perdudes."

- (91) "El Poble Català" 12 de setembre 1906. Vet ací les entitats que figu ren en aquest número com a autores d'ofrenes: Sang Nova, Crifó de - Sants i Hostafrancs, Ateneu Autonomista del Districte seté, La Seixa, Germinal, Centre Nacionalista Radical (en formació), Grup d'autono- mistes concurrents al cafè Comtal, CADCI, Centre Català de Sabadell, Associació Obrera Nacionalista de Gràcia, Aplec Catalanista Republi- cà de Barcelona, Associació Catalanista samboiana, Gent Nova de Sada lona, Joventut autonomista de Barcelona, "El Poble Català", Foment - Autonomista Català, Escola Mossen Cinto, Republicans de Mallorca, un grup de borsistes, Centre popular catalanista de Sant Andreu, Unió - Catalanista, "La Tralla", Centre català republicà federalista de la Plaça de Santa Agna, Agrupació Escolar Robert, Centre Autonomista Ca talà de Sant Cervera, "Cu-Cut!", Catalunya Federal, Ateneu Obrer del districte segon, "La nació catalana", comissió de catalanistes de Vi lassar de Dalt, Associació de Lectura Catalana, Lliga Regionalista, l'Eura, Lliga Catalanista d'Urgell i la Segarra de Tàrraga, Consell Regional Federalista de Catalunya, Cor Infantil del Poble Sec, Aplec Autonomista de Roses, i d'altres; sense faltar-hi la participació de particulars.

- (92) "El Poble Català" 12 de setembre de 1906.
- (93) A la crònica de "El Poble Català" del 12 de setembre de 1907, figuren més de seixanta entitats -a part dels particulars- presents a les ofrenes de rams i corones a l'estàtua de Rafael Casanova a la data corresponent de 1907. Assenyalem, entre aquelles, Grup Radical de L'Ateneu Obrer del districte segon, Associació obrera nacionalista de Gràcia, "Metral·la", Lliga Nacionalista Catalana, Centre Nacionalista radical del Clot, CALCI, Associació catalanista de Menresa, Associació democràtica radical del Poble Nou, Centre Nacionalista Republicà, "La destal", Centre popular catalanista de Sant Andreu, Ateneu obrer català de Sant Martí, Republicans de Sallorca, València Nova de València, Ateneu Obrer del Poblet, Ateneu obrer del Districte tercer, Avens nacionalista republicà de Sant Andreu, una Colla d'obriers dels tallers del Clot, etc.
- (94) Si l'any 1907, nom havia col·locat 62 ofrenes al peu de l'estàtua de Rafael Casanova, l'onze de setembre de 1908 el nombre minvà a 54 segons "El Poble Català" del 12 de setembre d'aquest any. Entre les entitats i grups, al costat de les més conegudes com la Lliga Regionalista, el Centre Nacionalista Republicà, "La Veu de Catalunya", "El Poble Català", el CALCI, etc., hi figuren l'Ateneu Obrer del Districte II, l'Associació Obrera Nacionalista de Gràcia, Dependents d'Escriptori "Llavor", Associació Obrera Catalanista, Els Sistemes de Barcelona, Associació Nacionalista Radical del Clot, Ateneu Democràtic Regionalista del Poble Nou, Ateneu Obrer Català de S. M., Sang Nova d'Hostafrancs, Ateneu Obrer de Poblet, etc.
- (95) "El Poble Català" del 4 i del 10 de setembre n'anuncia la convocatòria. Els beneficis de l'acte al Teatre Gran Via foren destinats a socórrer els "presos i exilats catalanistes", de la manera següent:
- A la comissió benèfica de la Unió Catalanista, 70 pts.
 - A l'Associació Catalana de Benificència, 70 pts.
 - A la subscripció oberta per "Metral·la", 38'65 pts.
- "Ensems el Consell Directiu manifesta que és amb greu sentiment que ha fet tal repartiment, puix creu que fóra molt més satisfactori -- que sols hi hagués una caixa per a atendre les necessitats de la benificència."- "El Poble Català", 20 de setembre 1908.
- (96) El 29 d'octubre de 1905 tingué lloc la sessió d'inauguració del --

curs de les Escoles Mercantils Catalanes del Centre. Martí i Julià presidí l'acte, en el qual hi participaren, a més a més, Pasqual de l'Ateneu Obrer de Sabadell, Fuster del Patronat de Catalunya -- per a la lluita contra la tuberculosi, Bramon de Catalunya Federal, Albert Rusiñol de la Lliga Regionalista, a més del president del Centre i secretari de la Secció d'Educació. D'entre els parlaments, Bramon de Catalunya Federal assenyala que "el progrés dels pobles depenia de l'equilibri entre els seus homes directors que eren la intel·ligència i els productors que eren la voluntat, que el Centre de Dependents del Comerç devia situar-se en la segona d'aquestes classificacions." "El Poble Català", 4 novembre 1905.

El 27 d'octubre de 1906 s'inaugurà alhora el nou curs 1906-07 i el nou hostatge del carrer Comtal. Oberta la sessió pel President Borras, Puig i Alfonso, regidor municipal, presidí l'acte en representació de l'alcalde, i en el seu parlament manifestà l'esperança de poder assistir aviat "a la inauguració de la Universitat Mercantil Catalana, majestuós projecte dels nostres dependents, Rosend Serra i Fagés de l'Econòmica d'amics del País" després de fer algunes -- consideracions sobre l'economia moderna i de la importància que -- dintre d'ella tenen els dependents, acabà dient que han d'eixam-- plar els esquifits horitzons que tenen aquells, fent-los no depen-- dents, sinó possibles comerciants", paraules aquestes que foren -- acollides amb grans aplaudiments segons la crònica de "El Poble Ca-- talà". Antoni Feliu del Foment del Treball Nacional i Ildefons Suñol en representació de l'Ateneu Barceloní seguiren successivament en l'us de la paraula. Suñol fou acollit, segons la crònica, "amb una llarga i entusiàstica ovació"; combaté l'individualisme cata-- là, "per això jo crec --digué-- que totes les entitats que comprenen la vida social, com la vostra, són indispensables per al desenrot-- llament i triomf de Catalunya". Martí i Julià, acollit igualment -- amb grans aplaudiments, "començà fent atinades consideracions so-- bre la representació del triomf obtingut en el seu moviment coope-- ratiu pels dependents del comerç, dient: La vostra voluntat us ha fet triomfar. Mes aquest triomf ha estat ajudat per l'ambient, per l'acció general de Catalunya. Mentre els catalans no eren més que homes, mentre no sentien la síntesi catalana, el triomf de tota vo-- luntat catalana era impossible." Albert Rusiñol reivindicà la ne--

cessitat "d'un aranzel ferm i estable que no estigui a mercè de ministres lliurecanvistes" i Bordas de la Cuesta, president del CALCI cloué l'acte fent dedicar un aplaudiment "al soci pres, en Lluís - Manau Avellanet".- "El Poble Català", 28 d'octubre 1906.

El 5 d'octubre de 1907 es feia l'obertura de les classes del curs - 1907-08. Bordas del Centre, Rabala en nom de l'alcalde, Vilar secretari de la Secció d'Educació del Centre, Montaner del Centre de Dependents de Sabadell, Sixte Quintana en representació de la Cambra de Comerç, Calvet del Foment del Treball Nacional, Francesc Albó de la Lliga Regionalista, Martí i Julià de la Unió Catalanista, Puig i Cadafalch i Cruells en nom del President de la Diputació intervingueren a l'acte. D'entre els oradors, Sixte Quintana de la Cambra de Comerç, manifestà: "Vosaltres que sou els comerciants de demà i nosaltres que som els d'ahir, ens hem d'ajuntar per a arribar a assolir el que es proposa Catalunya". Calvet del Foment del Treball Nacional, per la seva banda, afirmà: "Aquestes classes per vosaltres establertes són necessàries per a posar-vos en condicions de lluitar, en condicions de poder competir amb l'estranger. Catalunya no té una independència econòmica i mentre no la tingui no tindrà l'autonomia política, puix és sabut que aquella és la mare d'aquesta. Amb vostres classes podeu fer inútil la protecció de l'Estat, - que si avui és necessària no deixa d'ésser, per això, un dogal que priva el nostre desenrotllament; puix amb elles aixecareu el vostre nivell intel.lectual, armant-vos per a les lluites econòmiques. Els qui legislaren per a accidents de treball, cregueren que els obrers eren solament els qui duïen brusa i no pensaren en vosaltres, la so ferta classe de dependents del comerç i de la indústria que tant -- mancada està de protecció. Per això crec que és necessari que vingui la federació de vosaltres. Amb ella despertareu els ensopits i podrieu dur representants al Parlament que vetllessin per vostres interessos. I és així com aconseguirem la independència econòmica, la qual portarà a Catalunya al costat de les demés nacions civilitzades i cultes."

Francesc Albó comparà les Escoles del Centre amb les de la Universitat de Barcelona i de l'Estat en general, marcades aquestes darreres per llur caire burocràtic i la seva qualitat deficient. "I avui encara -assenyalarà al mateix acte Puig i Cadafalch-, és el nostre l'únic poble viu, l'única esperança que hi ha a Espanya. Nosaltres

amb teles i teixits portem a l'Ibèria la redempció, el nostre es --
 forç per a ajudar a salvar aquells senyors del casino (referència --
 al Congrés de Diputats), que pobre gent ens titlla de separatistes".
 "El Poble Català", 6 d'octubre 1907.

La inauguració del curs 1908-09 es feu el 17 d'octubre de 1908 i en
 ella hi prengueren part Maximi Fumcarnau, president del CAOCI, Nar-
 cís Fuster en representació de l'alcalde, Martí i Julià, Puig i Ca-
 dafalch, Torras i Campol del Centre Nacionalista Republicà, Antoni
 Suñol de l'Ateneu Barceloní, Ramon Bonagal en nom dels socis protec-
 tors del Centre i de les escoles dels Districtes II i VI, Guifré Co-
 roleu en nom del professorat de les escoles, Puig i Esteve presi-
 dent de la Secció d'Educació, i Massot, secretari de la mateixa; --
 hom llegí també una llettra d'adhesió del Centre de Dependents de Sa-
 bacell.- "El Poble Català", 18 d'octubre 1908. "Acció", 1 novembre
 1908.

- (97) A les seves Memòries polítiques, Claudi Ametlla remarca diverses ve-
 gades el caire nacionalista radical dels dependents. V. planes 120,
 126, 176, 199, 213, 241 d'aquestes Memòries. Per exemple, els lec-
 tors d'una publicació radical com "La Tralla", solien ésser segons
 Ametlla dependents del comerç i de la indústria. Una de les signatu-
 res que apareixia periòdicament en aquesta publicació era la de --
 "VIC i REC" (Visca Catalunya i mori Espanya). V. AMETLLA, C.- op.
 cit., p. 176. La conferència d'Antoni Roca i Codina sobre El cata-
 lanisme no polític, publicada al número d'"Acció" de gener 1910, --
 testimonia aquella importància de la Unió Catalanista, assenyalada
 ja en d'altres planes, entre els dependents del Centre. La presèn-
 cia d'un sector de la Unió Catalanista a la secció de Propaganda --
 Autonomista l'assenyala Joan Carreras i Palet al seu escrit inèdit
Un troç de la història de Catalunya. La vida i l'obra del que feu --
 el CAOCI, p. 7. Al capítol proper ens hi tornarem a referir.
- (98) El 18 de desembre de 1909 es feu aquesta inauguració que coincidí --
 aquest cop amb l'ampliació del local. V. "Acció", 1 de gener de 1910,
 p. 1 i 2.
- (99) "El Poble Català", 20 de desembre de 1909. A l'acte prengueren la --
 paraula Folguera i Duran en representació de la Diputació, Martí i
 Julià, Ferran Agulló de La Lliga Regionalista, Pere Corominas, Ros-

send Serra de l'Ateneu Barcelonés, Puig i Esteve i Pons secretari de la Secció d'Educació i Instrucció. Hom llegí també una comunicació del Centre de Dependents de Sabadell.

Als parlaments es tornà a remarcar la diferència de les Escoles Mercantils Catalanes del CAOCI "plenes de vida" al costat de les que "ostenten el títol d'oficials, les quals foren presentades en llastimós estat". Martí i Julià "digué que fent cultura era el millor medi per a afirmar Catalunya i acabà recomanant la major unió entre els catalans, abominant dels qui al seu entendre han causat greus perjudicis a la Pàtria amb son comportament". Folguera i Duran, desitjà, per la seva banca, "que no fos llunyà el dia en que ell mateix pogués assistir a un acte semblant, no com a representant de la Diputació provincial sino com a diputat de la Diputació General de Catalunya." -"Acció", 1 de gener de 1913, p. 1 i 2. Significativament Folguera i Duran fóra un dels signants d'una de les proposicions presentades el 18 de maig de 1910, plantejant la necessitat d'aconseguir la constitució d'una Diputació única de Catalunya.

Ferran Agulló, de La Lliga Regionalista manifestà que "Actualment tots els catalans, encara que per camins diferents, van cap a la consecució de l'autonomia. Aquesta -afegí- sols la tenen els pobres que la mereixen. Fem-nos els catalans dignes d'ella i l'obtin_{dr}em. Pobres de nosaltres que conqueríssim l'autonomia i no en fóssim mereixedors!". Paraules, les quals, per cert, foren matisades per Folguera i Duran: "Per comptes d'haver de dir: pobres de nosaltres si obtinguéssim l'autonomia sense estar preparats, hem de poder dir: ja estem preparats; volem l'autonomia." Assenyalem encara els mots de Pere Corominas: "Aquí dintre hem d'estar units pel comú amor a aquesta ensenya. Les vostres diferències deixeu-les per a fora d'aquesta casa." "El Poble Català", 20 de desembre 1909.

- (100) Segons la "Revista Anyal" 1914, p. 176. Com assenyalem al text, la col.laboració del Centre és anterior a aquesta data. No sempre la relació d'efemèrides d'aquesta "Revista Anyal" és exacta, com hem pogut veure en el cas de les xifres de socis. Sempre que trobem algun matís de diferència entre la premsa diària i el de la "Revista Anyal" de 1914 seguim les indicacions de la premsa. Tanmateix --- aquestes diferències són de detall.

(101) El primer de gener de 1905 es feia la sisena conferència de Joan - Gardina sobre Teoria de les Nacionalitats (V. p. 11-12, nota 64 del primer capítol), el 15 de gener la setena i el 4 de març la vuitena.- "El Poble Català", 4 de març de 1905.

El 11 de febrer d'aquest mateix any, el Patronat de Catalunya per a la lluita contra la tuberculosi, celebrava al Centre una sessió de "propaganda científico-social" a càrrec d'Emili Vidal Ribes, Manuel Mer i Guell, Alvar Presta i Narcís Fuster. "El Poble Català", 11 febrer 1905.

El 25 de febrer de 1905, Raimon d'Abadal parlava al centre sobre - el tema El treball de l'home per la plenitud de la seva vida equival al treball de les societats per la seva autonomia. "L'Orador, segons la crònica de la premsa, acabà dirigint-se als dependents - de comerç recordant-los-hi que aquests foren qui feren una de les revolucions de França del segle XIX, i que de la mateixa manera podrien els nostres capgirar l'actual sistema i ésser els pilars d'una nova Catalunya rica, feliç i capdavantera de la civilització".- "El Poble Català", 4 de març de 1905.

Raimon d'Abadal inicia, amb aquesta carrera, una sèrie de conferències, organitzades per la Secció Permanent de Propaganda Autonomista; el següent Joaquim Lluhi i Rissec, el 18 de març, amb una conferència titulada L'evolució del poder segons les experiències sociològiques, que inicià exposant la fórmula de l'economista francès Iva Guyot: "el progrés està en raó inversa de l'acció coercitiva sobre l'home i en raó directa de l'acció de l'home sobre les coses" ("El Poble Català", 25 de març 1905); Miquel Laporta amb una dissertació titulada Consideracions sobre l'educació, el 8 d'abril, en la qual manifestà que "el nacionalisme federatiu és el que pot realitzar, especialment a Catalunya, la idea de justícia i progrés per la qual tots treballeu els autonomistes" ("El Poble Català", - 15 d'abril 1905); l'advocat Coma, el 6 de maig, sobre La moral i la utilitat, en la qual expressà el "necessari predomini de la moral sobre la utilitat en la producció, circulació, distribució i consum de les riqueses i de la germanor i mútua ajuda entre el capital i el treball" ("El Poble Català", 13 de maig de 1905); i, al marge d'aquest cicle, una exposició de pintures i dibuixos de Josep Subirina el 12 de maig, i un concert de l'Orfeó Barcelonés el

(102) "El Poble Català", 3 de juny 1905.

(103) "El Poble Català", 3 de juny 1905.

(104) "El Poble Català" del 11 de novembre de 1905 anuncia un concurs per a premiar un projecte de bandera per al centre. El 18 de desembre - havia de finir el plaç, el 30 fóra publicat el resultat del jurat i, entre el 23 de desembre i el 4 de gener, exposats els projectes. En esdevenir-se els fets del "Cu-Cut!" es prorrogà el plaç d'admissió fins el 15 de gener ("El Poble Català", 10-desembre-1905). 10 originals es presentaren segons "El Poble Català" del 21 de gener de -- 1906. El 9 de febrer es nomenava el jurat qualificador: J. Fajal i Brull, arquitecte, president, A. Auset, arquitecte, J. Company, es-cultor, S. Junyent, pintor, i Frederic Barceló, secretari, el qual emetia el seu veredicte el 23 de febrer; hon premiava la composició que duia per lema "Mercuri" i s'atorgava menció honorífica a la que duia el de "Forasters que li feu guerra, etc.", projectes ambdós -- del soci del Centre Antoni Yance i Aguilera. "Revista Anyal" 1914, p. 234-235. El 25 de maig de 1907, finalment, la Secció Permanent - de Propaganda Autonomista lliurà la bandera nova al Consell, coste-jada per subscripció dels socis, en una sessió musical a càrrec dels concertistes Ramon Vilaclara i Joan Molinari. "El Poble Català", 25 de maig de 1907.- "Revista Anyal", 1914, p. 236.

(105) "El Poble Català", 10 de maig 1906; el del 13 de maig "convida tots els ciclistes catalans que vulguin concórrer a l'acte d'homenatge - de la festa "Solidaritat Catalana" (...)" V. "El Poble Català" del 18 i 21 de maig.

(106) El 18 de maig 1906. "Revista Anyal" 1914, p. 235. "El Poble Català" 19 de maig 1906.

(107) Aquests tractats amb Estats Units, Suïssa, Alemanya i França, eren contraris als interessos proteccionistes i motivà que una comissió del Foment del Treball Nacional, encapçalada per Eduard Calvet es - dirigís a Bilbao i Oviedo per a obtenir el suport dels interessos - industrials d'aquelles zones. La reunió informativa d'aquestes ges-tions, feta el 23 d'octubre de 1906, donava lloc a què l'acte es -- convertís en una afirmació més d'oposició al centralisme i en un re-ferment catalanista.- "El Poble Català", 24 d'octubre 1906.

- (108) La premsa del mes d'octubre ens il·lustra sobre aquesta oposició - dels òrgans econòmics barcelonins contra els tractats de comerç -- fets pel govern. Quan una comissió, presidida per diversos dipu--- tats, es dirigeix a Madrid, el CAOCI adreça al president del Forat del Treball Nacional el telegrama següent: "Aquest Centre gens es-- tranyat, però sí fonament impressionat pel resultat de vostra visi-- ta als procuradors de l'Estat Espanyol, us encoratja a seguir per -- vies cretureres la campanya d'oposició als seus funestos propòsits i us ofereix el seu humil, però ferm i entusiasta concurs." "El Po-- ble Català", 6 d'octubre 1906.
- (109) La premsa catalanista de finals de juny i de la primera quinzena de juliol de 1907 es fa ressò d'aquesta oposició. Il·lustració d'aques-- ta és l'article de Joan Maragall a "El Poble Català" del 26 de juny, titulat A Presiri! "Jo no sé -comença- com a hores d'ara ja no està tot Catalunya abraçat d'ira d'aquest tart que volen fer-nos, de -- llensar la taca d'un presiri damunt de nostra més bella encontrada (...). És dir que Catalunya ha d'ésser la terra dels presiris d'Espa-- nya, i aquest serà a l'últim el nostre signe en la germanor ibèri-- ca? Ja os dic jo que si ho sofrim serà ben bé que ens ho mereixem; i també os dic que si no ho volem, no serà." Aquest article fou repro-- duit en una gran tirada de fulles per la Secció Permanent de Propa-- ganda Autonomista del CAOCI l'endemà, 27 de juny. V. "Revista Ayal" 1914, p. 235.
- (110) V. "La Veu de Catalunya", 5 de juliol de 1906. El míting fou obert pel president Borcas. Vegem algunes mostres dels parlaments:
- "A Madrid no tenen cura -digué Gambús-. Ahir com avui sempre empe-- nyats en l'absorció i sempre ofenent la dignitat dels pobles no cas-- tellans que constitueixen l'Estat Espanyol. Se'ls demana pau i en-- vien agitadors que encenen els odis entre germans; se'ls demana tre-- ball i ahir ens tancaren el comerç amb Amèrica, com avui ens lli-- guen la indústria amb aranzels lliurecanvistes; se'ls hi demana ori-- entació europea i ens envien els presidis de l'Àfrica com a mirador de les vistes cap a Europa."
- El seguí en l'ús de la paraula Roig i Pruna de la Unió Catalanista i Bremon de "Catalunya Federal". "Espanya, digué aquest, era el -- país dels viceverses. Quan ía desfeta colonial, sorgí el mot de la regeneración que no es movia cels llavis i de les plomes. Vibrà a --

Catalunya un moviment de regeneració veritable i aleshores els de la regeneración s'hi abordaren com a gossos rabiosos cridant fins a esgargamellar-se jeuisme! separatisme! Alguna rectificació s'ha fet en moltes consciències de bona fe; però la frase ha quedat i la ficció continua entre els inconscients. Estem cansats de sentir a dir -- als castellans mateixos que Catalunya és l'honra d'Espanya; però -- això dura el que l'escuma del xampany en aquests casos d'entusiasme circumstancial, hipòcrita o fictici per a la nostra terra. A la bandera de España li posen la coraza dels presidis africans".

Intervingué Jordà per la Federació Escolar Catalana i pel Centre Català de Figueres, i clogué l'acte Abadal el qual incidí també en el tema d'Espanya com el país de les "viciverses": "A Espanya va tot al revés: els governs són els qui parden tot mirament als còdigs i les multituds són les qui els hi han de fer recordar que aquests existeixen per a ésser obeïts". El còdig penal, havia recordat Jordà, prescrivia que determinades condemes s'havien d'extingir als presidis -- d'Àfrica, Canàries i Ultramar. Per tant llur trasllat era una transgressió a la llei, segons ell.

- (111) "El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, -- reunits en important míting en el qual han pres part representants -- de totes les branques del nacionalisme català i al que han enviat representació més de 40 entitats de tots els increts de Catalunya, protesta amb totes ses forces del trasllat dels presidis d'Àfrica a Figueres, puig si al Nord d'Àfrica són una deshonra i priven el desenvolupament comercial d'aquelles terres, més deshonraràn i més destorbaràn el progrés i la cultura de l'Empordà i de la Catalunya tota." "La Veu de Catalunya" 5 juliol 1906. A aquest telegrama del CADCI, -- contestà el President del Consell de Ministres que "Como no entiendo el catalán, preciso me expongan en castellano, lengua oficial, las aspiraciones del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (...)". El centre li adreçà, al seu torn, una lletra en la qual hom li manifestava: "Sintiendo que el Excelentísimo sr. Presidente del Consejo de Ministros del Estado Español y sus subordinados no entienden el idioma catalán, oficial para los hijos de Cataluña, a la que tanto dice V.E. estima y agradeciendo la franqueza con que lo declara, a fin de que nos pueda contestar su opinión sobre el traslado de los presidios de África a Figueras, le acompañamos copia traducida al castellano de nuestra anterior carta." "La Veu de Catalu--

nya", 17 juliol 1906.

En un moment la campanya semblava reeixir. Així "El Poble Català" -- del 19 de juliol manifestava que l'alcalde de Figueres havia rebut -- un telegrama del Marqués de Camps en el qual aquest li manifestava -- que havia rebut una trucada de Manuel de Sofarull, el qual, al seu -- torn, havia rebut la informació del mateix ministre de Gràcia i Jus-- tícia. També, els mots de Ramon Albó en un míting per les elec-- cions provincials de 1907, a l'Ateneu Obrer del Districte Tercer, el 5 de març, confirmen aquell trasllat: "Parlà del trasllat dels presi-- diaris d'Àfrica a Figueres, qualificant-lo irònicament de "regal que ens ha fet l'Estat, i feu remarcar que dels 2.449 presidiaris que se-- ran traslladats solament n'hi han 49 fills de Catalunya." "El Poble Català", 6 de març de 1907.

- (112) V. "El Poble Català", 1 i 2 d'octubre 1906. Entre les entitats: Unió Catalanista, Consell Regional Federalista de Catalunya, Lliga Regionalista, Catalunya Federal, "La Publicidad", "Diario del Comercio", "Aurora", Centre Català Republicà Federalista, Ateneu Obrer del Districte Segon, Federació de repatriats, Foment Catalanista, Pàtria i Llibertat de Barcelona, Aplec Nacionalista Republicà de Barcelona, Associació Catalanista d'Agrupament i de la Comarca, Ateneu Obrer del -- Districte Tercer "L'Eura", Societat Federalista La Internacional, -- "El Federal" de València, "La Campana de Gràcia", "L'Esquella de la torratxa", "La Picossa" de Mora de l'Ebre, Ateneu Obrer de Poblet, -- Grup Nacionalista Obrer "Germinal" de Gràcia, "Vida Nueva" de Tortosa, Lliga Regionalista de Lleida, Ateneu democràtic del Poble Nou, -- Associació Jovent Autonomista Català de Balaguer, Associació catalanista "La Segrià" d'Almenar, Centre Excursionista de Catalunya, Assoc-- ciació Obrera de Manresa, CACCI, i una munió més d'entitats, conegu-- des unes, desconegudes les altres, i del caire ideològic més divers.
- (113) La projectada assemblea catalana, en la que s'aprovaria la conclusió unànim "Catalunya vol l'autonomia", no va passar a la realització, -- però l'assoliment de la victòria solidària a tot el Principat a les eleccions a diputats i senadors de l'any següent, fóra un resultat i un triomf molt més estimable que el projecte de "La Tralla".
- (114) "El Poble Català", 20 d'octubre 1906. El CACCI aplegà, amb aquest mo-- tiu, la inauguració del curs al 27 de març així com tota mena d'ac-- tes que les sessions poguessin fer el 21 d'octubre com l'excursió a Sant Cugat que la Secció d'Esports havia programat per a aquest dia.

Segons la "Revista Anyal" 1914, p. 176, fou el 13 d'octubre, vigília del míting de la Protesta, quan el Consell Directiu s'adherí oficialment al moviment de Solidaritat Catalana. V. p. 5a d'aquest capítol.

- (115) El primer de desembre de 1906, l'advocat Joan Montllor i Rodó parlà al Centre sobre Errors jurídics de la Llei de Jurisdiccions.- "El Poble Català", 4 desembre 1906.
- (116) "Aquí a Catalunya, nigué entre d'altres coses Cambó, no estem prou preparats per a una autonomia integral. Ens han privat de tots els organismes locals que poguessin despertar aptituds de govern en els catalans. De les Diputacions i Ajuntaments en sentim més el pes que els beneficis; ens trobem sempre en actitud de protesta contra les oficines i ministeris; mai hem fet obra positiva; sempre hem lluitat en actitud negativa contra el sentit col·lectiu de govern, incapacitant-nos per a l'ús de la llibertat.

Mes hi hagué un moment que em va fer pensar que Catalunya podia tenir-la aqueixa aptitud. Aquest moment fou la festa grandiosa de l'Inmenatge del 28 de maig. N'hi hagué prou amb uns petits cartells indicadors perquè tothom obeís; però això succeí perquè els qui varen posar-los saberen interpretar el sentiment del poble. Quan es governa bé a Catalunya els catalans sabran obeir. Ens convé, doncs, la creació d'organismes regionals, amb qualsevol mena de facultats, que puguin fonamentar-se en el sentiment del poble català, per a què aquest s'hi pugui identificar amb el sistema d'obeir, manant, per ésser --- aquest el veritable sentit de la camocràcia."

"La Veu de Catalunya", 18 de novembre 1906.

- (117) V. nota 104.
- (118) "Revista Anyal", 1914, p. 176.
- (119) V. "El Poble Català", 21 de gener 1907. L'arribada de Mella a Barcelona i els diversos actes organitzats amb aquesta ocasió pels tradicionalistes, motivaren diversos incidents violents per part de provocadors, que la premsa catalanista qualificà de lerrouxistes, incidents que se sumaren a l'esclat sovintejat de bombes. La Comissió de Solidaritat, fent-se ressó de diverses proposicions que li feren --- grups de ciutadans barcelonins (V. "El Poble Català" del 22 de gener 1907, per exemple), feu una crida a totes les entitats per a la "defensa de Barcelona" ("El Poble Català" del 23 de gener). Els republi

cans solidaris s'expressaven igualment contraris a aquelles provocacions "lerrouxistes" pel que tenien de manifestació intolerant. La reunió convocada per la comissió solidària es feu al Saló de Cent de l'Ajuntament. El CADCI hi figura com a entitat adherida. V. la recensió de l'acte a "El Poble Català" del 20 de gener de 1907. V. també MURTAS, A.- op. cit., V.I., p. 117-118.

- (120) La reunió fou convocada per a protestar dels incidents del 20 de gener, pels atemptats i l'esclat de bombes, i la "indefensió" amb què les autoritats centrals deixaven a Barcelona.
- (121) El 16 de febrer de 1907 al local del Centre Republicà Autonomista - (Teatre Rocern).- "El Poble Català", 20 de febrer 1907.
- (122) V. nota 96
- (123) "El Poble Català", 12 d'abril 1907 convoca els socis que tenen vot a les eleccions legislatives d'abril i especialment els qui són proposats per a interventors, a una reunió informativa.
- (124) "Acció", 1 desembre 1908, p. 5 : "Atenent a la forta cooperació que molts elements d'aquest centre realitzen en les pròximes eleccions - parcials de diputats a corts, han sigut suspesos els actes i festes projectades pel dissabte i diumenge, dies 12 i 13 del corrent. Aquesta Junta de Govern (es refereix a la de la Secció de Propaganda Autonomista) creu oportú recomanar als socis prenguin en les vinentes -- eleccions la part més activa possible ja sigui actuant d'interven-- tors o encarregant-se d'altres afers, encaminats a la bona marxa de l'elecció i legalitat del vot."
- (125) L'entitat impulsora de la commemoració del Corpus de Sang fou l'Associació de la Lectura Catalana (V. nota 23). V., per exemple la recensió d'aquesta festa a "El Poble Català", 31 de maig 1907. La Festa - consistia en una concentració popular, amb presència de les banderes dels centres autonomistes, al parc, aquests primers anys de la seva celebració, i cants corals i audició de sardanes.
- (126) V. "El Poble Català" durant el mes de juny per a aquesta adhesió -- d'entitats i grups obrers a la campanya contra la Llei de Jurisdiccions. Pel que fa al CADCI, aquest adreçà un telegrama d'adhesió al diputat Salvatella, en el qual l'encoratjava a "lluitar fins a vèncer, aconseguint derogació Llet de Jurisdiccions".- "El Poble Català" 13 de juny 1908.

- (127) El 20 de maig de 1908. "Revista Anyal", 1914, p. 178.
- (128) Per a la iniciativa d'Eduard Segarra V. "El Poble Català" entre el 11 de juliol de 1908 i darrers d'aquest mes mateix. La comissió executiva fou formada per Eduard Segarra i un representant de cada una d'aquestes entitats: CNR, lliga Regionalista, Centre d'Unió Republicana del Districte VII, Associació Nacionalista Catalana i CADCI. -- L'Hostatge de la Comissió Executiva se situava al del CADCI. La subscripció popular no podia passar de 10 cèntims per quota. "El Poble Català", 27 de juliol 1908. V. també "El Poble Català" del 2 d'agost 1908. La premsa posterior informa periòdicament de la situació de la subscripció i dels projectes existents.
- (129) "Revista Anyal" 1915, p. 226. V. més endavant, el capítol quart, p. 31.
- (130) "Revista Anyal", 1914, p. 179. Per a l'organització d'aquest concurs hom nomenà una comissió formada per Josep Borcas i Alfred Sertran, president i vicepresident respectivament de la Secció de Propaganda Autonomista, Guifré Coroleu i Joan Feu, professors de les Escoles -- Mercantils, Amadeu Tous i Joan Sas, socis del Centre, i Rafael Pons, soci iniciador de la idea. El concurs havia de premiar diversos treballs consistents en col·leccions de mots, modismes, etc. o vocabularis referents a les professions del comerç, arts, oficis o indústries a Catalunya. Amb aquesta finalitat, durant l'any 1908 i meitat -- del següent, hom cercà col·laboració en entitats, cases comercials i particulars per a què col·laboressin a dotar materialment el màxim possible de premis. "Acció" del primer de juny de 1910 publicà el cartell de premis (18 en total).
- (131) "Revista Anyal", 1914, p. 179. Hom li lliurà, a més, un pergamí fet per Sala i Ricol.
- (131 bis) Assenyalem, també, el telegrama, adreçat pel Centre, a la família de Salmeron quan la mort "del gran patrici i ferm defensor de la causa catalana" i el gest d'hissar a mig pal la bandera.- "Acció", 1 d'octubre 1908, p. 1.
- Igualment, el Centre ofereix el local a la comissió "pro exilats i presos" per a les seves reunions, el març de 1909. V. "Acció", 1 d'abril 1909, p. 2.
- (132) Remarquem repetidament el nacionalisme radical del Centre, un fet, -

d'altra banda, que hom li reconeixia de fora estant. A la inauguració del curs de les Escoles a primers d'octubre de 1907, Francesc Albó, - representant de La Lliga, manifestava: "La Lliga us felicita per l'exemple que doneu, i esteu-ne segurs que, així com en les lluites polítiques vosaltres heu estat al costat de les entitats catalanistes que han anat a la vanguardia de les mateixes, aquestes entitats seran al costat vostre en les lluites de cultura." (el subratllat és nostre).- "El Poble Català", 6 d'octubre 1907.

- (133) V. "Acció", 1 gener 1910, p. 6, 7 i 8; "Acció" 1 d'abril 1910, p. 7 i 8; "Acció" 1 d'agost 1910, p. 7 i 8; "Acció" 1 de setembre 1910, p. - 12; "Acció" 1 gener 1911, p. 7 i 8; i "Acció", 1 de febrer 1911, p. 8.

La conferència d'Antoni Codina fou donada el 22 d'octubre de 1908. El 21 de novembre ho feu Amadeu Tous i Barsans sobre Concepte de nacionalisme, i Joaquim Rosdríguez i Mollar, secretari de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista sobre Principis de nacionalisme, el 19 de desembre d'aquest any mateix. V. les recensions d'aquestes dues - darreres a "Acció", 1 de desembre 1908, p. 5; i "Acció", 1 de gener - 1909, p. 4.

- (134) "(...) i, per fi, per què no dir-ho, la que s'està fent d'Administració Local (la Llei), que tal volta podrà satisfer els regionalistes - que han pres part en la seva confecció, per allò que diuen que no hi ha cap pare que vulgui veure els defectes dels seus fills, però mai - acontentarà als catalanistes sincers i convençuts, car (...) l'objecte d'aquella llei no és altre (si és que s'aprova) que restar forces al catalanisme." "Acció", 1 de gener 1910, p. 8.

- (135) "Acció", 1 de gener 1910, p. 8.

- (136) "Acció", 1 de gener 1910, p. 7.

- (137) La premsa ens informa de manifestacions de dependents i d'enrenous i intents de fer tancar les botigues en les festes dominicals. El 24 de juny de 1906, per exemple, segons ens informa "El Poble Català", aconseguien llurs propòsits de fer tancar pràcticament totes les botigues. La crònica ens parla de grups de dependents en nombre de 400 manifestant-se per les Rambles. "La Veu de Catalunya" del 18 de juliol de 1906 informa que els grups de dependents més actius presentaren al governador Sr. Sostres una llista de més de cent botigues que no havien tancat el darrer diumenge. En contrapartida, la policia no havia

donat part de cap infracció, fet que provocava el comentari condemnatiu de "La Veu".

(138) "El Poble Català", 13 d'agost 1905.

(139) "El Poble Català", 20 de novembre 1906. "Un petit grup de dependents, escriuen, que han sapigut mantenir la constància deguda per a imposar el compliment d'una llei tan beneficiosa per a tots els dependents, com és la del descans en diumenge, fan amb el dolor d'un vençut, les següents declaracions:

1. En vista de la poca constància de molts i la gran indiferència de tots els dependents que s'ha pogut observar en tots els actes que han tingut lloc des de que es promulgà la Llei del descans dominical, aquest grup, considerant-se poc fort sense l'ajuda i cooperació dels demás companys (que daure tenien d'ajudar-los) renuncia a fer cap més gestió en lo legal com tampoc en el que no ho és, respecte al compliment de dita llei.

I 2. Des de aquest moment autoritzem a nostres respectius burgesos - per a què compleixin i facin complir l'abans dita llei en la forma que millor els hi sembli; així és que el petit grup que lluitava per oposar-se a la seva voluntat s'ha dissolt, ceixant als principals en llibertat per a concedir el descans que vulguin a llurs dependents, i, per a acabar, a continuació van nostres firmes per a què el dia que torneu el diumenge a treballar us recordeu d'aquells vostres companys que un dia, creient en vostra ajuda i solidaritat, us vingueren a treure de carrera els taulells per a què el diumenge us servís de descans, i degut a vostre mal companyerisme, de segur tornareu a treballar els diumenges, quan d'haver estat altra vostra conducta, - sempre més disfrutariem dels avantatges de l'esmentada Llei." Segueixen vint-i-tres signatures.

(140) "El Poble Català", 27 de novembre 1906.

(141) "Revista Anyal" 1914, p. 176. El 2 d'octubre de 1907 passà a dependre de la Secció Permanent de Socors Mutus ("Revista Anyal" 1914, p. 223. El registre de col.locacions prendrà nova forma mitjançant l'establiment de corresponsalies-delegacions a les societats importants de les principals ciutats de la Península i de fora; així, per exemple, es feren gestions amb Agustí Campanyà, antic soci de la Secció de Socors Mutus, resident a Ginebra per a establir una delegació en aquella ciutat suïssa. V. "Acció", 1 d'octubre 1908, p. 3.

(142) "El Poble Català", 15 de febrer 1907.

(143) "Revista Anyal" 1914, p. 176.

(144) "Revista Anyal" 1914, p. 176-177.

(145) "Revista Anyal" 1914, p. 177.

(146) Abans, tanmateix, a finals de 1909, el CADCI, tan bon punt coneixerà un projecte de contribució extraordinària de quintes que afectava "una gran part de nostres consociats", dirigirà un telegrama d'adhesió a la protesta que havia manifestat al Congrés de Diputats, - Bertran i Serra, un de sol.licitud a Eduard Calvet i Frederic Rahola per a què s'oposessin fermament al projecte i un altre dirigit al Ministre d'Hisenda en aquests termes: .

"Aquest centre format 1800 socis, majoria afectats per son projecte Llei Recompoió quintes, alarmat per perjudicis nombrosos que li -- causaria, protesta rotundament del mateix i demana siga retirat." - "Acció", 1 de novembre 1909, p. 1.

I pel que fa al descans dominical, el Centre, davant les contínues infraccions d'aquest per part dels botiguers, s'adreçarà el mes de novembre de 1909 al Ministre de la Governació reclamant el compliment de la llei; aquest els respondrà la necessitat d'adreçar-se al governador civil de Barcelona, cosa que per dues vegades intentaren de fer una comissió del Centre, sense èxit per no trobar aquella - autoritat al Govern Civil. El Centre dirigeix també un telegrama al President de la Junta Local de Reformes Socials i una comissió visita el president de la Junta Local de Reformes Socials "demanant-li l'absolut compliment de la Llei, i, a algunes indicacions que dit - senyor feu en sentit reformista i tendint a l'armonització d'interessos, contestaren els comissionats que protestarien de tota reforma en sentit de reduir els seus efectes humanitaris".

"Acció", 1 de desembre de 1909, p. 1 i 2. Aquesta nota d'"Acció" informa de la tasca que fa la "Unión Gremial" per a aconseguir determinades reformes de la Llei de Descans Dominical "que no foren, en cas de portar-se a terme, gens d'aventatjoses per a la dependència". A fi de contrarrestar aquest intent, el CADCI adreçà un telegrama - al ministre de la Governació "protestant de tota reforma de la Llei de descans". "No cal dir, acaba aquesta nota, que estarem a la mira d'aquests o d'altres intents que tendeixin a restringir els efectes

ce la pre dita llei". És un llenguatge nou aquest. Per primer cop trobem en lletra impresa uns mots enèrgics de reivindicació del repòs - dominical; però som a finals del mes de novembre de 1909, després de la Setmana Tràgica, i en els preludis d'una nova etapa que començarà immediatament, l'any 1910, amb la creació de la Secció Permanent de Relació i Treball -després d'Organització i Treball-.

(147) El 24 d'abril de 1909, dins d'una sèrie, organitzada amb col.laboració amb la Societat d'Estudis Econòmics (V. nota 103), sobre La qüestió social. V. "Acció", 1 de maig 1909, p. 3. Juli Passols, soci del CADCI, en parlar sobre la "gravíssima qüestió del capital i els salaris", informa la recensió d'aquest butlletí de la conferència, "estudia les diferents fórmules de solució que s'han proposat en forma -- d'organització, com la participació dels obrers als beneficis de -- l'empresa, les cooperatives de producció, etc." Després d'exposar -- "l'estat actual dels grans moviments obrers de les grans organitza-- cions de treballadors peculiars dels països industrials, com la Con-- federació General del Treball a França, les Trades Unions a Anglaterra, els Work Knights als Estats Units, les Cambres de Treball a Ità-- lia, les Unions Industrials a Alemanya, descrigué les dues grans -- branques del socialisme: la Social democràcia alemanya, i el movi-- ment que, enfront d'ella, s'aixeca: la democràcia cristiana, genuïna d'Itàlia. Acabà execrant la lluita de classes i invocant l'harmonia del capital i del treball." (El sobratllat és nostre). Abans, també, havia parlat del "dret a l'existència i del dret al treball" tot "de mostrant la competència de les autoritats populars per a la garantia d'aquestos, en els quals s'involucren les necessitats neixents de la higiene, solubritat, segurs de malaltia i accidents, pensions a la - vellesa, segur contra la manca de treball o l'insuficiència del sala-- ri, etc.".

(148) V. aquest treball premiat, Els deures del comerciant i de l'industrial dins del moviment nacional de Catalunya, a "Acció", de 1909, dels mesos 1 de maig, p. 8; 1 de juny, p. 8; 1 de juliol, p. 5-9; 1 d'agost, p. 8; 1 de setembre, p. 8. En aquest treball Rucabado proposava com a deures:

"envers la pàtria: reconeixement de la pàtria catalana, manteniment de la llengua catalana, propaganda dels ideals catalans i acció política.

Envers l'estat: intervenció política i econòmica, compliment de la -

Llei, foment de la riquesa col·lectiva i afirmació de la independència econòmica de Catalunya.

Deures individuals: Treball, estudi, probitat.

Deures socials: Entre d'altres, envers els dependents, envers els obrers, envers la ciutat."

Rucabado es manifestà partidari d'una "intervenció constant i intensa dels estaments comercials i industrials en les esferes polítiques, és a dir directores i administratives de l'estat català i de l'estat del qual Catalunya formi part." Aquesta intervenció ha d'en caminar-se vers "solucions pràctiques, immediates i evolutives que tendeixin més aviat al manteniment i desenvolupament de la vida econòmica que a la substentació de principis abstractes, car la prosperitat material és la base de totes les reivindicacions i solucions polítiques i socials." "Massa sovint s'ha sentit a Catalunya, afegeix més tard, certa instintiva desviació de la política, i encara quan s'ha acceptat aquesta ha sigut més aviat per l'esperit de protesta, creadora de moments de gran tensió predecessors d'un aplanament nociu. L'actitud de protesta, justa i legítima, no l'hem de considerar més que com a incidental. La verdadera missió de l'home és l'acció, no la rebel·lió. Cenyar nostres esforços en una protesta sistemàtica i constant valdria tant com resignar-nos a una inferioritat de fet". En aquest sentit, Rucabado considerarà el canvi de l'actitud del comerciant i industrial, negativa vers l'estat --- fins aleshores, per una actitud positiva: "l'essencial de l'estat ha de variar (...) i ha de variar també l'actitud nostra". Després Rucabado es manifestarà partidari de l'expansió econòmica de Catalunya més enllà dels confins de l'estat: "La protecció és un medi, es criu, no un fi".

Però, aquí, el que més ens interessa assenyalar és la postura ideològica de caire social de Rucabado en aquest escrit i que romandrà sempre la mateixa al llarg dels seus articles i treballs posteriors prou coneguts pel seu conservadurisme i paternalisme social:

"Considero la més elemental i primordial obligació del comerciant i de l'industrial tot el que mira a les atencions que deu als seus subordinats, per ésser aquestos no solament els seus auxiliars, sinó cooperadors a son treball i co-productors de riquesa (...) En primer lloc hem d'assenyalar ja la justesa en la retribució, i cal in

sistir molt en aquest punt fins a introduir la convicció de què tot treball té dret a recompensa, per acabar amb la injustícia social - que representa el fet abusiu (...) de què molts (...) donin treball (...) sense sou o amb un d'irrisori (...). El comerciant patró té - el deure d'estimular les activitats morals, intel·lectuals i físiques dels seus dependents (...). Han de considerar-los no com a éssers que la casualitat ha posat sota les seves ordes, sinó com a - vers fills als quals deu atendre i formar per a la vida i per a la prosperitat de la Pàtria, infont-los hàbits d'estudi, d'activitat, de disciplina, de hàbit i de serietat (...) Cal que esvaeixi la mútua desconfiança entre patró i obrer. Per part d'aquell s'ha de procurar la major facilitat i comoditat en el treball, per medi de la higiene, la protecció contra accidents, etc., Introduint totes les reformes que la modernitat exigeix en nom de la justícia, i deu considerar-se obligat a vetllar per la vida i l'educació de l'obrer i sa família, amb tan imperiosament de la consciència que l'impulsi a portar a la pràctica de seguida les institucions de previsió, socors, cultura i atenció que facin de l'obrer el treballador sa, - fort, digne, conscient i animat no per instints de venjances i odis o entregat a l'embrutiment dels vicis, sinó ple i vivificat per la satisfacció del que sap que el treballador aconsegueix quelcom més que guanyar el seu pa, de moment: sap que assegura la vida i el treball, l'educació dels seus fills i la bona vellesa dels seus pares i la seva pròpia, la seva pròpia elevació i dignificació, i el que és més encara, pot arribar a aspirar als fruits de la propietat del seu propi domicili i segons això introduir les modernes tendències a la socialització del treball, la noció de què el capital no ha d'ésser l'acaparador del benefici, sinó l'iniciador i l'impul--sor."

- (149) Ramon Rucabado, la bibliografia sobre qüestions socials del qual -- pot seguir-se a GIRALT-SALCELLS-CUCC-TERYES.- Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes. Barcelona, 1972, i que col.laborà a "La Veu de Catalunya", "La Revista", "La paraula cristiana" i a "Catalunya social" de la que fou director, - és un dels més caracteritzats representants de la tendència conservadora i moralista del CACCI. La seva posició en contra de la pràctica del joc de cartes al centre, compartida amb d'altres elements "tradicionalistes" -segons els anomena Noguera i Comet a les seves -

memòries citades-, provocà un seriós conflicte que dividí el centre i la mateixa junta directiva, i al qual farem referència al capítol següent. Més tard, als seus articles, Rucabado denunciaria les tendències radicals i sindicalistes que s'anaven obrint pas al centre.

(150) Actuació del nostre centre i els seus associats dins del moviment nacional de Catalunya. "Acció", 1 d'octubre 1909, p. 7 i 8. L'autor era Josep Puig i Esteve. V. p. 35 del capítol següent.

(151) Al capítol següent ens hi referim novament. V. p. 92 i 93.

(152) Frederic Barceló fou president de la secció permanent d'educació i instrucció els cursos 1906-1907 i 1907-08.

(153) El treball de Frederic Barceló, Deures del comerciant i l'industrial català dins del moviment nacional de Catalunya, a "Acció", 1 de novembre de 1909, p. 5-8. Barceló es manifesta afecte a l'escola històrica alemanya. Les nacionalitats per a ell estan "funcionades en raons geogràfiques, biològiques i filològiques"; el "dret forja principalment la intrencable lliasó nacional i la llengua és l'ànima immortal" (...); "la nacionalitat completa és raça, territori, llengua, dret i art". Després assenyala la diferència radical "de les races d'enllà i d'ençà de l'Ebre", la importància del comerç en la història de Catalunya abans de la unió amb Castella: "el nervi de les conquestes militars colonials no era en nosaltres fill de fantasiosos motius de religió, ambició buida, fruit d'aventures o conveniència reial, sinó que obefa a la necessitat ineludible de noves expansions comercials (...). La unió amb un estat tan diferent de Catalunya comportà la minva de la força comercial i industrial catalana a mesura que creixia l'hegemonia castellana al si de la nova corona unificada -segons Barceló-. L'individualisme no ha estat més que un fruit de l'allunyament de les nostres classes productores de la cosa pública." Els industrials i comerciants "han de trobar-se de ple dintre l'ideal únic, suprem, jo vull dir Civí: Nacionalisme".

"L'industrial català, el comerciant de Catalunya -escriu més tard-, tenen el deure imperiosíssim d'estudiar breument la situació obrera catalana i anar a la solució harmònica pels interessos d'ambdues forces, en benefici de la felicitat de tots i de la prosperitat de la pàtria. No és tan temible, no, la qüestió social, com suposen es

perits egoistes o mal intencionats; hi ha actualment excés de tristeses a baix i oblit d'altruisme a dalt; nostres avis en fundar els gremis tingueren molt en compte les lluites futures i posaren la primera pedra per a arribar suauement a aixecar en pau i amor l'edifici de l'harmonia social catalana; fou precis la desfeta nacional per a què, enderrocats també tots els organismes, romanesin llargs anys entre les runes que l'absolutisme i la tirania de les dominacions estrangeres feren, oblidant les lligons de la pròpia història i acabant per copiar servilment i equivocadament les aixarrafades constitucions socials franceses que mai podrem assimilar-nos i que tan mal han fet a la nostra pàtria. És hora de rectificar els equivocats criteris i és hora que els nostres menestrals nacionalistes es recordin dels nostres obrers; que tots som fills de Catalunya i la nostra pàtria no serà pas jamai castrada si no li trenquen les cadenas, tots, absolutament tots els estaments socials, des dels més poderosos fins als més humils; que davant de l'altar de la pàtria nostra, no hi ha de mancar ni un sol català. En conseqüència: l'associació professional o gremial ha de procurar-se sia ben catalanesca i seguidora de les belles orientacions sanitives de les associacions d'altres èpoques passades, modificant la seva actuació amb arregle i lògica relació dels nostres temps i costums (...). El nostre menestral acabat, ha de procurar i valer educar l'obrer professionalment i socialment. L'obrer educat o desviat, més que adversari és enemic terrible; l'obrer educat i conscient és auxiliar poderós i decisiu per a tota lluita. Si, per un instant, portats de malentés, humaníssim, les dues forces fossin front a front, el capital tindria un adversari noble i, vençut o vencedor, la resultant fóra beneficiosa a la pàtria; en el cas contrari, que és l'actual, tota lluita produeix pèrdua a la nació, afebliment de riquesa i perjudici nacional que es tradueix en augment de misèria i dificultat de vida."

"L'actuació catalanesca -escriu després- al si de les associacions professionals, l'estudi sincer i noble de l'anomenada qüestió social, la cordialitat de relacions amb els elements obrers, conseqüència de l'element estudi, el funcionament d'escoles de caràcter particularista, la protecció a les institucions de cultura popular i a tota manifestació d'avang i de progrés, la bona correspondèn-

cia amb els elements purament intel·lectuals" i, especialment, l'ús constant de l'idioma català, són per a Barceló ceures a complir — pels comerciants i industrials nacionalistes, sense deixar-hi d'afegir la seva intervenció al si de les corporacions oficials i administratives com ajuntaments i diputacions i de caire legislatiu com diputacions a cort i senat.

- (154) Per exemple, el Centre Excursionista de Catalunya. BENET, J.- Mara-gall i la Setmana Trègica, p. 130.
- (155) El butlletí "Acció" del dia 1 de maig de 1909 comunicava que s'havia rebut una lletra de la Union Fraternelle des Employés de commerce et d'industrie de Lyon, en la qual comunicaven la seva intenció de visitar Barcelona el mes d'agost i demanaven al CADEI els adre-cés "notícies i referències d'interès" d'aquest carrer. La Union Fraternelle era, segons Noguera i Comet, —que fa referència a una no-va visita d'aquesta al Centre l'any 1913— "una de les més fortes or-ganitzacions professionals de la República (francesa); comptava amb més de sis mil socis en aquells temps i les seves finalitats eren principalment mutualistes i instructives." La presidia August Bessa. NOGUERA I COMET.— op. cit., p. 162. "Revista Anyal", 1914, p. 181.

El diumenge 22 d'agost, arribaven els membres de la Union a Barcelo-na i una notable representació del Centre acudia a rebre'ls: "Reu-nits que fórem a l'estació ens trobarem que degut a les circumstàn-cies anormals perquè atrevessa nostra ciutat, no es permeté que un nombre tan gran d'incívics s'acoplessin per a acompanyar als seus respectius allotjaments els forasters" (el subratllat és nostre), — escriu el butlletí "Acció" del 1 de setembre de 1909. L'endemà, a — la nit, visitaven el CADEI i aquest oferia una recepció als 80 mem-bres de l'expedició francesa: "Arribats que foren a la sala d'actes (...) els saludarem als acords de l'himne de França, el qual no po-qué ésser seguit de l'himne nacional català per raons fàcils de com-prendre. Així ho férem saber als nostres hostes" (el subratllat és nostre). Puig i Estève els hi adregà un parlament, "en català i amb paraula forta i segura", tot informant de la finalitat i activitats del Centre i "en vehements i brillants parrafades els posà al cor-rent de les nostres ànsies febroses de civilitat, de les nostres — lluites i desitjos vers la plena possessió de llibertat que com a — homes, com a catalans i com a ciutadans tenim el dret d'obtenir". —

Contestà August Gessa i passaren, tot seguit, els expedicionaris al pati d'esbarjo on tingué lloc una projecció de diapositives cinematogràfiques dels "punts més importants de Catalunya i d'actes celebrats pel nostre centre". Finalment s'oferiren flors a les dames i vi d'honor a tots els lionsos. Diversos socis del Centre acompanyaren constantment els lionsos als llocs que visitaven de Barcelona i un bon nombre acudí el 24 a l'estació a acomiadar-los. La mateixa nit que l'expedició esmentada marxava, Puig i Esteve adreçava a la Unión un telegrama de salutació. El butlletí "Acció", finalment, - feia notar la remarcable impressió que havien tret els lionsos del Centre Autonomista. V. "Acció", 1 de setembre 1903, p. 1 i 2.

- (156) Com un ressò de la mobilització de les reserves per a la guerra del Marroc trobem aquest acord del Consell Directiu: "En virtut d'una - proposició presentada per Josep Clot, aquest Consell Directiu ha - pres el següent acord: no donar de baixa per manca de pagu als so- - cis que, a conseqüència de la guerra que es porta a cap en territo- - ri africà, sofreixin els efectes de la incorporació, conservant-los - hi els drets i deures que els estatuts els concedia, i que un cop - acabades aquestes circumstàncies, en retornar a la llor els siguin - condonades les quotes als qui, a judici del C.D., no puguin pagar- - les, obrint un compte corrent a aquells que es consideri que puguin - saldar les quotes no pagades." "Acció", 1 de setembre 1903, p. 2. El Centre també es manifestarà contra el projecte d'una contribució extraordinària de quintes l'octubre de 1903, com hem vist a la nota 146.

- (157) El 23 de setembre de 1905, la Secció Permanent d'Educació i Instrució organitzava "una vetllada dedicada a propagar l'educació física" i, tot seguit, es procedia a unificar les seccions d'Excursions i d'Esports en una secció especial de la Permanent d'Educació i Instrucció que s'anomenaria Secció Especial d'Esports i Excursions. La junta de la novella secció restava formada així:

1r. President d'Esports, Enric Creus i Pont; 1r. President d'Excursions, Artur Valeri i Cucurull; 2n. President d'Esports, Eugeni -- Prat i Colomé; 2n. President d'Excursions, Narcís Cuyàs i Parera; - Vicepresident d'Esports, Llorenç Pérez i Arumí; Vicepresident d'Excursions, Víctor Castelló; caixer d'Esports, Antoni Cliva i Soada; caixer d'Excursions, Antoni Teixidor i Masjuan; vocal d'Esports, Jo

sep Canony; vocal d'Excursions, Agustí Campanyà i Mas; secretari d'Esports, Antoni Carbonell i Soldevila; secretari d'Excursions, Josep Amat i Duran; vice-secretari d'Esports, Alexandre Boqué; Vicesecretari d'Excursions, Enric Alegret i Bastida.

El 5 d'octubre de 1905 es constituïa la Secció Especial citada i el 23 de novembre de 1905 es fusionaven en una de sola les dues juntes d'Esports i d'Excursions, guanyant així en simplificació i eficàcia. N'era president Enric Craus i Pont, Vicepresident Narcís Cuyàs i Parera, Secretari Antoni Carbonell i Soldevila, Vicesecretari Josep Amat i Duran, Caixer Antoni Cliva i Casca, i vocals Llorenç Pérez-Aramí, Josep Canony, Eugeni Prat i Colomé, Agustí Campanyà i Mas, Alexandre Boqué, i Enric Alegret i Bastida. V. "Revista Anyal", 1914, p. 261-262.

"Aleshores va ésser -diu la "Revista Anyal", després de la unificació de les dues seccions- quan, per l'esforç personal i metàl·lic de dos o tres socis entusiastes del Centre, es posaren els sòlids fonaments de l'obra actual, instal·lant els aparells necessaris per a la classe de gimnàs, esgrima, etc., i els resultats foren tan esplendorosos que, al cap de pocs anys, la Secció havia adquirit increment prou important per a passar a la categoria de Permanent que avui té." "Revista Anyal" 1914, p. 261.

El 20 de setembre de 1906, finalment, la Junta de la Secció aprovava el seu reglament interior. V. "Revista Anyal" citada p. 263.

- (158) Les excursions són nombroses, malgrat que no sempre hi acudeixin un nombre notable de socis: Castell d'Aramprunyà, Gualba -Gualba, Salt de Gualba i Gorg negre-, Vallvidrera -Santa Creu d'Clarce i Papiol-, Sant Segimon, Sant Cugat del Vallés, Sant Jeroni de la Murtra, Tagamanent, Sant Miquel del Fay, Serra de Sant Mateu, Cervelló, Santuari del Corredor, Sant Llorenç de Munt -excursió aquesta organitzada conjuntament amb el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell el 20 d'octubre de 1907-, Montnegre, Puig d'Aguades, Santa Fe del Montseny, Sellecs, el Xalet i Pica del Canigó -el 15 de març de 1908, de la qual "se'n ocupà molt falaguerament el Butlletí del Club Alpí francès" segons la "Revista Anyal" 1914, p. 265-, Cim de la Morella, Sardanyola, els Sots Ferèstecs, Ull de Ter -Puig del Gegant i Gorges del Freser-, Monjos -antic convent de Sant Ramon de Penyafort, ermita de Sant Llorenç, Plana Morta, Sant

Miquel d'Alèrcola, Clot de les Avellaneres, La Vall, Coves prehistòriques de Mojà i Vilafranca del Penedès-, Sant Andreu de la Barca, La Garriga -Riells de Fay, Gorg de les Donzelles, Cova del Moro, Martí, Montmany i Figaró-, Castell de Montseu, Argentona -i Castell de Gueriach-, Cànoves -Vallfornés, Coll del Farany, Pla de la Calma, Tagamanent, Figaró-, són tants altres indrets visitats, alguns dels quals, com Vallvidrera, Montnegre, Guelba, el Gorg Negre -al Montseny-, Torella, Papiol, Sant Jordi de la Noya, Tagamanent o Figaró ho seran més d'un cop.

Els assistents no són sempre nombrosos. Així, seguint les informacions del butlletí "Acció" i de la "Revista Anyal" esmentada ens sabem que 4 socis acudeixen al Montsec el 4 i 5 d'octubre de 1908, d'un total de cinc; a l'excursió a Torella del 15 d'octubre de 1908, hi acudeixen vuit socis; a la de Fonjols-Vilafranca del Penedès del 22 de novembre de 1908, 8 socis d'un total de 10 excursionistes; vuit socis acudeixen també a Papiol el 24 de gener de 1909 -Papiol, Sant Andreu de la Barca, Castell de Sant Jaume, Fallejà i Molins de Rei-; cinc socis al Montnegre el 16 de maig de 1909; 15 socis acudeixen un altre cop a Montnegre el 31 d'octubre i 1 de novembre de 1909; 14 a Cardener -Cànoves, Vallfornés, etc.- el 10 de desembre de 1909. Tres socis del Centre -Joan Rigol, Romà Pujol i Jaume Riera- fan una llarga excursió, el 3, 4, 5, 6, 7 i 8 de setembre de 1909, pels Pirineus: Sací-sburg Sacame, Puigcerdà, Peira Forca, Andorra, la Seu d'Urgell, són, entre d'altres, indrets visitats.

D'altra banda, l'excursió, abans citada, al Canigó es fa conjuntament amb el Centre Excursionista de Catalunya. També veiem un representant de la Secció d'Esports i Excursions -Jaume Riera i Colom- acompanyat pels socis Amat, Pujol, Ribera i Rigol- a l'acte inaugural del xalet refugi fet construir a Ill de Ter pel Centre Excursionista de Catalunya, el 24 de juliol de 1909. V. les ressenyes al butlletí "Acció" a partir d'agost de 1908 i a la "Revista Anyal" citada, p. 262-270.

- (159) La "Revista Anyal" citada i el butlletí "Acció", a partir d'agost de 1908, ens informen igualment de les excursions ciclistes organitzades per aquesta secció; excursions a Mataró, Sabadell -Terrassa i Olesa-, Caldes -i Sabadell-, Montcada -Sardanyola, Sabadell, Terrassa, Martorell, Sant Andreu de la Barca, Fallejà, Molins de Rei, --

Sant Feliu del Llobregat, Esplugues i Pedralbes-, Sabadell -Castellar del Vallés, Sant Llorenç de Savalls, Calders, Royà, Estany Castelltersol, Sant Feliu de Codines, Rigas, l'Ametlla, La Garriga, - tot plegat en dos dies-, Clot i Sant Joan de les Abadesses -tot arrencant de Sils, passant per Santa Coloma de Farnés, Brunyola, Anglès, Amer, Les Planes, Sant Feliu de Pallarols, Ripoll i Vic-, Tibidabo -Sant Cugat del Vallés, Rubí, Molins de Rei, Sant Feliu del Llobregat, Esplugues i Pedralbes-, la Rabassada -Sant Cugat, Rubí, Terrassa, Vilatorrada, Olesa, Esparraguera, Martorell, Sant Andreu de la Barca, Pallegà, Molins de Rei, Sant Feliu i Pedralbes-. Com passa amb les excursions a peu, el ciclista no reuneix sempre un nombre elevat de socis. Així, el butlletí "Acció" del dia 1 d'abril de 1909 informa que quatre socis -Queralt, Barés, Prat i Rigol- feren l'excursió ciclista del 20 de febrer d'aquest mateix any a Montcada -Sardanyola, Sabadell, Terrassa, Martorell, etc.-; tres socis -Queralt, Rigol i Venerall- participen en una altra sortida de dos dies -11 i 12 d'abril de 1909- que comença a Sabadell i continua, entre d'altres, per Castellar del Vallés, Calders, Castelltersol, l'Ametlla i acaba a Barcelona. També els tres socis Queralt, Prat i Rigol protagonitzen la sortida del 30 i 31 de maig de 1909 a Clot i Sant Joan de les Abadesses; quatre participaren a la del Tibidabo del 17 d'octubre de 1909; 6 a la del 21 de novembre del mateix any a la Rabassada.

- (160) La nova secció especial d'Esports i Excursions unificada, començà aviat a muntar instal·lacions de cara a afavorir la pràctica de l'esport entre els socis dependents. El cinc d'octubre de 1905 s'acordava de fer la instal·lació de "tir a la rodella", que començava a funcionar al cap de pocs dies. El 4 d'octubre de 1906 s'acordava de procedir al muntatge d'un gimnàs per a ús exclusiu dels socis, els quals podrien assistir-hi mitjançant la quota de dues pessetes al mes; el 3 de novembre del mateix any s'inaugurava i en quedava encarregat el professor Joaquim Monràs. V. "Revista Anyal" 1914, p. 262-263. Josep Figueres el substituïria el curs 1908-1909 i cursos següents. V. "Acció", 1 de setembre de 1909. Les classes de gimnàs seguien la pauta del curs escolar; se'n donaven dues: una de 9 a 10 del vespre i l'altra de 10 a 11 de la nit. La quota era l'esmentada abans de 2 pts. al mes. Aquestes classes s'acompanyaven d'excursi--

ons ginnàstiques: a la Conreria, el 2 de juny de 1907 com a "resum de fi de curs", a Sant Jeroni de la Murtra el 15 de desembre del mateix any, a Santa Creu d'Ordre el 2 de febrer de 1908, a Sant Feliç el 8 de març, a Vallvidrera el 7 de juny de 1908, a l'Anguilero el 23 de novembre de 1909 -indret del Llobregat on fan una sèrie -- d'exercicis de salts, carreres, corcs, etc.-, a la Conreria el 12 de desembre de 1909 on, igualment, hi fan exercicis d'entrenament. V. "Revista Anyal" 1914, p. 262-271. Nom fa d'altres activitats com un concurs de salts el 16 de maig de 1907. El gimnàs, finalment, milloraria les seves instal·lacions amb el muntatge d'una barra fixa a usar en el curs 1909-10.- "Acció", 1 de setembre 1909, p. 7.

- (161) El 13 d'octubre de 1906 s'acordava d'establir un joc de bitlles i de pilota amb pala al pati d'esterjo del Centre amb una tarifa de deu cèntims per hora i individu per a qualsevol dels dos jocs.
- (162) El 6 de febrer de 1907, s'aproveva d'instal·lar una sala d'esgrima, en la qual s'hi donarien lliçons de sabre, floret, bastó i rudiments de boxa, a cura del professor Josep Montaner amb una quota mensual de cinc pessetes. Les classes es feien a les mateixes hores que les del gimnàs i igual que aquest, s'extenien al llarg del curs escolar.
- (163) Del 24 al 28 de desembre de 1908, un grup de socis assisteix a les pràctiques d'esports d'hivern al Bergadà, organitzades pel Centre Excursionista de Catalunya; el 21 de febrer de 1909 a la vall de Santa Fe del Montseny per als principiants en els esports de neu; - el 20 i 21 de març de 1909 "un important grup de socis assisteix al concurs de "luges" organitzat pel Centre Excursionista de Catalunya al Cim del Bagatalls". V. "Revista Anyal" 1914, p. 266 i 267.
- (164) El cinc de desembre de 1908, s'inaugura una classe de "jiu-jitsu" a càrrec del soci Mèrius Rufat i Ferrer, la qual, temporalment, substituiria, els dissabtes, les classes de gimnàs de 10 a 11 de la nit. Hi podien concórrer els alumnes matriculats a les classes d'esgrima i gimnàs, de manera gratuïta i prèvia autorització dels professors. V. "Acció", 1 de desembre de 1908, p. 3. A partir del mes de febrer de 1909 es feren els dimarts, dijous i dissabtes. "Acció", 1 de març de 1909, p. 3.
- (165) Les commemoracions generals del Centre o el final de les classes són bona ocasió per a aquestes festes. El 16 de maig de 1908 es fa

una festa de presentació d'exercicis gimnàstics pels deixebles del gimnàs; el 7 de febrer de 1909 una altra a la Font puçenta de Fontcada; hi prenen part els alumnes de les classes de gimnàs, esgrima i "jiu-jitsu". El 28 de març de 1909, els deixebles de les classes de gimnàs, esgrima, bastó i boxa participen al sisé aniversari de la fundació del C.M.C.T. amb una actuació que fou filmada i projectada posteriorment en diferents sales de Barcelona. El 6 de juny de 1909 els alumnes de les classes esportives fan una festa esportiva de finals de curs als voltants de l'estany de Vallvidrera. V. "Revista Anyal", 1914, p. 265-266.

- (166) Veïllades-ressenya d'excursions amb la llegida el 31 de març de 1908 sobre una excursió al Canigó; la llegida el 22 de març de 1907 per Joan Rigol sobre una sortida al Montseny; la llegida per Narcís Cuyàs -president de la Secció el curs 1906-07-, el 27 d'abril de 1907, sobre una excursió a Isonja; l'exposada pel soci Lluís Pasqual el 4 de maig de 1907 sobre una excursió a Bellver; la llegida el 7 de març de 1908, per Rovira i Ribera, i Colom sobre dues excursions a Núria i a Puig d'Agulles amb projecció de diapositives; la del 23 de maig de 1908 sobre una excursió a Suïssa, per Josep M. Vilaseca; la del 22 d'agost de 1908, a cura també de Narcís Cuyàs, amb projeccions de diapositives, sobre una sortida pel Bergadà i Cardener. V. "Revista Anyal" 1914, n. 262 i sgs.
- (167) Així una conferència del Dr. Martí i Julià l'onze de maig de 1907 sobre "Educació física"; de César A. Torres, president del Centre Excursionista de Catalunya sobre la utilitat del xalet-refugi d'Ull de Ter, que era construït, aleshores, per aquest centre, acompanyada per més de cent projeccions de les valls altes del Ter, feta el 24 d'octubre de 1908. V. "Revista Anyal" cit., p. 262 i sgs. També, les conferències de Josep M. Co de Triola del "Club Muntanyenc" amb el títol "Sota Terra", el 30 de juliol de 1908 sobre exploracions fetes a Catalunya i a fora. V. "El Poble Català" del 30 de juliol de 1908. La projecció de diapositives sobre diversos paisatges feta el 17 de juliol de 1909. "Revista Anyal" cit., p. 268.
- (168) Afegim-hi, encara, l'anada d'un bon nombre de socis a Sitges el 23 de maig de 1909, amb motiu de la cursa de cotxes, o excursions de caire fotogràfic com la feta el 26 i 27 de desembre de 1908 pels socis Narcís Cuyàs i Joan Martí per Blanes, Lloret i Tossa. De fet,

la fotografia era practicada a totes les excursions. Durant el tracte d'aquestes, altres vegades, es recollien exemplars fòssils i petrogràfics per a enriquir la col·lecció geològica del Centre. V. "Revista Anyal", 1914, p. 200 i segs. De cara també als aficionats als estudis geològics s'organitzà l'excursió al Puig d'Agullas el 13 de gener de 1908. V. "El Poble Català", 13 gener 1908. La col·lecció geològica, a més, anirà enriquant-se amb aportacions diverses de socis. V. "Acció", 1 de setembre 1908, p. 3 i "Acció", 1 d'octubre 1908.

Els socis Rufat i Valiejo, encara, col·laborarien amb pràctiques de "jiu-jitsu" a la festa que el Centre Excursionista de Catalunya organitzaria al frontó Social per a aconseguir recursos per a l'acabament del refugi esmentat més amunt d'Ull de Ter, segons el butlletí "Acció" del 1 de maig de 1909, p. 4.

- (168 bis) "Acció", 1 de setembre 1908, p. 7.
- (169) "Revista Anyal" 1914, p. 196. S'elegí president del grup a Joan Bernadell i secretari a Enric Parés.
- (170) "(...) des d'aquesta data, -3 de setembre de 1903- llegim a la "Revista Anyal" citada a la nota anterior-, que no s'interromperen les tasques del grup per a crear un sistema de taquigrafia catalana. Després d'algunes infructuositats per a l'adopció del català als diversos sistemes de taquigrafia aleshores existents, el primer d'octubre de 1903 acordaren d'arrencar de bases completament noves, essent la primera la d'escriure sobre pauta d'una sola ratlla, i posats en aquest bon camí, el 31 d'agost de 1905 poderen conar per acabat sortosament el seu comès, podent-se dir que veritablement havien inventat un perfecte sistema de taquigrafia catalana, essent-ne la primera divulgació una conferència particular que el senyor Caballer donà als individus del Consell Directiu del Centre i de la Junta de Govern de la Secció d'Educació i Instrucció que acceptà de seguida el projecte de crear la nova secció especial de taquigrafia."
- (171) "Revista Anyal" 1914, p. 196 i 197. La junta, elegida el mateix 30 de novembre de 1905, quedava formada per Antoni Caballer i Aviñó, president; Enric Parés i Garcia, vicepresident; Joan Bernadell i Malpàs, director de pràctiques; Joaquim Mascaró i Soler,

- secretari; i Francesc Fornés i Obrador, vicesecretari.
- (171 bis) Hom dona un curs de taquigrafia castellana durant els mesos de l'estiu de 1908 ("El Poble Català", 1 juliol 1908). A finals de novembre de 1906 s'iniciaran les pràctiques de taquigrafia - castellana, diàriament, de 9 a 10 del vespre. V. "El Poble Català" del 28 de novembre 1906. Del que fa als cursos normals, hom havia ensenyat taquigrafia (castellana) des de la fundació de les Escoles.
- (172) "Revista Anyal" 1914, p. 197. R. Cumellas dedicarà un article a glossar la taquigrafia catalana i l'obra educativa del Centre a "El Poble Català" del 9 de desembre 1906. La Secció de Taquigrafia a "Acció" del 1 de juliol de 1909, p. 4, convidarà tots els socis del Centre "que sàpiguin poc o molta taquigrafia" a inscriure el seu nom en un cens a formar que conés "tota la importància que correspon a aquesta secció".
- (173) "Revista Anyal" 1914, p. 197. N'eren membres els socis Carles Molins de Sentmenat, Joan Mariné i Juli Pubill i Alsina. Aquesta promoció es feia "com a medi indispensable per al foment del comerç català amb gran part del continent asiàtic i africà". V. "El Poble Català", 31 de març de 1906.
- (174) "Revista Anyal" 1914, p. 201. Eren aquests: Joan Casesjans i Gasset, Josep Rubé i Gas, Agustí Pons i Corrons, i Francesc Pallau i Fuxà. Aquests, juntament amb el president de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció quedaren encarregats de redactar el nou reglament de la novella secció especial. Constituida aquesta, fou elegida una junta de govern formada per Josep M. Virgili i Junoy, president; Manuel Massoni Fontfreda, vicepresident; Leandre Cerdà i Gras, bibliotecari; Manuel Casanovas i Freixes, vocal; i Josep Codina i Danés, secretari. Alhora s'aprobaven els seus estatuts a l'esmentada reunió. V. "Revista Anyal" cit., p. 202. "Acció", 1 de gener 1909, p. 3.
- (175) "Acció", 1 de febrer 1909, p. 3. "Revista Anyal" 1914, p. 202.
- (176) "Acció", 1 d'agost 1909, p. 7.
- (177) La inscripció és feta el 23 de juliol de 1909. El Congrés tindria lloc entre el 5 i el 11 de setembre d'aquest any mateix. V. "Revista Anyal" 1914, p. 203. "Acció", 1 d'octubre 1909, p.

4. El Consell Directiu, d'altra banda, havia acordat, el 17 de novembre de 1906, de dotar un premi de 50 pts. a la millor composició en prosa que glossés el lema del Centre "Educació, mutualisme i nacionalisme" en els Jocs Florals Internacionals Esperantistes a celebrar amb motiu d'aquest congrés esperantista.
- (178) Els dos cursos d'alemany anaren a càrrec del professor C. Eissengarten. El de Càlcul Mercantil a cura de Joan Farran i el de Dibuix Industrial a càrrec de Jaume Calobart.- "Revista Anyal" cit., p. 195.
- (179) El 16 de gener, concretament, a càrrec del professor Domènach Benet de la societat "Espero Kataluna". Frederic Fugolà i Vallés, com a preparació, donà una conferència el 13 de gener sobre la importància de l'esperanto. V. "El Poble Català" del 13 de gener 1906. "Revista Anyal" cit., p. 197.
- (180) "El Poble Català" del 10 de febrer de 1906. La primera fou feta per Albert Berthier, en francès, que llegí l'obra d'Andrew Carnegie, L'Empire des affaires, el 10 de febrer de 1906. D'altres lectures foren la de l'obra de Frederic Rahola, Sangre nueva (Impresiones de un viaje a la América del Sur), el 3 de març de 1906; la de Cebrià de Montoliu, Instituciones de cultura social, el 24 de març de 1906.
- (181) Segons l'acord del Consell Directiu del Centre. V. "El Poble Català" del 11 de maig 1906. El curs de taquigrafia catalana havia d'ésser públic. El de taquigrafia castellana era anunciat com a gratuït al moment d'obrir-se la matrícula ("El Poble Català" del 14 de juliol 1906).
- (182) "La Veu de Catalunya" del 14 d'agost de 1906.
- (182 bis) V. "El Poble Català" del 6 de maig de 1906. La Junta, que d'ençà del 9 de juny de 1905 regia la secció, i formada per Eladi Homs, president; Josep Badia, vicepresident; Francesc Vintró, caixer; Antoni Brufau, secretari; Josep Guartmoner, vocal directiu; Ramon Rucabado, vocal caixer, i Pere Vilar, vocal secretari -aquest darrer passà a ésser secretari el 18 de setembre de 1905 per la dimissió d'Antoni Brufau i alhora fou substituït en el seu càrrec per Eugeni Xammar-, fou substituïda el 6 de juny de 1906 per la següent: Frederic Barceló, president; Carles Molins,

vicepresident; Maximi Puncernau, caixer; Pere Vilar, secretari; Juli Pubill, vocal directiu; Joan Asencio, vocal caixer; Antoni Rubiol, vocal secretari, i Narcís Guylàs, vocal d'esports i excursions.

S'arranjà el desaccord entre el 6 de maig i el 8 de juny de --- 1907. El fet és que la nova junta, elegida en la data tradicional d'elecció de juntes, era totalment nova -fora de Pere Vilar-, enllac d'haver estat renovada per veïtat com era preceptiu. Dels nomenats de nou el 8 de juny de 1906, dos, Carles Solins i Juli Pubill eren membres de la comissió promotora dels estudis aràbigs formada el 2 d'abril de 1906.

- (183) Donades respectivament per Fontarrat Arnaud, Joan Pau i Joan Viza.- "Revista Anyal" 1914, p. 197-8. Pel que fa a les classes organitzades a l'estiu i que es donaven, aleshores, per primera vegada, s'eren a cura, durant el curs 1906-07, de Joan Torracell -- (taquigrafia catalana -donada a l'estiu per Antoni Caballer-), -- Amat David (Àrab) i Riera Rovira (Portugués). La resta de les signatures donades a l'estiu s'impartien el curs anterior, si bé en el nou curs hi hauria algun canvi de professor. "Revista Anyal" 1914, p. 197-8.
- (184) Per exemple, el 31 d'octubre de 1906 s'obre un segon curs de Francés davant la gran sol.licitud de matrícula, els dimarts, dijous i dissabtes de 8 a 9 del vespre.- "El Poble Català" del 31 d'octubre de 1906. Algunes de les noves matèries començaren amb un cert retard; així "El Poble Català" del 31 d'octubre anuncià que s'obria un primer curs d'Italià que començaria a rutllar el 3 de novembre. Pel que fa a la Taquigrafia Castellana, el 28 de novembre començaven les pràctiques de la mateixa que es desenrotllarien diàriament de 9 a 11 del vespre.
- (185) El 15 de juny la Secció Permanent d'Educació i Instrucció obria un curs gratuït de Taquigrafia Castellana a començar a primers de juliol i el qual era obert als no socis també. El 20 de juny s'obria, igualment, un curs de Taquigrafia Catalana en les mateixes condicions. V. "El Poble Català" del 15 i 20 de juny de 1907.
- (186) Donades respectivament per Josep Fiter i Inglés i Guifré Coroleu. "Revista Anyal" 1914, p. 199.

- (187) Segons anuncia "El Poble Català" del 27 de març de 1907.
- (188) "El Poble Català", 17 de maig de 1907.
- (189) "El Poble Català", 17 de novembre de 1907. Aquesta és l'única conferència d'aquest cicle anunciat per "El Poble Català" citat. Ignorem si en seguiren d'altres car els números successius de "El Poble Català" no en diuen res.
- (189 bis) V. nota 68. V. la recensió de "El Poble Català" del 8 de juny de 1908.
- (190) Eren aquestes, Càlcul Mercantil, Tenedoria de Llibres, Geografia comercial, Química industrial, Economia política i Correspondència mercantil.- "Acció", 1 d'agost 1908, p. 2.
- (191) "Revista Anyal" 1914, p. 200. Formaven el curs, les assignatures Gràfica catalana o castellana fins l'anàlisi lògica, Reforma de lletra, Geografia, Història, Lectura i Escriptura al Dictat. "Acció", 1 d'agost de 1908, p. 2.
- (192) A càrrec respectivament dels professors V. Sancho i Josep Fiter i Inglés. "Revista Anyal" 1914, p. 201.
- (193) El 7 de novembre de 1908, Ramon Rucobado obrí el cicle amb una primera xerrada introductòria sobre "El món econòmic" que comprengué tres temes: el fonament de l'economia, el medi on es desenvolupa la seva activitat -geografia econòmica- i els mòvils de la seva acció -psicologia econòmica-. V. "El Poble Català" del 6 de novembre de 1908. "Acció", 1 de desembre 1908, p. 3. El butlletí "Acció" comet l'error de fer figurar la xerrada el dia 5 enlloc del 7 com assenyala "El Poble Català" del dia abans. Els dos primers temes foren exposats l'esmentat dia 7 de novembre i el tercer -psicologia econòmica- ho fou el 30 de gener. "Acció", 1 de març de 1909, p. 2.
- El 5 de desembre de 1908, Manuel Raventós dissertava sobre "L'Empresa", segons l'esquema: Concepte de l'empresa, transformacions històriques, problemes socials relacionats amb l'empresa, formes jurídiques actuals.- "El Poble Català", 4 de desembre de 1908. -- "Acció", 1 de desembre de 1908.
- El 6 de febrer de 1909, Antoni Bonfort i Costa parlava sobre "Circulació monetària i fiduciària", en una conferència que havia es-

tat prèviament anunciada per el 6 de gener.- "Acció" 1 de gener de 1909, p. 2 i "Acció", 1 de març 1909, p. 2.

Josep Sitjas i Furiol parlà sobre "Qüestions comercials", el 20 de febrer de 1909 segons "Acció", 1 de febrer de 1909, p. 2; el mateix butlletí del 1 de març, p. 2, anuncia que el 20 de febrer passat s'havia donat la conferència d'Alvar Vinyals "Tendències organitzacions industrials". Com que les dues conferències estaven programades, és possible que la de Josep Sitjas es donés el 20 de gener, que és quan li corresponia -car estava programada després de la de Antoni Montfort aplegada del 6 de gener al 6 de febrer-.

El 19 de març ho feia Antoni Colcevilla i Forrió sobre "El problema agrícola".- "Acció", 1 de març i 1 d'abril 1909, p. 2.

El 20 de març, Aureli Ras parlava sobre "Orientacions modernes de l'economia nacional". "Acció" 1 de març i 1 d'abril de 1909, p. 2.

El 24 d'abril, Vidal i Guardiola dissertava sobre "D'administració: missió de l'empleat en la reconstitució de l'estat" segons anuncia "Acció" del 1 d'abril de 1909. Tanmateix, el butlletí -- del mes següent, manifesta que el dia 24 d'abril qui parlà fou Juli Bassols sobre la qüestió social i, tot seguit -p. 3-, fa un extracte d'aquesta darrera xerrada, cosa que no havia fet amb les conferències anteriors.

La "Revista Anyal" 1914, p. 201-202, dóna per fetes totes les conferències esmentades aquí, entre elles la de Vidal i Guardiola i la xerrada sobre la qüestió social. A la "Revista Anyal" no hi figuren les dates, però en l'ordre de prelació, la de la "qüestió social" va abans que les de Vidal i Guardiola i la de Manuel Pugés. L'únic matís és que la "Revista Anyal" posa com a autor de la conferència sobre "La qüestió obrera" a Josep M. Tallada i "Acció" del de maig -p. 3- a Juli Bassols amb el títol "La qüestió social" (Els subratllats són nostres). Donat que el butlletí "Acció" en dóna un extracte, suposem que la conferència anà a càrrec de Juli Bassols. Sobre el seu contingut vegi's nota 147.

El 8 de maig, Manuel Pugés donà la darrera conferència sobre el

tema "Estatisme i individualisme" -"Acció", 1 de maig de 1909, p. 3-, anunciada anteriorment per al primer de maig amb el títol - "Història de les escoles econòmiques" -"Acció", 1 d'abril de -- 1909, p. 3- i primitivament amb el títol "Economia natural, monetària i creditícia" -així figura també a la "Revista Anyal" 1914, p. 202- a "El Poble Català" del 5 de novembre de 1908.

La conferència de Manuel Fugés fou la darrera segons "Acció" del primer de maig de 1909 i no consta que es fes l'anunciat resum a càrrec de Guifré Coroleu, professor de la classe d'Economia política.- "El Poble Català", 5 de novembre 1908. La "Revista Anyal" citava dóna per feta aquesta sessió resum. No obstant, "Acció" - del 1 de maig dóna clos el cicle amb la xerrada de Manuel Fugés. I cap butlletí posterior parla de la xerrada de Coroleu.

El butlletí "Acció" del 1 de març de 1909, p. 2., es colia que - aquestes conferències "d'extensió econòmica", "se positiu valor educatiu, no es vegin més concorregudes per major nombre de sa- cis".

(194) Aquest pla d'estudis en quatre cursos s'estructurava amb les matèries següents:

Primer any: Aritmètica, Caligrafia, Mecanografia i Francés (Primer curs).

Segon any: Càlcul mercantil, Correspondència mercantil, i Francés (Segon curs).

Tercer any: Redacció de documents mercantils, Teneduria (Primer curs), Geografia comercial i Anglès (Primer curs).

Quart any: Teneduria (segon curs), Economia política i Anglès (segon curs). "Acció", 1 de setembre de 1909, p. 3, i sgs.

Igualment, les Escoles Mercantils Catalanes anunciaven la generalització de l'examen d'admissió a la majoria d'assignatures.- "Acció", 1 de setembre de 1909, p. 3. "Revista Anyal" 1914, p. 203.

(195) "Revista Anyal", 1914, p. 204. "Acció", 1 d'octubre 1909, p. 2. - Encara que la "Revista Anyal" dóna per muntades aquestes "pràctiques mercantils", el butlletí "Acció" citat del primer d'octubre ho presenta com un projecte en estudi que es concretà definitivament el curs següent (1910-1911). V. "Acció", 1 de setembre de -- 1910, p. 3. El recopilador de les efemèrides de la "Revista Anyal"

de l'any 1914, es refià segurament del projecte anunciat per "Acció" del 1 d'octubre de 1909 i presentà les pràctiques com un -
 fet.

Josep Fiter i Inglès s'encarregaria de la nova assignatura "Re-
 dacció de documents mercantils" i Josep Sala del segon curs de -
 "Tenedoria de llibres". V. "Acció", 1 de setembre de 1909, p. 4.

(196) V. nota 188.

(197) Així el farmacèutic Josep Rosselló regalava un alambic destinat
 a la destil·lació de l'aigua "per al laboratori químic que orga-
 nitza" ("El Poble Català" del 30 d'agost 1907); Ferrer Grau Ferris-
 tany, president de la Cambra del Comerç, després de visitar les
 escoles del CACCI, hi lliurava una balança de 1/10 mil·lígrams -
 de precisió per a la classe de Química i que permetia d'acquirir
 una "caixa de reactius". V. "Revista Anyal" 1914, p. 203. El pro-
 fessor de Teoria dels teixits, per la seva banda, en començar el
 curs 1905-1906, demana als socis que facilitin rostitres de tot ti-
 pus de teixits per a la pràctica de la seva assignatura. V. "Acció",
 1 d'agost 1906, p. 2.

(198) "El Poble Català", 3 d'abril de 1913. Una vegada, tanmateix, ha
 d'inscriure la secció una demanda de professor per a la classe de
 Càlcul mercantil a "La Veu de Catalunya" del 18 d'agost 1906.

(199) Els parlaments d'inauguració dels cursos de les escoles contenen
 bones mostres d'aquest sentiment. V. notes 90 i 93. Vegi's també
 les Memòries dels cursos 1904-05, 1906-07 i 1907-08, citades a -
 les notes 207, 208 i 209. En un d'aquests textos, el correspo-
 nent al Curs 1906-07 -v. referència a la nota 209-, p. XII, lle-
 gim: "voldríem esdevinguessin (les Escoles), dintre la institu-
 ció, una veritable Universitat Comercial que honorés, ansans que
 el nostre sofert estament social, a la nostra pàtria." I a la Me-
 mòria corresponent al Curs 1907-08 -v. nota 209-, p. VIII: "Posa-
 rem els fonaments a la primera universitat comercial catalana i
 anirem bastint els seus ferms murs (...) esdevenint netament --
 creadora, orgullosament mare dels intel·lectuals del demà pro--
 per".

(200) V. "Revista Anyal" 1914, p. 199-204.

- (201) La decisió fou presa el 5 de juliol de 1907 segons la "Revista - Anyal" citada, p. 139.
- (202) "Acció", 1 de setembre 1908, p. 6. Segons aquest número del butlletí, la reserva de 10 places per al curs 1908-1910, es feia -- "com tots els anys".
- (203) GALÍ, A.- op. cit., p. 311-312. Segons Galí la classe de Guifré Carleu d'Economia política era especialment poc amena.
- (204) V. la nota 52 d'aquest capítol.
- (205) "Revista Anyal" 1914, p. 139-204.
- (206) V. Educació i instrucció. Escoles Mercantils catalanes a "El Poble Català" del 3 d'abril 1910. V. "Acció", 1 de setembre 1908, p. 2. En aquestarrer butlletí hi figuren obres per a l'aprenentatge de l'esperanto. En números successius el butlletí informa de l'adquisició d'altres obres per a l'aprenentatge i lectura -- d'idiomes.
- (207) Memòria referent a les escoles llegida pel secretari de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció en la Junta general ordinària celebrada el dia 3 de Juny de 1905 dins l'opuscle CENTRE AUTONÒMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA. Escoles Mercantils Catalanes. Curs 1904-1905, p. 20-23. L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana figura en aquesta Memòria com a soci protector de les Escoles.
- La Memòria fou llegida -- i el més segur redactada -- per Eladi -- Homs, aleshores secretari de la Secció Permanent d'Educació i -- Instrucció. V. "El Poble Català" del 24 de juny de 1908.
- (208) CENTRE AUTONÒMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs 1907-1908, p. VI.
- (209) CENTRE AUTONÒMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs 1906-1907, p. -- VII-VIII.
- (210) "Un altre criteri d'aquesta (Secció) Permanent ha estat girar -- els ulls al món i preguntar als pobles més cultes, a Anglaterra, a França; a Suïssa, a Alemanya, als Estats Units, detalls precisos de com funcionen les Escoles de Comerç com les nostres (...)"

V. Curs 1907-1908, p. XII. V. en el mateix sentit Educació i instrucció. Les Escoles Mercantils Catalanes a "El Poble Català", 3 d'abril 1910.

- (211) V. Curs 1906-1907 citat. Tindran ocasió de tornar-hi en d'altres planes.
- (212) A la memòria del Curs 1907-1908, llegim: "Si amb les actuals circumstàncies han tingut nostres classes aital èxit ¿què no haurien sigut si les hores de treball fossin corregides i reformades en el sentit intensiu adoptat pels més comercials països estrangers? El criteri, en aquesta qüestió, reformista que abraça aquesta Junta el tenen fa temps adoptat els professors tots que en nostre Centre s'esforcen en transmetre la pròpia cultura a alumnes que venen obligats a lluitar amb dues resistències: la física que per cansament natural s'oposa a tota atenció massa sostinguda per l'estudi, i la del treball pel qual es guanya la subsistència, que, organitzat en l'actual forma, li fa quasi impossible l'assoliment de major cultura; aconseguida fins ara a costa de la seva salut pròpia. La conseqüència d'aquest estat de coses és fatal per a la cultura. Primerament, bastants alumnes, o menys resistents o amb menys amor a les coses de l'intel·lecte, es vauen obligats a abandonar les classes per manca material de temps per a estudiar. Segonament, les hores de treball són superiors a les hores del descans i de l'ensenyament sumades, el que naturalment engendra un estrocnament perjudicial i contrari a la lluita per la vida (...). La Junta d'aquesta secció, s'atreveix a fer present la necessitat existent de modificar les hores de treball de la nostra capital en profit de l'higiene, de la vigor de la raça i de la cultura, a la fi de què restin hores pròpies per al descans complet, per a la societat, per a la família, per a l'esbarjament, per a la cultura de cadascú; no solament per a la classe social que representem sinó, a més, per a la classe patronal que està subjecta a les mateixes incomoditats i privacions que nosaltres." (P. IX i X).
- (213) "Revista Anyal", 1914, p. 220.

- (214) Segons l'article 34 dels Estatuts del CADCI del 1904.
- (215) Així s'inverteix, per primer cop, part del diner efectiu en caixa, en la compra de valors segons acord del 12 de juliol de 1905 ("Revista Anyal" citada, p.221). Posteriorment, el 2 d'agost de 1906 s'acordava d'obrir una llibreta -amb un ingrés inicial de 1000 pts.- a La Caixa de Pensions ("Revista Anyal" 1914, p. 222).
- (216) La conveniència de modificar els estatuts s'havia ja plantejat a la convocatòria de la Junta General extraordinària de la Secció a celebrar el 14 de juliol de 1908, segons "El Poble Català" del 13 del mateix mes i any. Les modificacions foren aprovades en sessions de la Junta general extraordinària de la secció el 12, 15 i 17 de juny de 1909. V. "Revista Anyal" cit., p.223. V. "Acció", l'agost 1909, p. 7.
- (217) Com a entitat federada, amb el número 13, rebia consideració --- d'entitat fundadora de "La Alianza". Hom havia de pagar 10 cèntims al mes per soci i una quota d'entrada de cinc rals per soci, destinats a comprar l'equip mobiliari d'una habitació amb dos llits de la que podia gaudir-ne qualsevol associat així com els seus pares, fills i muller; en cas de malaltia, mitjançant el pagament de tres pessates diàries amb dret a ésser atès en tots els serveis necessaris per a la respectiva curació. Jaume Serra i Jorba era designat per a entrar a formar part de la Junta Consultiva de la Quinta de Salut "La Alianza" el 28 de febrer de 1906 i el 12 de desembre d'aquest any mateix ho passava a ésser Joan Cabré i Puig. El 9 de maig d'aquest any, també, "atenent al crescut nombre de socis" la Junta de la Secció acordava d'instal·lar una nova plaça a "La Alianza". V. "Revista Anyal" 1914, p. 221-222. V. "Acció", abril 1932, p.16. Llegim, finalment, una nota de la Secció de Socors Mutus a "El Poble Català" tot convidant els socis a visitar aquestes el dia 24 de març de 1907. V. "El Poble Català" del 22.

Segons la Memòria de la secció del curs 1906-07, llegida a la Junta general ordinària del 15 de juny de 1907, l'import del mobiliari instal·lat a la "Quinta" pujava 671'20 pts. V. CENTRE AUTONÒMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- Secció Permanent de Socors Mutus. 1906-1907, p. 2

(218) V. nota 141.

(219) "Revista Anyal", cit., p. 222.

(220) Secció Parlament de Decors Lútics. 1906-1907, p. 4.

(221) Secció Parlament de Decors Lútics. 1906-1907, p. 7.

(222) "Revista Anyal", 1914, p. 231.

(223) "Revista Anyal" cit., p. 231.

(224) Així, la vetllada musical del dissabte, 24 de febrer de 1906, feta a les 9 del vespre i en la que els concertistes Raquel Martí, a l'arpa, Estilí Meriz, violinista, Simeó March, violoncel·lista, i Ferran Via, pianista, executen diverses "peces clàssiques" ("El Poble Català" del 24 de febrer 1906); el concert d'Orla Farrago el 10 de novembre de 1906 ("El Poble Català" del 6 de novembre); el d'Àngel Vidal (piano i cant) i Lluís Arny Bonaparte -- (piano) que interpreten Schubert, Schat, Beethoven, Bizet, -- Donnosky i Chopin, el 26 de gener de 1907 ("El Poble Català" del mateix dia); "El Poble Català" del 10 d'octubre de 1907 anuncia una vetllada a cura de "Lira Orfeo" i "l'Esbart de Reposos de l'Associació de Lectura Catalana" amb ballada de sardanes, per al proper diumenge, i amb motiu de la visita que havia de fer al CADEI el Centre de Dependents de Sabadell i del lliurament que hom li havia de fer d'una llegada per a la seva bandera. Francesc Ruxó i Totàs Costa tenen cura d'una altra vetllada musical el 13 de gener de 1908 ("Revista Anyal" 1914, p. 236). El 28 de desembre de 1906, la Secció de Propaganda Autonomista, que en els concerts llogava el piano, decideix de comprar-ne un pel -- preu de tres mil pessetes pagaderes a plaços ("Revista Anyal" -- cit., p. 240).

Assenyalem, també, l'anunci que fa el butlletí "Acció" del primer de maig de 1909 (p. 6) d'un concert a cura de la pianista Magdalena Bassedas i Betances amb un programa d'interpretacions de Beethoven, Chopin, Shumann, Leschetizky, Paganini i Liszt.

(225) V. nota 181.

(226) El 17 de març de 1906 sobre "Efectes físico-morals de la lectura." "El Poble Català" del 17 de març 1906.

- (227) V. nota 100.
- (228) El 23 de febrer de 1907 sobre "La revolució del medi".- "El Poble Català", del 22 de febrer 1907.
- (229) V. text, p. 601 notes corresponent. V. nota 133.
- (230) El 25 de gener de 1909 sobre temes folclòrics. V. "Revista Anyal" cit., p. 233.
- (231) El 6 de març de 1909 sobre "Prehistòria i civilització humana -- abans de la història". V. "Revista Anyal" cit., p. 233.
- (232) Eugeni d'Ors, el 21 de desembre de 1909, obre un cicle de conferències d'"Educació civil" que es desenvoluparan al llarg de l'any següent i al que ens referirem al capítol proper. V. "Revista Anyal" 1911, p. 240.
- (233) Afegim-hi encara que "El Poble Català" del 21 d'abril de 1906 ens informa d'una conferència de Senrot Folguera, el mateix 21 d'abril, "sobre dos aparells que acaba d'inventar, aplicable l'un -- que titula Dinamílo metre, a saber de manera matemàtica l'elasticitat, resistència i número de fils de les fibres tèxtils, i l'altre a analitzar mecànicament la composició de tota classe de matres teixides".
- El 20 de juliol de 1906, l'avocat Ignasi Ribera i Rovira discutava sobre "Algunes nocions sobre història i economia política de Portugal" segons l'anunci de "El Poble Català" del 26 de juliol.
- També, per la mateixa font -10 de juny de 1906- ens assabentem de la conferència d'Alvar Vinyals de la Societat d'Estudis Econòmics, sobre "El primer congrés català d'economia", el dia abans citat.
- "Acció" del 1 de febrer de 1909, p. 4, ens anuncia, també, una conferència de Joaquim Horta, per al 27 del mateix mes, sobre -- "El catalanisme i la qüestió social" sense recensió posterior.
- (234) V. supra, Les activitats periòdiques, p.50 i sgs. I La presència en les campanyes i conflictes catalanistes, p.56 i sgs.
- (235) "El sistema d'aquestes conferències, diu "El Poble Català" del 27 de gener de 1908, serà idèntic a les acostumades per l'"Artistic Reading Association" de Londres" a càrrec de diversos escrip

tors i de l'Eshart de Rapsodes de l'Associació de Lectura Catalana. El primer de febrer Frederic Barceló parlava d'Apel·les Mestres, el 22 de febrer Faust Casals i Rové -sempre amb la col·laboració del grup assentat de rapsodes- ho feia d'Àngel Guimerà, - el 29 de febrer ho feia Manuel Falch i Terras sobre Verdaguer, - el 25 d'abril V. Caldés sobre Joan Maragall, el 2 de maig Francesc Cambús sobre Ignasi Iglesias, i el 9 de maig Manuel de Montoliu sobre Costa i Llobera. V. "El Poble Català" del 29 de gener, del 19 de febrer, del 25 d'abril, del 28 d'abril i 11 de maig, - de 1908.

- (236) El 17 de juliol de 1909, en la qual hi llegiren treballs els socis Rafael Bartra i Illa, Frederic Barceló i Aguilera, Antoni Biosca i Rové, Antoni Roca i Codina, Amadeu Tous i Marsans, i - Carlos Senals i Vallés. V. "Revista Anyal" 1914, p. 239. El butlletí "Acció" del 1 d'agost de 1909, p. 8, assenyala que la vetllada "es vegé fortament concorreguda, encara que molts socis foren el buit a la festa en què s'honorava el més preclar poeta de Catalunya, cas que aquesta junta deplora fonament."
- (237) El dia 1 d'agost de 1909 s'obria la subscripció. "Revista Anyal" cit., p. 239.
- (238) Assenyalen encara d'altres actes i accions: el 13 de gener de -- 1905 s'obre una subscripció per a contribuir a la iniciada per la "Unió Catalanista" a fi "d'acquirir el renomnat "Pi de les tres branques". "Revista Anyal" cit., p. 232.

Quan el 10 d'octubre es cremada la corona de bronze col·locada al monument de Rafael Casanova el darrer 11 de setembre, alguns socis del centre, assatentats del fet, acudeixen tot seguit "a salvar algunes restes de la corona". "El Poble Català" del 21 d'octubre 1906.

El 4 d'agost de 1907 la Secció Permanent de Propaganda Autonomista visita el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell segons l'anunci de "El Poble Català" del 2 d'agost.

El 30 d'abril de 1908, tot aprofitant la vinguda d'una comissió de l'Ajuntament de l'Alguer a Barcelona, Ramon Clavallet, dona el dia 30 una conferència sobre La Cerdanya catalana, segons l'anunci de "El Poble Català" del 28 d'abril.

Afegim-hi concerts o audicions com la de l'Orfeó Barcelonés, la segona quinzena de maig de 1905, en què el públic, en acabar, -- canta "Els segadors", de l'Orfeó "Bell Montseny" el 8 d'agost de 1908 amb el cant final també de "Els Segadors" ("El Poble Català del 10 d'agost"), de l'Orfeó Atlàntida el 14 de novembre de 1908 ("Revista Anyal" cit., p. 237); de sardanes el 6 de gener de -- 1907 ("El Poble Català" del 5 de gener), el 6 de setembre de -- 1907 (ballada) segons "El Poble Català" del 14 de setembre, el 13 de juny de 1908 a cura de "La Principal" de Deralada ("El Poble Català" del 12 de juny), el 26 de setembre de 1908 la mateixa cobla ("Revista Anyal" cit., p. 239), el 19 de desembre de 1908 -- per a festejar l'engrandiment del local a càrrec de la cobla "La Principal barcelonina" ("Revista Anyal" cit., p. 240).

Assenyalem, finalment, l'exposició de dibuixos i pintures del soci Rafael Tertran entre el 20 d'octubre i 20 de novembre de 1909, la inauguració de la qual donarà lloc a un parlament de Frederic Barceló i a la interpretació de diverses composicions musicals i cançons, algunes originals de Tertran mateix, i la cloenda donarà lloc també a un concert executat per un quintet de violins, viola i violoncel·lo i piano a base de composicions de Wagner, Haydn, Listz, Bizet, Lucena i Morera. V. "Revista Anyal" 1914, p. 239-240. "Acció", 1 de novembre (p. 4 i 5) i 1 de desembre (p. 8) de 1909.

(239) "Acció", 1 d'agost 1908, p. 3.

(240) GALI, A.- op. cit., p. 281.

(241) Escriu Alexandre Galí a la seva obra ja citada, p. 169: "el radicalisme lerrouxista anticatalà obligava els catalans a estrènyer rengles enfront de l'enemic, però amb més virulència i més a -- fons que el radicalisme de Lerroux, els dependents sentien la -- pressió de l'obrerisme anarquitzant i cercaven una defensa contra unes tendències que els repugnaven com a catalans i patriotes malgrat sentir la necessitat de milloraments i reivindicacions de treball. El fet de l'acorruiament de les classes mercantils cap al centre acabat de crear que cercava en les reivindicacions nacionals la única justícia i equitat que aleshores sentien en aquelles classes....."

- (242) "(...) el dependent anava vestit de senyor i en volia ésser. El dia en què això es va acabar i el dependent es va veure condemnat a viure i morir essent dependent, aleshores el problema va canviar d'aspecte i la girada del dependent mercantil i industrial cap a les masses proletàries va ésser inevitable. El centre va agafar un moment en què la preparació tècnica podia servir per a estimular l'ambició cap a l'accés als rangs burgesos i l'ideal catalanista amb el seu bagatge ideal i de cultura podia acabar d'omplir tot el cap de les aspiracions del dependent barceloní." GALLI, A.- op. cit., p. 292-293.
- (243) Socors iutus. Curs 1906-1907, p. 4.
- (244) Lema que figura a l'encapçalament del butlletí "Acció".
- (245) Com l'Associació de la Dependència mercantil, a la que Dalí donava "Centre de la Dependència mercantil": "Aquella associació i els seus caps van perdre el temps. Escrivien i discorregaven - en castellà i la seva ideologia no entroncava en l'esperit dels dependents per més que llurs necessitats de millorament fossin moltes. Mentre el dependent polaritzés les seves ambicions a ésser amo, no era gaire fàcil que les tendències revolucionàries - de la lluita de classes arrossegassin la massa de la dependència mercantil de Barcelona.... Enfi el dependent anava vestit de senyor i en volia ésser." Segueix el text citat a la nota 242.
- (246) V. supra, p. 70-71 nota 209.

NOTES DEL CAPITOL TERCER

- (1) Superades les vacil·lacions entre els autors pel que fa a la fixació de la data fundacional de la CNT (1910 o 1911), n'han sorgit de noves en fer del Congrés de 1910 el fundador de la Confederació Regional del Treball i del de 1911 el constituïdor de la CNT i, també, en presentar el comitè de 1910 com a formador d'una Confederació General del Treball que esdevindria l'any següent CNT. Hem de dir, pel que fa a la primera, que "Solidaridad Obrera" ja havia esdevingut Confederació Regional de Societats de Resistència en el Congrés de setembre de 1909, en el qual ja es va parlar de crear una entitat general per a tots els treballadors de la Península, qüestió que va deixar-se per a un congrés a celebrar el setembre de 1909 i que no es feu per raons òbvies (v. "El Poble Català" dels vuit primers dies de setembre de 1909 i del 30 d'octubre de 1910). El Congrés se celebrà definitivament el 30, 31 d'octubre i 1 de novembre de 1910 i fou el fundacional de la CNT. En canvi, la vacil·lació entre Confederació General i Confederació Nacional, es degué als mateixos sindicalistes els quals, influïts pel nom de la CGT francesa -la influència de la qual, d'altra banda, era molt notable sobre el sindicalisme català-, usen els dos noms. Així en el mateix Congrés de 1909 es parla ja d'organitzar la Confederació General del Treball; en els actes del de 1910 apareix la denominació de Confederació Nacional en el tema nº 3 i el de Confederació General en el nº 11, i en la resposta de la ponència als temes citats hom diu: "Que se constituya una Confederación General del Trabajo Española, integrándola temporalmente todas aquellas sociedades no adheridas a la UGT." En la discussió -- que segueix, hom parla de "Confederación Nacional Obrera", de "Confederación Obrera Española" i de "Federación Obrera Nacional", vacil·lacions, al cap i a la fi comprensibles, tractant-se d'un congrés fundacional; més tard una altra ponència parla de la "CNT española", denominació que figura també en una proposició a la setena sessió. -- V. el text complet de la Memòria del Congrés a DIAZ DEL MORAL, J.- Historia de las agitaciones campesinas andaluzas. - Madrid, 1973 (darrera edició), p. 459-491. Les mateixes vacil·lacions apareixen en -- "El Poble Català"; així, mentre la crònica del 30 d'octubre de 1910 parla de l'obertura del Congrés de Belles Arts per a "crear la Confe

deració General del Treball", Noguera i Comet, en un article publicat al mateix diari, el 9 de novembre del mateix any -segona part d'un - altre publicat el 5 de novembre-, escriu: "Solidaritat Obrera ha pas-sat a ésser Confederació Nacional Espanyola a l'estil de la CGT fran- cesa qual exemple fou posat diverses vegades en les sessions del Con- grés pels inspiradors de dita convenció". La denominació de CNT fóra la que s'imposaria definitivament, i en el Congrés -i a la premsa- de 1911 el terme cenetista apareix sense cap dubte terminològic. -- Alhora, Solidaritat Obrera, Confederació Regional de Societats de Re- sistència, constituïda com a entitat regional el 1908, i convocadora del Congrés de 1910, esdevindria al si de la CNT Confederació Regio- nal del Treball

- (2) Connelly Ullman subratlla la gran pèrdua de federats que experimentà Solidaritat Obrera com a conseqüència de la repressió de després de la Setmana Tràgica. I afegeix: "Lo solo es importante el descenso de federados, sino también el cambio experimentado en el tipo de sindi- cato asociado. Los líderes obreros moderados, particularmente los de los oficios más cualificados, se retiraron junto con sus sindicatos de la Confederación, bien por temor o bien por falta de unidad de -- clase, y negociaron independientemente con los patronos. Otro factor para el triunfo del sindicalismo revolucionario sobre la fuerza cata- lana fue la decisión de los socialistas de retirarse de Solidaridad Obrera en 1910, cuando se votó para convertirla en Confederación Na- cional por considerarla competidora de la UGT." V. CONNELLY ULLMAN, J.- La semana trágica, p. 571. V. també l'article La Confederación - Nacional del Trabajo a la revista "Cataluña" del 28 d'octubre de -- 1911.
- (3) L'article citat a la nota anterior de "Cataluña" conté informació so- bre la CNT en aquesta primera etapa 1910-1911, alhora que recull xi- fres del nombre de federats extretes del diari "Solidaridad Obrera". Suposant que les dades d'aquest darrer diari fossin correctes, asse- nyala l'article citat de Luis Jover Nunell a "Cataluña", la CNT cons- ta l'octubre de 1911, de 142 sindicats, organitzats-o en vies d'orga- nització- en federacions locals i regionals, amb 26.538 obrers, dels quals en corresponen a Barcelona 45 sindicats amb 7.769 treballadors. Noguera i Comet, tot comparant les xifres dels representants al Con- grés de setembre de 1908 amb les dels sindicats i adherents de setem-

bre de 1911 -i tot comentant un article de Franco Hostench publicat a "Les Notícies"-, li permet de manifestar la realitat d'una "fondís-sima, una difícilment reparable crisi" en el sindicalisme barceloní. V. NUGUER I COMET, R.- A la porta del Congrés Obrer, a "El Poble Català", 7 de setembre 1911. A part de les ressenyes que publicaren -- els diaris en general sobre el Congrés de 1911, en donaren comentaris "La Publicidad" i "Las Noticias". La repressió que seguí a la vaga general de 1911, certament, aprofundí la crisi que encara s'arrossegava des del 1909, i que hom assajava de superar des del Congrés de 1912.

- (4) CONNELLY ULLMAN, J.- op. cit., p. 574.
- (5) "Solidaridad Obrera, que así se la conoce vulgarmente (a la CNT), es hija legítima y discípulo fiel de la Confederación General del Trabajo francesa, y, como ella, rechaza en absoluto la acción política, - aconseja el abstencionismo a los obreros en las elecciones políticas y administrativas". V. JOVER NUNELL, L.- article citat a "Cataluña", 26 d'octubre de 1911.
- (6) "(...) la CNT preparó la huelga general, que no llegó a estallar en Barcelona porque Lerroux cooperó con las autoridades en su supresión, y porque la policía fue informada detalladamente por el hermano de Miguel V. Moreno y por otros confidentes (...)." V. CONNELLY ULLMAN, J.- op. cit., p. 573. I en l'article, repetidament citat, de "Cataluña" del 23 d'octubre de 1911, hom escriu: "¿Influirá el avance de estas ideas (anarcosindicalistas) y el fracaso del reciente movimiento societario, fracaso debido, en parte, a la actitud de los jefes del partido radical ante el mismo, en las elecciones próximas, alterando las cifras de votos de la lucha electoral última?"
- (7) "El Poble Català" del 13 de juliol de 1912, per exemple, anuncia una conferència d'Andreu Nin a la Confederació General del Treball (el subratllat és nostre), organitzada per l'Ateneu Sindicalista sobre "les modernes orientacions de la pedagogia" (Aleshores l'Andreu Nin militava a la UFR i era col.laborador de "El Poble Català". "El Poble Català" del 21 de juny de 1913, publica el comunicat següent: -- "Confederació del Treball.- La Confederació Regional del Treball a Catalunya ens envia un comunicat dirigit a les societats obreres federades cridant l'atenció de les mateixes sobre les vagues que, d'un temps a aquesta banda, han esclatat, sense posar-se abans d'acord --

amb la Confederació com requeria per al millor èxit de les vagues." La convocatòria de la vaga general de l'art fabril l'agost de 1913 és feta conjuntament per la Confederació Regional del Treball i la Federació Regional de l'Art Fabril. V. "El Poble Català", 10 d'agost de 1913.

- (8) "El Poble Català" porta extenses referències a tota plana al llarg d'aquestes vagues. Pel que al conflicte de l'art fabril, tot i que l'asmentat diari el dona per acabat el 23 d'agost de 1913, després el mateix diari remarca, en els successius dies que s'extenen en el mes de setembre, la no completa normalitat del sector, conflictivitat, per cert, que en projectar-se al carrer, s'enllaga amb els aldarulls que provoca la campanya pel tancament de les botigues a les vuit del vespre i que dirigeix el CAUCI. V. per exemple "El Poble Català" del 5 de setembre de 1913.
- (9) V. nota 3. Les xifres que aporta l'article citat de la revista "Catalunya" del 23 d'octubre de 1911, coincideixen quasi del tot amb les que dona Pere Gabriel a l'article Confederació Nacional del Treball a la Gran Enciclopèdia Catalana, vol. V.
- (10) "Tal vez los socialistas abandonaron Solidaridad Obrera -es decir, dejaron de colaborar con los anarcosindicalistas incluso a escala regional- porque confiaban en la propia fuerza de la UGT. Un detalle en el que no se hace el suficiente hincapié es el importante aumento de la UGT en estos años."-CONNELLY ULLMAN, J.- op. cit., p. 572. Amb tot, els socialistes no ceixaren de col·laborar amb els anarcosindicalistes en algunes campanyes concretes, per exemple a la campanya a favor de l'indult per al doctor Queraltó. V. "El Poble Català" del 25 de novembre o del 9 de desembre de 1912.
- (11) L'article repetidament citat a la revista "Cataluña" del 28 d'octubre de 1911 assenyala que el març d'aquest darrer any, hi havia a Catalunya nou seccions de la UGT amb 992 federats, de les quals solament dues a Barcelona: "Los demás sindicatos obreros de Cataluña, o formaban en Solidaridad Obrera (que funcionaba entonces ya como federación nacional) o permanecían aislados".

Pel que fa a les possibilitats electorals dels socialistes, la candidatura de la UFNR a les eleccions municipals de 1911, va incloure dos militants del PSOE, Toribio Reoyo al districte IX i Lluís -

- Estrada al districte X, cap dels quals va sortir elegit. V. ALBERTI, S.- El republicanisme català i la restauració monàrqui -- ca.- p. 324. Aquesta inclusió motivà un article de J. Grant i Sala a "El Poble Català", el 7 de novembre de 1911, Els socialistes i els nacionalistes en el qual defensa la presència socialista a la candidatura de la LFAR. V. també el manifest de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona a "El Poble Català" del 1 de novembre de 1911.
- (12) ALBERTI, S.- op. cit., p. 324 i 328-329. MOLAS, I.- La Lliga Catalana, vol. I, p. 93.
- (13) ALBERTI, S.- op. cit., p. 326 i 351. L'evolució, de fet, havia començat ja abans. Vegi's l'editorial de "La Veu de Catalunya", L'evolució del Sr. Lerroux, publicat el 20 d'octubre de 1910, on és comentat el miting radical del dia anterior, el protagonista principal del qual havia estat Lerroux, i el canvi que suposaven les seves paraules. Gaziol, autor d'aquest editorial, va escriure també les seves impressions del miting a Tots els camins duen a Roma, dins del volum de les seves Obres Completes, p. 690-692. L'editorial esmentat al mateix volum, p. 1529.
- (14) V. SATRE, M.- Las huelgas en Barcelona durante los años 1910 al 1914 ambos inclusive.- Barcelona, Edit. Barcelonesa, 1915.
- (15) BALCELLS, A.- Cataluña Contemporanea II (1900-1936).- Madrid, -- 1974, p. 1.
- (16) El testimoni oral d'un anarcosindicalista, Camil Piñon, del qual preparem la biografia, així ens ho confirma. Aquesta intermitència en l'actuació sindical és assenyalada també a la Plana Social de "El Poble Català" del 15 de desembre de 1912: Les societats obreres de Barcelona per Fere Casals.
- (17) Camil Piñon apareix el juny de 1913 com a vicesecretari del comitè de la Confederació Regional del Treball de Catalunya. V. "El Poble Català" del 21 de juny de 1913.
- (18) V. "El Poble Català" del 27 de maig de 1910. CRUELLES, M.- Salvador Seguí, El Noi del sucre.- Barcelona, Ariel, 1974, p. 77. V. les recensions de "El Poble Català" dels mitings de la campanya Queraladó, del 25 de novembre de 1912 o del 9 de desembre ja

ciutats abans i en les quals Salvador Seguí i d'altres sindicalistes apareixen al costat dels socialistes, com ja hem dit, de les joventuts radicals i de les joventuts de la UFNR de Gràcia.

- (19) V. "El Poble Català" del 3 de juny de 1912.
- (20) V. SANS PRENGA, M.- Els treballadors mercantils dins el moviment obrer català. V. també l'article de Franco Hostench, Sindicalismo Barcelonés, a "Las Noticias", del 31 d'agost de 1911.
- (21) V. la Memòria del Congrés a l'obra esmentada de Diaz del Moral, p. 488. Els representants de la dependència mercantil són Herbert Caba i Eduard i Vidal Geli Passanet.
- (22) MOLAS, I.- op. cit., p. 79 i sgs. ALBERTI, S.- op. cit., p. 269 i 281.
- (23) V. ALBERTI, S.- op. cit., p. 284-288.
- (24) Cal no oblidar l'altra cara de les ambigüetats dels radicals davant de la Setmana Tràgica: "Los políticos radicales, que ante los tribunales habian rechazado toda responsabilidad de la rebelión, en las elecciones generales de mayo de 1910 proclamaron a voz en grito su intervención y así consiguieron cinco de los siete escaños de Barcelona en el Congreso, gracias a los votos obreros." CONNELLY ULLMAN, J.- op. cit., p. 570.
- (25) V. també la plana 31 del segon capítol d'aquest treball.
- (26) V. p. 51 del segon capítol d'aquest treball.
- (27) "La ruptura de la Solidaritat i la Setmana Tràgica, amb la repressió que la seguí, produïren al Principat un període de decadència política". V. ROVIRA I VIRGILI, A.- Resum d'història del catalanisme, Barcelona, 1936, p. 122. ROVIRA I VIRGILI, A.- El nacionalismo catalán.- Barcelona, s.d., p. 172-173: "el problema catalán pasó por algun tiempo a segundo término". PLA, J.- Francesc Cambó. Barcelona, 1973 (darrera edició), p. 370. PABON, J.- Cambó, Vol. I. Barcelona, 1952. p. 368.
- (28) V. les revistes "Renaixement", adherida a la Unió Catalanista, "Avant", "Renaixença", "La Devantera", "Gent Nova", "Metralla", "La Nació", etc., unes amb més durada que d'altres, són un bon botó de mostra d'aquest nacionalisme radical.
- (28 bis) "A pesar de tot, el sentiment catalanista triomfa, sempre -

que els nostres homes i el nostre poble actuen com a bons fills de Catalunya, quan tots ajuntats per un sol amor, el de la Pàtria, treballen plecats, o bé per a reparar l'ofensa que li han inferit els nostres enemics, o bé per a conquerir quelcom de profit i de raó per a Catalunya. Proves en són, la Mancomunitat Catalana admesa i defensada per tots els organismes catalans; la Biblioteca de Catalunya; l'obertura de curs de la nostra futura Universitat Comercial, del CACCI, ja tradicional en aquella entitat patriòtica, com no n'abunden, i després la celebració del míting contra la centralització de les oposicions a notaries, amb la que el govern ha inferit la més traïdora punyalada al cor de Catalunya."- "Re-naixement", 11 de gener de 1912, p. 17.

- (29) Aquesta conferència seguia a dues més pronunciades per Cambó el 4 i 8 de novembre de 1909. V. les obres de CAMPS I ARBOIX, J.- Història de la Solidaritat Catalana, p. 229 i sgs. JÀNEI, J.- Mara-gall i la setmana tràgica, amb l'actitud maragalliana davant de les picabaralles entre el catalanisme; V. el capítol d'aquest llibre El combat per l'esperança, p. 221. V. les recensions i els comentaris de "La Veu de Catalunya" i de "El Poble Català" durant els dies següents a aquelles conferències. FLA, J.- op. cit., p. 361 i sgs. FABON, J.- op. cit., p. 354 i sgs.
- (30) FLA, J.- op. cit., p. 333-334. Vegi's les interpretacions de l' guerra a ROVIRA I VIRGILI, A.- Frat de la Riba.- Barcelona, 1968. Cfr. també CAMPS I ARBOIX, J. op. cit. Les obres esmentades al capítol anterior de Claudi Ametlla i Amadeu Hurtado.
- (31) "Fins a l'any 1909, és a dir, fins a la definitiva descomposició de la Solidaritat, Cambó creu en l'eficàcia de la tàctica política popularista, i d'aquella data ençà creu, alligonat per una terrible experiència, essencialment, en la tàctica diplomàtica." FLA, J.- op. cit., p. 349. Bé que es refereixi a Cambó, val la consideració per a l'actuació de La Lliga en general.
- (32) "El Poble Català" del 19 de gener de 1914, recorda l'adhesió dels socialistes catalans (del "Centre Socialista de Barcelona", concretament) a la manifestació i a l'assemblea del 24 d'octubre passat, l'article favorable de Josep Comaposada a "El Socialista" i reproduïx, tot seguit, un article publicat aquella setmana a l'òr

gan de la Federació Socialista Catalana, "Justícia Social" de -- Reus, signat per "Vincio":

" No sentimos grandes entusiasmos por la Mancomunidad, pero la -- aceptamos por el ideal autonomista fundamental que inspiró a los autores del proyecto. Lo aceptamos y defendemos porque su realización representa la afirmación de la personalidad de Cataluña, -- falseada por una división provincial completamente arbitraria -- (...). No comprendemos la actitud adoptada por algunos compañeros, entre los cuales se ha singularizado, por sus ataques a la Mancomunidad, Eduardo Saavedra. Inconscientemente esos queridos compañeros se encuentran en contradicción fundamental y manifiesta -- con la táctica adoptada por los países socialistas de todos los países. El socialismo es en sí, por su espíritu y su doctrina, -- francamente autonomista (...). Solo en España una incomprendible ceguera hace considerar como antitéticos el ideal nacionalista y las aspiraciones progresivas y avanzadas (...), por su significación merece la Mancomunidad todas nuestras simpatías (...). -- Por el sufragio universal serán elegidos los diputados de la Mancomunidad y ¿quién sabe si mañana será un arma poderosa de que podremos valernos los socialistas para poder realizar una profunda reforma de carácter económico? (...) Pablo Iglesias emitió su voto favorable al proyecto cuando este se discutió en el Congreso (...). Nosotros no sentimos grandes entusiasmos por el proyecto y no lo sentimos porque su implantación representa tan solo una mínima, una insignificante satisfacción a los ideales de Cataluña, que no se verán plenamente satisfechos hasta que se le conceda una amplia e integral autonomía."

- (33) Així, el 5 de juny de 1912, la "Revista de Catalunya" insertava un interviu amb Lluhí i Rissech, el qual, tot comentant el projecte de lleis de mancomunitats presentat pel ministre Barroso, manifestava: "No és un projecte autonomista perquè no reconeix a la Mancomunitat cap facultat pròpia, cap funció exclusivament i genuïnament seva. És una província de segon grau, amb facultats delegades per les actuals províncies, el que volen fer de Catalunya. (...) Tampoc no és un projecte nacionalista -afegeix-. No respon ni al fet ni al dret de Catalunya. (...) Sempre se'ns --- tracta com a província i el poc que se'ns concedeix, és condiciou

nat, intervingut i vigilat per l'Estat, que té sempre a la mà la vida d'aquestes minses concessions.

Així -pregunta l'interviuador- aquest projecte és (...) una obra antinacionalista, per quant confirma i enforteix una vegada més -la intangible sobirania de l'Estat?

Innegablement -respon Lluhí- l'obra d'en Canalejas com la d'en -- Maura és essencialment contrària a l'autonomisme i al nacionalisme (...)."

I, en resposta a una altra qüestió, segueix Lluhí: "En aquest ordre purament oficinesc -administratiu- farà pochíssim bé; encara que en l'ordre polític i per al nostre avenir com a poble ens farà molt de mal (...). M'estranya que hi hagi federals nacionalistes republicans propicis a l'obra d'en Canalejas. És dolorós que homes nostres acceptin el projecte en lloc d'impugnar-lo (...). - Ens tornem a trobar en els darrers temps de la Solidaritat, quan la Lliga i els seus acòlits havien fet avortar el moviment social de Catalunya." V. "Revista de Catalunya" del 5 de juny de 1912, - p. 154-156.

I, en un article, comentant l'aprovació del projecte de llei per les corts el juliol de 1912, escriu J. Jaumandreu a "Renaixement", en un article titulat Victòria:

"Ho diuen els homes que s'han hagut d'encarar suara amb les grans patums patriòteres, i ho volem creure, que en l'aprovació interina d'això que n'han dit el Projecte de Mancomunitats, hi han aconseguit una gran victòria. Si ho miren de cara a les angúnies que representen el combatre tanta farsa i tan baixes maquinacions, -- dels mantenedors de la menjadora governamental, veritat que s'ha de confessar el triomf obtingut, malgrat sigui en un projecte que representa ben poca cosa per a la nostra suprema esperança.

No obstant, cal que aquests homes que s'han imposat en aquest cas, tinguin uns moments de sincera reflexió per a entendre que la victòria més gran és aquesta que ha aconseguit l'esperit patriòtic, que una altra vegada ha aconseguit agermanar els diputats catalans, en un moment (...) de solemni amor a Catalunya, prescindint novament de llurs opinions partidistes."- "Renaixement", 18 de juliol de 1912, p. 337-338.

(34) Per al procés de formació de la Mancomunitat, a més a més de la premsa de les diverses tendències, vegeu's: "CAIUS I ARBOIX, J.- La Mancomunitat de Catalunya.- Barcelona, 1968. AINAUD, J.M.- -- JARDÍ, E.- Prat de la Riba: home de govern.- Barcelona, 1973. OLIVAR BERTRAN, R.- Prat de la Riba.- Barcelona, 1964. Confronti's també les obres de Fabon, Pla, Albertí, Rovira i Virgili, Claudi Ametlla, Amadeu Hurtado, Molas, I. V. també: GONZALEZ SACANOVA, J. A.- Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1939).- Barcelona, 1974. I, CERCANES, P.- De la Solidaritat al catorze d'abril.- Barcelona, 1974.

(35) Un adversari polític, Rovira i Virgili, ha escrit de Prat: "Des del seu nou lloc, ell va sentir-se, més que l'home de la Lliga, l'home de Catalunya. Aquesta fou la seva més noble rectificació. I aquest és el seu més alt elogi (...) Arribat a la presidència de la Diputació, la seva activitat va prendre de seguida el caràcter d'una obra de govern. I el seu objectiu era de transformar -- l'organisme investit de simples facultats administratives, en un instrument de reconstrucció catalana. De tota fusta sabia fer bon foc. La seva dèria constructiva va fer de la Diputació, i encara més de la Mancomunitat, un rudimentari estat català."- ROVIRA I VIRGILI, A.- Prat de la Riba, p. 122-123.

(36) Ainaud i Jardí, a l'obra esmentada, p. 120, notes 17 i 18, citen diversos articles i eslògans electorals de les eleccions provincials de març de 1915 en què la continuïtat de la tasca de la Mancomunitat és sinònim de la continuïtat dels regionalistes de La Lliga en aquella.

Santiago Albertí, remarca a la seva obra esmentada, la injustícia d'aquesta identificació "Lliga-Mancomunitat" tot aportant una sèrie de xifres del nombre de diputats i de la seva adscripció política i ideològica, de la qual es conclou que la Lliga Regionalista gairebé mai no posseï la majoria a la corporació. "Això no vol dir -escriu Albertí- que la Lliga no aconseguís, a la llarga, de guanyar-s'hi una posició hegemònica. El progrés seria degut, més que res, al fet de tenir sempre la presidència i al d'atreure's a la pròpia política, en un seguit de conciliacions hàbils afavorides per les circumstàncies, les diverses minories monàrquiques, - que sempre foren vigoroses a l'àmbit provincial." ALBERTÍ, S.- op.

cit., p. 375.

En un altre sentit, el mateix Josep Pla, a la seva biografia esmentada de Cambó (p. 369), remarca el paper jugat per Pere Coromines per a l'obtenció de la Mancomunitat, si bé ho fa per a reblar la seva crítica de l'esquerra: "Coromines, a la comissió parlamentària que dictaminà sobre el projecte de Mancomunitats, fou el millor col.laborador de Prat i de Cambó. En gran part, el procés parlamentari que produí la Mancomunitat fou possible perquè Coromines sabé ésser diferent de les larves esquerranes que mataren la Solidaritat per esperit de platxèria anticambonista." També, el volum esmentat de diaris i records de Pere Coromines.

(37) V. MOLAS, I.- op. cit., p. 83 i sgs. ALBERTI, S.- op. cit., p. 276-368.

(38) "La UFR -escriu Isidre Molas-, a la vista del seu enfonsament progressiu i de l'hegemonia de la Lliga sobre tot el catalanisme, fins i tot sobre les seves pròpies files, cercà l'única aliança que li era possible: la republicana. Així pretenia d'obtenir un triomf a Barcelona i evitar d'ésser absorvida per la política de la Lliga, amb la qual les fronteres ideològiques no eren gaire precises (la seva absorció pels radicals era molt difícil, puix que ideològicament llurs fronteres eren més marcades que amb els regionalistes." MOLAS, I.- op. cit., p. 97-98.

L'evolució dels resultats electorals a partir de 1911, duien, manifesta també Albertí, al pacte. Ja, com a fruit dels resultats de 1911 i de les aliances de la Lliga amb elements dinàstics i dretistes, Govern, en un discurs pronunciat al CNR, el 12 de març de 1912, apuntava ja a la convergència electoral: "Va de profecia. Jo crec que si la coalició de dretes persisteix, si els carlins, mauristes i homes de la Defensa Social segueixen units i victoriosos, captant encara el vot dels catalanistes i explotant el negoci de l'antilerrouxisme, els 50.000 republicans de Barcelona, volent-ho o no nosaltres, s'uniran, s'ajuntaran (...)." ALBERTI, S.- op. cit., p. 332-335. V. també p. 361 i sgs.

(39) "Les protestes de "El Foble Català" -escriu Isidre Molas- i les desil.lusions de molts catalanistes d'esquerra van enfonsar electoralment la coalició, i van preparar l'esfondrament real del par-

tit." AGLAS, I.- op. cit., p. 98-99. V. el relat de la reacció dels redactors de "El Poble Català" a APELLA, C.- Memòries polítiques (1899-1917), p. 290-299 ALBERTI, S.- op. cit., p. 367 i sgs. V. el full que feren els redactors de "El Poble Català", en abandonar-lo "La Bandera", el 25 d'abril de 1914.

- (40) V. el capítol segon, p. x-xxij, i notes 13 i 40 del mateix.
V. també l'article de Gabriel Alomar, El catalanisme social a "El Poble Català" del 1 de gener de 1910.
- (41) Per a la primera, vegi's p. 34, nota 6, i nota 43. També "El Poble Català" del 5 de desembre de 1910. Per a la segona, "El Poble Català" del 19 de desembre.
- (42) V. ALOMAR, G.- Afirmacions i negacions del catalanisme, p. 10 "No ens demanem si és possible, avui, la constitució d'un nou partit en la política de Catalunya. Perquè: un partit no s'ha de revisar. Jo crec que el partit nou, en cas de néixer, té d'haver de catalanitzar obrer (...)." Abans -p. 8- havia dit: "Permeteu-me que cregui que una esquerra catalana ja el podria resoldre aquest conflicte. Ella deuria tenir per fi essencial aquest: lligar la ciutat de pedra i la ciutat d'idees. L'obrerisme conaria a aquesta nova esquerre un autèntic sentit d'esquerre moderna; i ella comunicaria, en canvi, a l'obrerisme la condició de català, o sigui la personalitat, i l'instint orgànic; faria un partit del que avui és una manca."

J. Clivent, tot comentant la segona conferència, Catalanisme socialista, a "Gent Nova" del 24 de desembre de 1910, escriu: "No ens convenen les apreciacions de l'Alomar sobre el catalanisme, i no té res d'estrany, perquè com a catalanista no ens ha convengut mai, mes en canvi estar convenguts de la necessitat de formar un fort partit socialista amb la massa obrera que forma avui en els partits anomenats radicals. ¿És això possible?. El temps ho dirà. Entre tant, desitgem a l'Alomar un bon èxit en la seva nova empresa, puig preferim veure els obrers defensant les idees socialistes, que seguint inconscientment un aventurer de la política; i si a més a més aquest socialisme representa un principi de catalanització com vol l'Alomar, ens alegrarien amb molt més motiu."

- (43) CORCHINES, P. op. cit., p. 100-101. Es tracta de la reproducció de

la lletra de Jaume Carner a Pere Coromines del 16 d'agost de 1909, en la que proposa a aquest que es faci càrrec de la direcció de "El Poble Català" i planteja la necessitat de constituir un nou --agrupament de les "forces liberals" catalanes i del paper dirigent que Coromines hi hauria de fer: "Crec que el liberalisme català es tà passant una fonda crisi que pot resoldre's en bé o desastrosament. La clau la tenen un grup d'homes, i de lo que aquests facin dependrà lo que en política té de passar durant uns anys a Catalunya. Sense que jo senti el conservadurisme aburgesat, que a l'esperit quiet i afanyós de pau d'en Sunyol li matisa el pensament, -- crec que té raó en el sentit general de la seva carta. El radicalisme a lo Alomar, i en el sentit del cantó de joves a qui havem deixat la direcció de "El Poble", el considero fonamentalment infecund en l'actuació que ens toca a fer a Catalunya. Les nostres masses obreres no estan preparades en bloc per una política de realitat verament liberal, per la qual tenim de comptar amb burgesia, que té aquest sentiment de llibertat que tenim de fer actuar en el nostre poble. (...) Jo crec que la base d'aquesta direcció deveu dur-la en Sunyol i vos (...) I vos, a la direcció de "El Poble"; amb mà de ferro per tenir a ratlla el cantó i desfer-lo a tota costa si es rebel·lés, preparant-vos per a ocupar un siti públic al Parlament o en altre questo que millor convingués."

- (44) El to nacionalista el donava especialment "El Poble Català", el -- sector provinent del CNR i els joves procedents del CADCI. Sobre aquest aspecte darrer, ARQUE I CLAPES, J.- El cap dret i el cor net, a "Renaixement" del 19 de febrer de 1914, p. 100. V. més endavant, p. 150. Sobre "El Poble Català", Josep Pla, tot comentant la campanya d'aquest diari contra Prat de la Riba, en blasma el "procediment, usat abundantment per aquest diari, de donar patents de puritanisme i de catalanitat". V. PLA, J.- op. cit., p. 366. Santiago Albertí, tot comentant l'aclariment que fa Coromines a la Base II de la UFNR que refusava el separatisme, assenyala que aquell indica potser la presència d'un nucli d'independentistes de sentiment dintre el CNR i, per tant, també dintre la UFNR". ALBERTI, S.- op. cit., p. 294-295. Martí i Julià, per la seva banda, subratlla que l'esquerra catalana, nascuda amb la formació del CNR, "va aconseguir prendre existència mercès a un fet concret: a l'afirmació ca-

talana que portava; afirmació que li donaren els elements que, procedint de la Unió Catalanista i de la Lliga Regionalista, imposaren en aquella nova actuació." Extret de la conferència del Dr. -- Martí i Julià, a "Renaixement", 7 de gener de 1911, p. 1.

- (45) Martí i Julià, a la conferència a dalt esmentada, tot comentant la constitució de l'Esquerra Catalana, manifesta: "La UFNR és avui un conglomerat amorfo, i jo em pregunto si nosaltres podem esperar - que realitzin l'aspiració assenyalada anteriorment, perquè molts - dels que la formen fins ara han figurat dintre una política espanyolista, i precisa que facin una conversió francament catalanista, rectificant-se dels errors passats."

En un comentari, titulat Esquards, signat per "Optim", a "Renaixement" del 25 de febrer de 1911, p. 15, hom hi conclou: "(...) les actuacions dels anomenats nacionalistes republicans serà més negativa, com més se barregin amb els partits caducs, amb les desferres del segle passat; per això, tot i devent ésser un partit novell i plé de sava, ens apar de vegades un conglomerat de coses velles, i perdem en ell la fe, puig que lo vell deu arraconar-se per feinejar a la moderna."

"Renaixement" del 1 de juliol de 1911, per la seva banda, critica la UFNR per no concórrer juntament amb La Lliga a les eleccions municipals a fi de combatre el lerrouxisme.

Citem, enfi, entre d'altres, l'article Als nacionalistes republicans, signat per Agustí Fedret i Miró, a "Renaixement" del 25 de febrer de 1911, en què comenta críticament la sollicitud d'aquells d'entrar a la coalició republicana i acaba: "Tots els catalans a l'hora, i ben units, exclanem, imitant els proletaris: "L'autonomia de Catalunya és obradels catalans mateixos." (p. 14).

- (46) UNIO FEDERAL NACIONALISTA REPUBLICANA.- Bases constitucionals de la UFNR. Reqlament de l'Assemblea Nacional. Conclusions aprovades de les ponències. Acció de la joventut. Bases d'organització de la Junta Municipal de Barcelona. Assemblea Municipal de Barcelona. Reqlament de la mateixa.- Barcelona, 1912.
- (47) FERRER, J.- Layret (1830-1920), p. 71. "Pot afirmar-se -escriu també Ferrer- que si bé no va assolir de fer-ne (de la UFNR) un instrument que aprofités tot el cúmul de forces amb què comptava, per

primera vegada representava una autèntica opció per a l'opinió pública."

V. també les obres esmentades d'Isidre Molas (p. 87-88), Santiago Albertí (p. 288-319) i Claudi Ametlla (p. 277-290).

(48) V. les obres esmentades de Fere Coromines, Claudi Ametlla (les plaques esmentades a la nota anterior) i Santiago Albertí. FOUS I PAGES, J.- Fere Coromines i el seu temps.- Barcelona, 1969. V. també el judici de Josep Fla, op. cit., p. 369-370 (nota 36).

(49) "(...) aviat va veure's -escriu Claudi Ametlla- que prenien malignitat els gèrmens de disgregació amb què la criatura (la UFNR) vingué al món. Bon nombre dels prohoms dels partits fosos acceptaren la Unió sense entusiasme. Els que venien del republicanisme unitari, si no se'n separaren ostensiblement, van romandre apartats de tota lluita política, plens d'enyor per la morta Solidaritat i amb una admiració no dissimulada per Cambó i La Lliga. Els diputats d'aquell color, com els federals, feien la política que el districte volia, més atents a la reelecció que al partit." AMETLLA, C.- op. cit., p. 284-285.

"Entre la gent que vé del CNR -escriu Albertí- es va produint la retirada progressiva dels capdavanters, els quals es posen en una segona línia més compatible amb les pròpies vocacions professionals. Si bé això era previst, el procés resulta massa intens i massa ràpid. Coromines restarà molt desassistit." ALBERTÍ, S.- op. cit., p. 313.

Josep Fla, per la seva banda i a la seva manera, com a historiador i panegirista "oficial" de La Lliga, remarca el mateix procés: "La majoria dels homes de l'Esquerra, aclaparats sota el pes de la llarga sèrie de disbarats, que havien provocat o permès, abandonen l'arena política, i això comportà el retraïment d'una massa indubtable d'opinió ferida en la seva vanitat." FLA, J.- op. cit., p. 365.

V. enfi, el primer capítol d'aquest treball, p. 11.

(50) "Un dels primers motius de fricció seria l'entrada de la UFNR en la coalició republicana-socialista, impulsada pels homes procedents de la Unió Republicana, però vista amb recel pels nacionalistes. -- Les tensions es mantindrien, mentre que la majoria dels líders s'anirien desentenenent de la direcció del partit o bé l'abandonarien -

per a ingressar en el reformisme o per a retirar-se de la política." MOLAS, I.- op. cit., p. 87. V. també les obres esmentades a les notes anteriors.

Francesc Layret, en un comentari sobre les darreres eleccions, publicat en "El Foble Català" del 17 de novembre de 1911, considerava les discòrdies interiors de la UFNR com una de les causes de la derrota de la UFNR pel refredament que provocaven en l'electorat; l'altra causa, el voler situar-se entre la dreta (la Lliga) i l'esquerra aparent dels radicals per a treure vots d'uns i altres quan caldria radicalitzar-se en sentit republicà i demòcrata. En unes declaracions, fetes a la "Revista de Catalunya", el 24 d'abril de 1912, Layret confirmava la "depressió" i el "període crític" pel que passava la UFNR: "Això pot ésser el resultat -diu- de què fins ara no ha seguit (la UFNR) rectilínia i amb esperit de "suite". -- N'ha començat varies, abandonant-les després de cada elecció (...). A més jo crec un greu mal la persistència dels antics grups dintre d'ella (...). Si de seguida de feta la Unió s'haguessin confós les forces, indubtablement hauríem obtingut la cohesió i fins una més perfecta coincidència entre tots, creada pel major contacte i convivència." V. "Revista de Catalunya" citada, p. 54-55.

- (51) "El descens de la UFNR obeeix a la seva feblesa progressiva i a la seva pèrdua del timó polític, a la seva incapacitat per a substituir el lerrouxisme. Sense èxits electorals i sense idees mobilitzadores, no havent-se separat prou de radicals i regionalistes, sense aconseguir un estil propi, allunyades les campanyes sentimentals pro-presos, i afeblida l'acció anti-Lliga per la posició dominant d'aquesta, la UFNR queda només com una afirmació ideològica." MOLAS, I.- op. cit., p. 93.
- (52) Molts electors degueren ésser sensibles a les campanyes de La Lliga contra la UFNR -o PUF com abreuaven irònicament els regionalistes-, que es negava a pactar electoralment amb la primera, com ja ha estat dit abans, en contra del lerrouxisme. Els nacionalistes -"intransigents", feien el mateix retret. Així "Renaixement" del 18 de febrer de 1911 (p. 9) considerava antipatriòtica l'actitud de la UFNR. S'hi afegia, encara, la crítica a declaracions com la d'un Josep Zulueta per haver manifestat davant del comitè republicà-socialista que "ells -els nacionalistes republicans- eren "ante todo y

sobre todo españoles": Abans que tot -replica "Renaixement" i per sobre de tot és català. I si no es així que suprimeixin la N de --UFNR, com els aconsella "El País" i es diguin simplement republicans. Les mitges tintes produeixen disgustos."

Actituds com la que manifestava un altre article de "Renaixement" del 11 de març de 1911 (p. 38), signat per "Optim", no poden ésser deixades de costat: "(...) us han votat -es refereix als diputats provincials que han sortit elegits a les darreres eleccions d'a--quest tipus- molts catalanistes de l'altre braç, que malgrat les -imposicions i desavinències dels capitosts, al moment de disposi--tar el vot a l'urna, hem estat molts els votants que hem modificat la candidatura aconsellada pels de dalt; aquests consells no ens -han fet canviar de criteri, de manera que el que els prohoms voli--en desunit, al moment de l'elecció ha esdevingut unit (...), d'a--questa manera hem cregut fer un bé a la causa de Catalunya, donant nostres vots als homes que més creiem s'ho mereixen d'una i altra fracció."

Les crides constants a la unió de tots els catalans que feien les revistes que seguien l'ideari de la Unió Catalanista o de la Lliga com "Autonomia", i la posició dels nacionalistes republicans de ne--gar-se a pactar amb La Lliga per a abatre els lerrouxistes, estimu--laren ben segur la fugida de vots cap al regionalisme, més quan -aquest aprofitava a fons la plataforma de l'obra cultural catalana de la Diputació i feia sinònim la Mancomunitat, com ja ha estat -dit, de la situació de La Lliga al poder provincial o de la sorti--da dels seus candidats a les diverses eleccions; o, també, afavori--ren l'abstenció electoral. Pel que fa al pacte de Sant Gervasi, la reacció dels elements més nacionalistes de dins i fora del partit fou contundent i resultà mortal per al partit (V. nota 39). La con--demnació dels republicans nacionalistes i federals per part de "Re--naixement" a causa delacte esmentat és absoluta: l'editorial El mal pas d'ara.- "Renaixement" del 12 de febrer de 1914, p. 85-86; Entenem-nos, a "Renaixement" del 5 de març de 1914: "Apostrofàvem a La Lliga per les seves claudicacions vergonyoses i abominables, i per aquest noble obrar tal com la nostra consciència catalana -ens dictava, èrem presentats per part de "La Veu de Catalunya" com a elements pertorbadors que darrera la nostra pretesa neutralitat

política hi amagàvem un enverinat sentit d'esquerra. Combatem avui les funestes conxorxes del partit del partit d'UFNR, conxorxes que creiem perniciososes per a Catalunya perquè són una postergació del sentiment nacionalista, i des de "El Poble Català" se'ns titlla -- d'elements "que no mes se diuen catalanistes, amagant potser en -- aquesta absència d'altre adjectiu la llur inclinació a les idees -- de dreta. (...) Vel.leïtat nostra, no. Vel.leïtat dels qui sols -- porten Catalunya als llavis (...). Entenem-nos: les nostres recri-- minacions als directors de la UFNR, no entranyen cap adhesió ni -- cap elogi per als homes de La Lliga ni de cap altra modalitat polí-- tica. Nosaltres, davant de les vinentes eleccions sentim el descon-- sol de no trobar en totes les candidatures de Barcelona ni un sol -- home que pugui representar dignament la nostra terra i diem a Bar-- celona i no diem a Catalunya, perquè ens vé a la memòria el record d'aquell Francesc Macià, català honrat i ciutadà noble que allà a les Borges Blanques va a lluitar amb aquella dignitat que deuriem lluitar sempre els vers nacionalistes." (p. 121-122). Sobre els -- efectes del pacte al si mateix dels rangs de la UFNR, vegi's el que diu S. Albertí, op. cit., p. 376.

- (53) L'escissió reformista bé que no afectés profundament la base de la UFNR, sostragué a aquesta "una sèrie de figures de relleu que re-- presenten una gran pèrdua" per a aquesta, com Josep Zulueta, Miró i Trepal, Eusebi Corominas, Josep Roca i Roca, Lluís Companys, etc. V. ALBERTI, S.- op. cit., p. 339 i sgs.
- (54) Caldria fer una valoració més correcta del Facte de Sant Gervasi, en la línia que apunten Isidre Molas i Santiago Albertí a les se-- ves obres, repetidament esmentades, i assenyalar alguns aspectes a tenir en compte --més enllà de les visions tradicionals-- com, per -- exemple, el fet que els mitings conjunts radicals i nacionalistes, permetés a un públic avesat a plantejaments antisolidaris, demagò-- gics i, freqüentment, anticatalans, d'escoltar i d'ésser convidats a seguir uns esquemes sinó nacionalistes, sí catalans. Així, en el míting al Teatre Còmic, el primer de març de 1914, Lerroix manifes-- tava: "Tenim plantejat un problema transcendent: el de la Mancomuni-- tat. El partit radical és autonomista, federal socialista... --Una veu: "I anarquista!" --L'orador: Si és polític no pot ésser anarquista! (grans aplaudiments)

Si té un programa qual substància és la federació, no pot ésser enemic de la Mancomunitat (...). Catalunya, per les seves altes dots - de civilitat i pel seu amor a la llibertat i a la democràcia, té dret a aquesta autonomia que tant se li regateja per anar espargint, una volta organitzada, arreu d'Espanya, la que serà la llavor de la futura federació ibèrica, essent possible així la revolució amb contingut social de què us parlava Coromines." Abans, Fere Coromines havia dit:

"Al costat dels 500.000 barcelonins, que són fills de terra catalana, n'hi han a la nostra ciutat 120.000 que han vingut de fora de Catalunya a fecundar nostre país; fer-lo progressar. Hi ha qui voldria que això fossin dues ciutats enemigues, eternament separades per l'odi (...). Si alguna cosa de fonament beneficiosa ha de produir la coalició, en un ordre barceloní, social, és aquesta. I per això jo l'estimo i la benesixo perquè crec obra santa acostar aquestes dues ciutats que no poden estar separades més que per malentesos dels directors (...). Barcelona és tant nostra com vostra. Barcelona és de tots els qui treballen per ella i l'estimen (...). Haurérem de plantejar aquest problema -la qüestió obrera- com un aspecte més de la qüestió catalana (...). No és sols autonomia i Mancomunitat la qüestió catalana." V. "El Foble Català" del 2 de març de 1914.

En un altre míting conjunt, al Tívoli, pocs dies després, Coromines s'interroga i s'exclama, davant de les acusacions dels nacionalistes intransigents: "Mals catalans nosaltres que volem atreure a l'amor de Catalunya a tots aquells que havien vingut d'altres terres -per a treballar i per a venir a fer Barcelona més gran i forta!" V. "El Foble Català", 7 de març de 1914.

(55) El mateix Cambó, comentant a "Las Noticias", el fracàs electoral de la UFNR a les eleccions municipals de 1913, manifestava que els dirigents de l'esquerra no havien de desanimar-se per la derrota com ells -els de la Lliga- no es desanimaren quan el 1910 no aconseguiren de fer sortir cap diputat per Barcelona a les eleccions parlamentàries. V. "El Foble Català" del 16 de novembre de 1913, que comenta aquestes declaracions.

(56) 1. "La Unió Federal Nacionalista Republicana no és un partit de classe. No pot ésser un partit obrer, però tampoc un partit de clas

2. (...) L'ideal del partit no és aqueixa enganyosa harmonia de tots els interessos i de totes les classes que sols els conservadors poden lògicament predicar. Els interessos injusts han d'ésser sacrificats als interessos de la justícia social (...). Pel camí de les reformes s'ha d'anar, amb seny i amb audàcia alhora, no ja a la simple millora sinó a la transformació del vigent règim social (...).

5. Davant l'esperit antinacionalista i fins anticatalà que en part de la massa obrera de la nostra terra existeix, el qual contrasta amb l'esperit autonomista que el proletariat d'altres nacionalitats manifesta, l'Assemblea declara l'alta conveniència de divulgar entre els nostres obrers l'actitud, la conducta i els principis del proletariat universal respecte als problemes nacionalistes o autònomistes.

6. La més eficaç manera d'interessar al proletariat català en el moviment federal nacionalista de Catalunya és donar a aquest una forta i dominant significació liberal, democràtica i reformista, per a què el triomf d'aquest moviment sigui, no sols un triomf per a Catalunya, sinó també un triomf per als ideals de llibertat i de reforma social."- UNIO FEDERAL NACIONALISTA REPUBLICANA.- op. cit., p. 20 i 21.

- (57) Els conflictes dels ferroviaris del 1912 i de l'art febril el 1913 són extensament recensionats a "El Poble Català", així com d'altres conflictes socials com la campanya mateixa dels dependents per al tancament a les vuit del vespre. Aquests anys, també, des del gener de 1909, "El Poble Català", publica una "Plana Social" en la què hi col·laboren Noguer i Comet, Rovira i Virgili, Antoni Sayos, Francesc Curet, Mer i Güell, Manuel Rius, etc. i que sortia cada dues setmanes, els dilluns, fins l'any 1913. A finals d'octubre de 1911, per exemple, apareixeran diversos articles sobre societarisme; el 15 de desembre de 1912 en surt un de Pere Casals sobre les societats obreres a Barcelona, al costat dels que Noguer i Comet publica freqüentment o de les reproduccions d'articles d'altres autors catalans i foranis. "El Poble Català" del 24 de desembre enfi, reproduueix íntegrament el discurs de Rovira i Virgili, fet a la inauguració de la Joventut de l'UFNR sobre "Nacionalitat i proletariat".

Pel que fa als ferroviaris, "El Cor del Poble", setmanari catalaniste

d'esquerra, adherit a la UFNR, del 19 de setembre de 1912, a la seva primera plana fa l'apel·lació següent:

"Ferroviaris:

La redacció de "El Cor del Foble", composta d'obriers manuals, que com vosaltres lluiten per la redempció econòmica, no pot menys que encoratjar-vos a què persistiu amb la mateixa fermesa que fins ara, sens fer cas dels gossos peteners que volen crear-vos dificultats per a oposar una vella a les vostres reivindicacions. La justícia de la vostra demanda ningú no pot negar-la. Per què, doncs, discutir petiteses d'oportunitat o no davant l'enemic. És que es vol fer fracassar el moviment? Companys: si el vostre cor no ha de defallir i teniu fe en l'acció que aneu a realitzar, pit i fora. El poble treballador estarà al vostre costat. "El Cor del Foble" està també amb vosaltres."

- (58) V., per exemple, l'article de Ramon Noguera i Comet, El Congrés Obrer de Barcelona. La seva orientació general, a "El Foble Català" del 5 de novembre de 1911, en el qual critica l'acció directa i les línies sindicals radicals com la vega general revolucionària definida al Congrés de 1910. Igualment, en obrir-se aquest Congrés i recensionar les seves sessions, "El Foble Català" es manifesta contra la conversió de la Confederació Regional Solidaritat Obrera en Confederació Nacional, criteri que ja havia exposat el diari català el 1909 ja quan es projectava de fer-ho aleshores. L'any següent, Noguera i Comet, tornava a criticar l'orientació del sindicalisme revolucionari i àcrata en un article titulat: A la porta del Congrés Obrer, a "El Foble Català" del 7 de setembre de 1911, en el qual manifesta la crisi de l'organització cenetista aportant-hi diverses xifres, si bé reconeix que la CNT representa una força que no pot ignorar-se i més "davant d'una gran massa no associada però que constitueix la majoria de la població barcelonina". En aquest article, Noguera refereix els fracassos dels treballadors en diversos conflictes i la descomposició de diverses organitzacions obreres, a causa, segons ell, de "l'equivocada orientació i a formidables errors de tàctica. Mentre tinguin per oracles -afegeix- els apòstols del sistema de l'acció directa, que volen convertir les masses obreres en un exèrcit de desesperats impotents per a tota obra constructiva enlloc de capacitar-les per a una lenta i segura transformació de l'estat social; mentre deixin portar-se a formidables lluites -

sense altres armes nobles que la de l'energia i l'entusiasme, i mentre llurs directors no vulguin deixar deliris de grandesa i afany de manament, el sindicalisme en nostre país serà feble i germe moribós del nostre cos social (...)."

(59) Així per exemple, els articles de N. Bes i Socias sobre el socialisme, publicats al llarg del mes d'agost de 1910, a "El Foble Català", o els de Gabriel Alomar com el citat a la nota 40. V. també pel que fa a les posicions del nacionalisme més radical sobre el socialisme, p. 277 i notes corresponents.

(59 bis) Almenys entre 1911 i maig de 1913 en què ingressaria a l'Agrupació Socialista de Barcelona.- BONAFUSA, F.- Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937).- Barcelona, 1977. V. també, PAGÉS, F.- Andreu Nin: su evolución política (1911-1937).- Madrid, 1975.

(60) "El Foble Català" del 24 de desembre de 1913. El setembre de 1913, Andreu Nin havia també defensat la tàctica socialista enlloc de l'anarquista, tot manifestant-se partidari de l'acció política del proletariat, en una conferència sobre "l'associació obrera i els seus avantatges" a l'Ateneu Popular de Santa Coloma de Farnés. V. "El Foble Català" del 23 de setembre de 1913. Assenyalem, també, aquí que, quan la sortida dels redactors de "El Foble Català" per l'afer del Pacte de Sant Cervera, Andreu Nin és un dels signants de la lletra explicativa del gest. V. "Renaixement", 23 d'abril de 1912.

Recordem, enfi, el míting de primers de juny de 1912, al Teatre del Bosc, en què Andreu Nin apareix al costat de Salvador Seguí (V. p. 24 del capítol).

(61) Francesc Layret, a les declaracions esmentades a la nota 50, fetes a la "Revista de Catalunya", l'abril de 1912, manifestava, també, - que la UFR hauria de seguir "una acció ben esquerrana. Molt nacionalista, però pensant que més que pel major nacionalisme, és pel major liberalisme que ens hem de distingir de la Lliga Regionalista. Entenguí's que no vull pas dir una política de contemporanització - amb els lerrouxistes, com alguns sembla que volen; això serà fer -- d'amics dels radicals, però no ser-ne. Jo vull ser-ne més que ells, però sense perdonar-los els errors, perquè aleshores fórem tots -- uns. Establint un veritable contacte amb els obrers, que ara no te-

nim, i fent una sincera política per a ells, escoltant els seus desitjos i interessant-los per les lluites patriòtiques, que ara no senten prou." Abans, havia dit, també, en ésser preguntat sobre "què en faria dels radicals": "No dubti que anirien amb l'esquerra si -- aquesta actua com tal i si sap, a més, modificar les doctrines bàsics del nacionalisme -fins ara aquí només formulades per gent conservadora- de manera que el poble, el poble obrer, sense el qual no hi ha partit d'esquerra possible, hi vegi en ell un interès propi i deixi de considerar-lo com una reivindicació que afecta solament - als burgesos."

En la conferència, pronunciada per Layret l'abril de 1914, en què -- manifestà les seves crítiques i desacords vers el pacte de Sant Gervasi, manifestaria la seva voluntat d'agrupar-se al costat dels --- elements de la UFR "de base catalana, però amb doctrina preferentment radical fins a l'estridència i obrerista". V. "El Poble Català" del 9 d'abril de 1914.

- (62) V. ALBERTI, S.- op. cit., p. 325-326. La guerra del Marroc provocà mitings freqüents i campanyes durant aquests anys. Així, per --- exemple, el 19 d'abril de 1914, "El Poble Català" insertava aquesta nota:

"La comissió organitzadora nomenada en l'assemblea de societats proletàries de Barcelona ha adreçat una crida a les intitats obreres i progressives de Catalunya, en la qual s'hi diu el següent: En l'assemblea de societats obreres, feta el nou del corrent s'acordà de secundar la iniciativa dels partits republicans catalans, proclamant el paro general per al pròxim primer de maig com a protesta contra la guerra, a favor de la pau immediata i a més fer extensiva la proposició de paro general a tot Catalunya."

- (63) V. nota 18.

- (64) "Renaixement", 6 de febrer de 1913: "El fwt de què elements que encara que mai s'haguessin declarat contraris de Catalunya, almenys obcecats en un fals internacionalisme, menys-preuaven la nostra --- llengua i fins i tot es befaven de les nostres reivindicacions, reconforta l'ànima (...). Nosaltres, des d'aquestes modestes planes - saludem efusivament a l'Ateneu Sindicalista (...) a l'ensem que -- moltíssim ens plauria que, encara tocant a això, anessin molt més

enllà, fins aconseguir que fos un baluard català per a la defensa individual i col·lectiva del poble català obrer (...)." (p. 68-69).

- (65) V. nota 7.
- (66) "Cataluña", 27 de gener de 1912, p. 44: "La finalidad del grupo -llegim- (...): sustentar y defender el internacionalismo en los -problemas sociales y proclamar la necesidad de un colaboración internacional en el estudio, planteamiento y posible solución de los mismos." V. també "Renaixement", 1 de febrer de 1912, p. 52, i "El Poble Català" de darrers de gener de 1912. Martí i Julià donaria - al CAOCI, el 25 de gener de 1912, una conferència sobre aquest grup a la qual farem esment més tard.
- (67) V. més endavant, p. 153 i sgs. Jaume Arquer i Clapés, pare de Jordi Arquer, tanmateix, segons referència verbal d'aquest darrer, va votar en contra de la moció de convertir la Unió Catalanista, encara que era d'esquerra i se "sentia lligat amb els obrers", car creia que Catalunya era de tots i que, per tant, la Unió Catalanista no havia de prendre una opció ideològica concreta.
- (68) Així, les col·laboracions a "Renaixement" de R. Casals i Faypoch, - una sèrie d'articles de Salvador Salat i Ferrando sobre Socialisme i nacionalisme, el 1912, en un dels quals afirma: "i tant no són antitètics el socialisme i el catalanisme, que vull afirmar, sens -por d'errar-me, que són trossos d'un mateixa peça, ànguls complementaris, continent i contingut alhora, consubstancials." V. "Renaixement", 28 de març de 1912, p. 149-150. V. l'article d'Enric Tarragó, a la mateixa revista, La qüestió social i l'assemblea de la Unió Catalanista, el 3 d'octubre de 1912, p. 480-481. L'article Catalanisme socialista, de Martí Casanovas, a "renaixement", 27 de març de 1913, p. 151: "Un nucli de la joventut nostra, ardidament, coratjosa, aplegada en col·lectivitat, s'apresta a lluitar pels ideals catalanistes i socialistes (...) Catalanitzar, recatalanitzar l'obrer sens que en això senti ell l'angoixa de l'abandó de ses lluites reivindicatives." Aquestes mostres entre d'altres i al marge de comentaris diversos sobre els diversos conflictes socials esdevinguts al llarg d'aquests anys.
- (69) ROSELL I MONTANÉ, F.- L'obra i la personalitat del Doctor Martí i -

Julià. Barcelona, 1918, p. 29. Per a Martí Julià, V. també: CUCURULL, F.- Orígens i evolució del federalisme català, Barcelona, 1970, p. 119 -123. ALBERT, S.- Diccionari Biogràfic, T.III. V. supra, p. 27

- (70) "El Poble Català" del 3 de novembre de 1912, insereix l'article, Acció societària a Catalunya, reproducció d'un publicat per Martí i Julià un any abans en una revista de barriada, en el qual es manifesta per una "acció societària a Catalunya, catalana i catalanitzada". "En el nostre renèixer de Catalunya -escriu- hi manca el societarisme (...); el societarisme sols pot ésser un fet a la nostra terra essent català i ben català i essent un dels elements del nacionalisme català i una de les manifestacions del renèixer de Catalunya(...)."
- (71) En el mateix interviu, declara -a la pregunta de quina mena de socialisme es tracta-: "El socialisme obrer internacional, tal com es predica a Europa, amb tots els compromisos i conseqüències. Únicament hem de portar-hi a aquest socialisme el nostre sentit nacional, la nostra organització com a agrupament independent, l'emancipació de la funesta tutela del l'obrerisme a l'estil espanyol. Per lo demás, federat i unit amb el socialisme de tot el món."
- (72) ROSELL I MONTANE, F.- op. cit., p. 30 i 34.
- (73) CUCURULL, F.- op. cit., p.122. La declaració de "ple contingut socialista" va ésser "ratificada a l'assemblea general de l'any següent (el 1915), en la qual eren elegits com a membres dirigents de l'associació (junt amb el Dr. Martí i Julià que continuava ocupant la presidència) Manuel Serra i Moret, Antoni Sunyol, Frederic Barceló, M. Mallol i Bosch, J. Monés i Costa, J. Grant i Sala, Francesc Xavier Casals, Antoni Rovira i Virgili i el doctor R. Fla i Armengol."
- (74) V., per exemple, l'article de F.Culí i Verdaguer, Catalunya i res més que Catalunya, a "Renaixement" del 4 de desembre de 1913, p.565, on critica els procediments de "La Lliga", els elogis de Cambó al rei -"d'un servilisme inaudit"-; critica Cambó, especialment per la seva política "que ens fa acostar cap a Madrid i que sembla vol convertir el catalanisme en un partit madrileny amb totes les seves tarres i defectes". O l'editorial de "Renaixement" el 25 de juny de -- 1914, p. 517, El cas Cambó: "Aquest és el cas d'un home que de mica en mica ha anat abandonant Catalunya (...). L'enlluernament causace

guera i l'ambició de neòfit i exagerada no té aturador. En Cambó no en tingué prou en Catalunya (...) i se'n anà per Espanya com un negociant de regionalisme, per a després mostrar-lo a l'estat, senyor d'ell, com un mèrit, i va fracassa, va fracassar sempre que s'aparta va de Catalunya (...). Nosaltres confessem que ens satisfà el fracàs d'en Cambó, perquè és el fracàs d'un professional de la política."

- (75) "Metral·la", 17 de febrer de 1911, p.2.V. també més amunt, p. 51, notes 45 i 52. Amb l'objecte d'unificar les accions dels diversos agrupaments catalanistes, La Unió Catalanista prengué la iniciativa de convocar una gran assemblea nacionalista a Tarragona l'octubre de 1912, si bé no aconseguí que hi participés oficialment La Lliga Regionalista. Signaven la convocatòria: Martí i Julià, Pere Coromines, Miquel Laporta, A. Suñol, M. Folguera i Duran, Josep Martí i Roca, J. Francuesa i Gomis, i J. Rodergas i Calmell (V. "Renaixement", 30 de maig de 1912, p. 81) L'Assemblea faria una declaració, per la qual, les diverses manifestacions de les diferents agrupacions nacionalistes eren purament externes i totes aquestes "proclamen que la plena afirmació nacional catalana i la reivindicació integral de les llibertats de Catalunya" són l'únic objectiu que "mou el renaixement de la pàtria (...), el nacionalisme català". Independent de l'actuació política, calia una acció de "tots els nacionalistes dirigida a enfortir en el nostre poble la consciència de la personalitat nacional de Catalunya i a infiltrar robustesa a les reivindicacions de les seves llibertats. I, en conclusió, la Unió Catalanista s'oferia com a organització neutral on podien convergir totes les accions nacionalistes, la Unió, no participaria en les conteses electorals a fi de facilitar la cooperació dels diversos corrents al seu si, les entitats -o partits- adherits a la Unió podrien fer la seva activitat pròpia "en tant que en les qüestions patriòtiques siguin essencialment catalanistes", i, per això, la Unió adaptaria els seus estatuts a la nova situació ("El Foble Català", 29 de setembre de 1912). L'Assemblea fou un èxit ("Renaixement", 24 d'octubre de 1912), però aquell reagrupament de sectors i partits al si de la Unió no es feu: (...) els esclats patriòtics de Tarragona s'esvaïren tot just closa l'assemblea, i (...) ni un dels elements que hi concorregueren, polítics o culturals (hi foren convidats tots els centres catalanistes, com

el CADCI, al marge del seu caire), han pensat després en complir els acords que s'havien pres, i pels quals la Unió Catalanista havia contractat el compromís de no realitzar acció política electoral." V. "Renaixement", referència a la proposició "a discutir-se en el proper Consell General extraordinari" de la Unió Catalanista, 5 de febrer - de 1914, p. 81-83.

- (76) "(...) els qui sense vacil·lacions de cap mena i en tot l'entusiasme de nostra joventut, hem defensat constantment el catalanisme del tot o res, hem de deplorar (...) les desviacions de moltíssims catalanistes els quals (...), com a bons deixebles dels constructius, són els més fermes protectors de tot espectacle exòtic i per tant mantenedors de tot el que ha contribuït i contribueix encara, a la descatalanització del nostre poble. I és que els nostres polítics de tant mirar cap a Madrid s'han oblidat de Catalunya: enlloc d'anar al Congrés de l'Estat Espanyol amaratats de la més gran catalanitat, demanant, exigint si fos precís, amb virilitat, amb aquella energia indomable tan pròpia de la raça catalana, tot lo que de raó i justícia ens pertoca, cooperen pel contrari a l'obra funesta de governants centralistes (...) no reparen els uns en acceptar càrrecs de certes companyies financeres, les quals, moltes vegades, els obliguen, perquè qui paga mana, a fer obra anticatalana; els altres reneguen i fins protesten molt ostensiblement moltes ocasions, de nostres expansions lleialment patriòtiques, perquè això potser podria ofendre les corteses orelles de quelcun hidalgo senyor (...). Hem dit i repetit (...) que de Madrid no ens cal esperar res de bo i que tan sols nosaltres, els catalans, pel propi esforç, podríem arribar a la consecució de nostres ideals redemptors." V. Funestes desviacions, per Víctor Bach i Castellfort, "Renaixement", 25 de juny de 1913, p. 464-465.
- (77) V. nota 52 d'aquest capítol.
- (78) "Renaixement", 22 de gener de 1914, p. 49-50.
- (79) V. nota 76.
- (80) V. SANS I ROSSELL, A.- Lo dret al separatisme.- "Renaixement", 15 de juliol de 1911, p. 255.
- (81) "Renaixement" reaccionarà indignada davant d'un article de Ferran --

Agulló, a "La Veu de Catalunya" del 22 d'abril de 1912, per qual - "Els Segadors són una cosa trista, un cant funerari, una expressió d'impotència". V. "Renaixement", 2 de maig de 1912, p. 214. El cant serà el colofó dels mitings nacionalistes dels republicans federals, de la Unió Catalanista o d'altres centres catalanistes com el CAOCI i no faltará la vegada que nom conti "Els Segadors" davant de la redacció de "La Veu" : "Renaixement", 9 maig 1912.

- (82) "Netralla", del 17 de febrer de 1911, p. 2, a l'article Cal la Unió de tots, com a manifestació de la joventut que "estudia, treballa i pensa" per a "honra i profit de Catalunya", esmenta el "Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria, que a no trigar gaire serà la futura universitat comercial". V. El sentiment catalanista de -- Lluís G. Fàbrega i Amat, a "Renaixement" del 11 de gener de 1912, - p. 17 citat a la nota 28 bis. El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, per Ramon de l'Estany, a "Renaixement", del 12 d'abril de 1913. "Renaixement", enfi, és una de les fonts -- d'informació del CAOCI i aquest una de les entitats nacionalistes - més elogiades, cosa natural donada l'estreta relació entre molts de pendents del Centre i la Unió Catalanista.
- (83) V. l'elogi a Macià a "Renaixement" del 5 de març de 1914 (vegi's nota 52). Pel que fa el gest dels redactors de "El Foble Català" després del pacte amb els radicals el 1914, "Renaixement", 23 d'abril de 1914, p. 209.
- (84) V. nota 44 i 80.
- (85) V. , per exemple, ARQUE I CLAPES, J.- Treballem-hi tots, "Renaixement", 22 d'abril de 1911, p. 111-112: "(...) Abans -escriu entre altres coses-, la preocupació constant del catalanisme, era procurar la unió de tots els bons catalans (...). Però, la maleida política s'ha ficat altra volta a casa nostra. Tot lo que abans era --- amor entre germans de Pàtria, s'ha tornat en odi insensat, en criminal rencor dels uns contra els altres (...)."
- (86) Vegi's per exemple l'elogi de "Solidaridad Obrera" del 22 de juny - de 1917, a l'article La muerte del doctor Martí y Julià: "Un hombre bueno; un defensor de la humanidad; un político honrado, sincero, - desinteresado y consecuente; un hombre de ciencia que la enalteció

y jamás la prostituyó convirtiéndola en medio de explotación y de lucro personal, ha muerto" i segueix una sèrie de llargs elogis, per a fer la crònica, finalment, del seu enterrament. La presència anarcosindicalista en aquest com la valoració que fan del Doctor Martí i Julià es prou significativa i més si hom coneix la mena d'elogis que acostumava a fer "Solidaridad Obrera" dels polítics... V. el capítol primer d'aquesta obra, p. 12.

(87) V. el reconeixement de l'extracció social dels animadors de "Renaixement" en un editorial que esmentem més endavant (p.156-157).

V. també, p. 54 i nota 97 del capítol segon.

(88) "L'esdeveniment fou tan gros que pot considerar-se com la segona -- gran etapa de la nostra entitat".- Una mica d'història.- "Acció", - abril 1932, p. 2.

(89) Secció Permanent d'Organització i Treball. Notes històriques de la Secció.- "Acció", abril 1932, p. 18.

(90) "Revista Anyal", 1914, p. 192. La xifra de 1909 correspon a les dades que aporta "El Foble Català" del 3 d'abril de 1910. V. la p. 44 i la nota 45 del capítol segon. Com hem assenyalat aquí les xifres de la "Revista Anyal", abans esmentada, inclouen els socis protectors. Concretament, sabem que els 3.030 socis de 1914, integren --- 2.663 socis actius i 155 de protectors. V., la mateixa revista citada, p. 82.

(91) "Revista Anyal" 1914, p. 130 i sgs. Els pressupostos eren aprovats pel Consell Directiu, cada estiu, i es basaven sobre els ingressos que hom esperava atènyer a base de la recaptació d'una xifra mínima de socis actius i protectors, les subvencions de l'Ajuntament i la Diputació, el pagament que feia la secció de Socors Mutus per despeses de "cobrament i demás a raó de 50 pts. mensuals", el "producte anual eventual del cafè" i "recaptació per imprevistos". Sobre els ingressos amunt citats, hom preveia les despeses següents:

	Ingressos	Despeses	Sobrant
1909-1910	----- 28.000	----- 28.000	-----
1910-1911	----- 28.600	----- 28.600	-----
1911-1912	----- 45.700	----- 41.300	----- 4.400
1912-1913	----- 49.400	----- 46.600	----- 2.800

1913-1914	-----	49.700	-----	39.200	-----	10.500
1914-1915	-----	55.000	-----	37.000	-----	18.000

Els augments dels ingressos anaven principalment a cavall de l'augment de socis, i també de les subvencions de l'Ajuntament i de la Diputació i l'aportació el 1911 i 1912 de quotes voluntàries destinades al fons de l'Edifici Social; cal assenyalar també que el Consell General Extraordinari del 27 de juliol de 1913, aprovà l'establiment d'una quota especial transitòria del Casal de 0'50 pts. mensuals per als socis ingressats a partir del primer de gener de 1914. I el que fa a la disminució de despeses dels dos darrers cursos, la causa rau en la reducció del lloguer del carrer Comtal fins el novembre de 1913 i en la desaparició d'aquest el curs següent en fer-se el trasllat a la Rambla de Santa Mònica. Els sobrants eren una base més per a fer front al canvi d'edifici social: així concretament, el carrer a dalt transcrit passà a la Comissió Administrativa de l'Edifici Social. A la nota 52 del capítol anterior hem descrit el percentatge que corresponia a cada secció. Vegem-ne algunes partides pel que fa a aquesta època:

	Lloguer	Educació	Socors M.	Propaganda	Biblioteca
1909-1910	---- 8.500	5.400	3.000	1.500	500
1910-1911	---- 9.300	5.175	3.000	1.650	500
1911-1912	---- 9.800	6.300	4.500	1.800	750
1912-1913	---- 9.850	6.300	4.500	1.800	750
1913-1914	---- 2.345	6.750	4.800	1.500	750
1914-1915	----	6.900	6.210	1.200	900

A aquestes xifres, cal afegir-hi que els pressupostos corresponents preveïen per a la Secció d'Educació, una addició de 1.140 pts. per al curs 1911-1912 i de 600 pts. per al de 1912-1913, en concepte de quantitat pendent de pagament procedent del curs anterior; igualment, pel mateix concepte, una addició al de Socors Mutus de 803 per al curs 1911-12, de 2130 per al de 1912-13, de 3826 per al de 1913-14, i de 2000 per al següent; una addició semblant també al de propaganda, de 300 pts. per al curs 1912-1913; i, per a la biblioteca, de 290 en el de 1911-12, 312 en el de 1912-13, i 62 en el de 1913-14.

A part de les partides transcrites:

	Esports	Relació i T. Personal
1909-1910	---- 250	----- 3.720

1910-1911	----	600	-----	-----	3.900
1911-1912	----	1200	-----	600	5.100
1912-1913	----	1800	-----	900	6.600
1913-1914	----	1800	-----	1200	7.620
1914-1915	----	1800	-----	1200	10.620

Com en les partides anteriors, els pressupostos preveïen algunes -- addicions per la mateixa raó d'aquelles: per a la d'Esports 500 per -- al curs 1911-12, 100 per al de 1912-13, 300 per al de 1913-14, i 500 per al següent; 200 en el curs 1911-12 per al personal; i 276 en con- -- cepte de "caixa especial" de la Secció de Relació i Treball per al -- curs 1914-1915. L'augment més espectacular correspondria al de perso- -- nal, cosa que també tradueix la progressió d'activitat del Centre. I el -- que fa a aquest punt, assenyalam que el 15 de juliol de 1912 hom esta -- blica unes Oficines Generals del Centre, obertes diàriament de 2/4 -- d'onze a 2/4 de dos del matí, de tres a quatre de la tarda i de deu a 2/4 de dotze de la nit, i per a les quals el Consell Directiu nomena- -- va a Ramon Noguer i Comet.

La font per a conèixer els pressupostos i la seva composició, és la -- revista "Acció" del CACCI. V., concretament, els números d'agost de -- 1909, setembre de 1910, octubre de 1911, agost de 1912, agost de 1913, i agost de 1914.

Coneixem, també, dos inventaris dels bens del Centre: el de 1909, xi- -- frat en 33.596,86 pts. i el de 1911, en 57.109. V. la composició deta -- llada a "Acció" d'agost de 1909 i agost de 1911.

- (92) La reforma dels Estatuts, suposava la redacció de l'article 2 en el -- sentit esmentat que el Centre, com a persona jurídica, podia adquirir i posseir bens; el tercer (article segon en els estatuts primitius) -- incloïa les dues noves seccions permanents a dins de l'estructuració de l'entitat: "El Centre, a fi de facilitar i fer més feconda sa tas- -- ca, se dividirà en cinc seccions permanents, anomenades la 1ª d'Educa -- ció i Instrucció, la 2ª de Socors Mutus, la 3ª de Propaganda Autono- -- mista, la 4ª de Relació i Treball, i la 5ª d'Esports i Excursions. -- Per l'article 12 el govern del Centre anava a càrrec d'un Consell Di- -- rectiu compost de President, 5 vicepresidents, secretari general, -- caixer, bibliotecari i cinc vocals (un vicepresident i un vocal per -- secció i d'acord amb l'ordre establert a l'article 3). Per l'article 13, l'elecció de president, secretari general, caixer i bibliotecari

havia de fer-se per votació i majoria de vots en consell general ordinari; la dels vicepresidents i vocals, de la mateixa forma, en juntes generals ordinàries de secció, car aquests càrrecs els feien, - respectivament, el president i vocal primer de les seccions permanents. Per l'article 24 es formava la Junta consultiva d'expressionats que hem assenyalat a dalt.

V. "Acció", 1 d'agost de 1910, p. 1-2. "Revista Anyal", 1914, p. 183. Recordi's pel que fa als estatuts el que hem escrit al capítol primer. V. p.

(93) "Revista Anyal", 1914, p. 251.

(94) V.p. 63 del capítol segon.

(95) A part que l'article de Puig reproduïx literalment diversos fragments d'aquell treball esmentat d'autor anònim, Joan Bas i Soler, en un article dedicat a Puig i Esteve, al butlletí "Acció" de juny 1932, p. 4-7, revela que aquest n'era l'autor.

(96) La secció de Relació i Treball, escriu Noguer i Comet, "estava organitzada en subseccions que representava una organització complexa, - una màquina administrativa molt complicada, però que funcionava amb regularitat perfecta, constituint un model d'organització i d'activitats econòmico-social". NOGUER I COMET.- Al llarg de la meua vida, - p. 155. Text mecanografiat.

(97) "Revista Anyal" 1914, p. 183. El nom d'entitat obrera li fóra discutit al CADCI, especialment pels anarcosindicalistes i pels contraris a l'orientació nacionalista d'aquell. Puig i Esteve remarcaria, a l'article citat de "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910 que el Centre aspirava a ésser "espill d'organització obrera catalana", frase que repetiria en el seu discurs d'inauguració del curs 1910-1911. V. "Revista Anyal" 1911. p. 194. Ramon Noguer i Comet en un article titulat El Centre de Dependents i la seva obra, publicat a "El Poble Català" del 26 d'octubre de 1910, manifestava: "Envejosos de la seva glòria, han volgut fer un retrer al CADCI negant-li el caràcter d'entitat obrera que ostenta en son nom i confirma en la seva actuació. Res, absolutament res justifica semblant retrer (...). Ah! Se diu: - el CAD no pot considerar-se pròpiament una entitat obrera perquè fa política, perquè es franca, entusiàsticament nacionalista (...). Si això fos cert, ¿hauríem de negar també que fossin entitats obreres -

les "Trade Unions" que fan oberta i francament política (...), hauríem de negar també el caràcter d'entitats obreres a les organitzacions socialistes de proletaris esteses arreu del món -i assenyala els exemples dels valons i txecs- que constitueixen sindicats orientats pel més pur i agressiu nacionalisme (...), constitueixen sindicats propis on s'hi fan homenatge a llur llengua nacional i on les reivindicacions de llur pàtria troben nous i forts baluards de defensa? És per ventura, que no són obreres més que aquelles organitzacions que fan encobertament, niòbitament, la política baixa política, la política llibertària, que ha portat a la classe obrera de nostre país a l'estat d'afebliment en què anys ha se troba? No mereix, doncs, tal retret el CAD, veritable i pura entitat obrera que, dintre de la terminologia social moderna, qualificariem de Sindicat a base múltiple, que ateny per un igual a millorar el valor intel·lectual i professional dels seus components, a defensar llurs interessos de classe i a reivindicar els drets imprescriptibles de la Pàtria catalana."

Rafael Fons, secretari general, remarcaria, també, a la Memòria del Consell Directiu del curs 1912-1913: "El Centre, amics meus, és també una Entitat essencialment obrera i, en aquest concepte, mancava amb si mateixa si deixés de preocupar-se pel pervenir material de sos associats". "Revista Anyal", 1913, p. 307.

- (98) Noguera i Comet, a les seves memòries esmentades -p. 152-, subratlla que la casa del carrer Comtal era espaiosa, "un vell casal o palau señorial -del segle XVII o XVIII, amb uns enormes solers, àmplies dependències i a més una gran terrassa interna que els estius s'utilitzava per a cafè i per a celebrar-hi actes públics. D'aquella casa, ocupava tots els baixos interiors (...) i tot el pis principal qual capacitat, com tinc dit, era grandiosa". Recordi's encara que el juliol de 1909 es llogava un local veí. V. el capítol segon, p. 46
- (99) V. la relació d'assignatures de cada curs al butlletí "Acció" de setembre de cada any. Comptem assignatures, però no grups d'una mateixa matèria, com passava amb algun idioma com el francès de primer i, després, de segon. Les dades del butlletí "Acció" de cada mes de setembre coincideixen amb les que proporcionaven els folletons-programa que hom editava per a guia dels alumnes a l'hora de matricular-se, cada començament del període docent. Aquestes dades, per un altre costat, les preferim a les que mostren els gràfics estadístics del but-

lletí "Acció" d'abril de 1932, p. 6. Tanmateix, aquestes darreres contenen només petites variacions respecte de les que citeu amunt:

1909-1910	26
1910-1911	28
1911-1912	27
1912-1913	27
1913-1914	28
1914-1915	29.

Les dades corresponents al nombre de matricules, són extretes de la font esmentada d'"Acció" d'abril de 1932.

- (100) A la Memòria de la Secció d'Educació i Instrucció, llegida a l'obertura del curs 1910-1911, llegim: "El nombre de matricules que hem tingut aquest any ha estat lleugerament superior al prop-passat, explicant-se que no hagi estat superior per la limitació que ens hem vist precisats a posar al nombre de matricules d'algunes classes, perquè l'ensenyament no patís del nombre excessiu de -- deixebles". "Revista Anyal", 1911, p. 173. A la Memòria de la mateixa secció del curs 1912-1913, hem hi escriu: "En primer lloc he de dir-vos que el resultat total de matricules ens ha deixat sorpresos. Encara que hi ha hagut una diferència en menys amb el total del curs passat, creiem nosaltres al fer el pressupost per a aquest, que a causa d'haver augmentat el dret de matrícula, i d'haver limitat la cabuda a 50 alumnes com a màxim en algunes classes, la diferència hauria estat més notable i total la baixa ha estat de 89 matricules" -aquesta xifra encara es reduiria en el restant de curs-. "Revista Anyal", 1913, p. 315-316.
- (101) Aquests exàmens que s'anaren generalitzant progressivament, com veurem més endavant, es possible que desanimessin alguns alumnes si bé aquests tenien al seu abast el Curs Elemental.
- (102) La Memòria del Consell Directiu del Curs 1914-1915, comenta la incidència d'aquesta epidèmia sobre els dependents del CADCI: "Una cinquantena de bons companys, alguns d'ells bastant antics, del Centre, han desaparegut per sempre més de nostre costat. Una bona part eren deixebles de les classes. Aquestes varen tenir una sensible baixa d'assistents que no ha arribat a compensar-se en el restant del curs". "Revista Anyal" 1915, p. 183-184.

V. el capítol proper, p. 147.

(103) Així, a la Memòria de la Secció d'Educació, llegida a l'obertura de les classes del curs 1909-1910, hom hi feia constar: "La cabuda limitada de nostre hostatge ens ha obligat, contra la nostra voluntat, a rebutjar nombroses sol·licituds de matrícules. Aquesta necessitat de lloc és la que sempre ha mogut el Centre a canviar de local (...); finalment, el desig d'instalar amb tota comoditat i d'una manera a propòsit i definitiva les sales on han de tenir lloc els ensenyaments constitutius de les Escoles Mercantils Catalanes, ens ha fet pensar en una idea que tres anys abans se considerà de colossal per a les nostres forces, i avui ja s'admet com a factible, ens ha fet pensar en lo molt convenient, millor dit en lo necessari que, dintre de poc, serà bastir un edifici propi (...)".- "Revista Anyal", 1910, p. 109-110.

A la Memòria del Consell Directiu, del curs 1910-1911: "Acuest any, igual que els anteriors, la part més important de nostra organització, les ensenyances contingudes en les Escoles Mercantils Catalanes, han continuat trobant petites les sales del nostre hostatge". "Revista Anyal", 1911, p. 155.

A la Memòria del mateix curs, llegida a la Junta General de la Secció d'Educació: "(...) he de fer constar amb sentiment que, molt a pesar nostre, degut a la falta de llocs i justesa de recursos, ens vegèrem obligats a limitar el nombre de matrícules en algunes classes, per lo que no vèrem poder complaure a tots els sol·licitants". "Revista Anyal", 1911, p. 167.

A la Memòria del Consell Directiu, del curs 1911-1912: "Però, entre totes, la Secció d'Educació i Instrucció és la que en surt més perjudicada de la falta de local, trobant-se impossibilitada d'organitzar més classes, com voldria".- "Revista Anyal", 1912, p. 119. I en la Memòria de la Secció d'Educació, llegida a la Junta general de la secció del 8 de juny de 1912: "Moltes més podríem estendre'n -de matrícules- si no topèssim amb la dificultat de la cabuda que ens obliga cada curs a rebutjar-ne". "Revista Anyal", 1912, p. 159.

I citem, per acabar, la Memòria del Consell Directiu, del curs 1912-1913: "Tots sabeu que les Escoles Mercantils Catalanes, amb

el seu miler anyal de matrícules -i malgrat haver-se trobat impossibilitades de tenir-ne més per manca material de local-, són les més importants de nostra ciutat dins llur especialitat". "Revista Anyal", 1913, p. 304.

- (104) V. més endavant, el capítol quart, p. 342. També, p. 454 del segon capítol.
- (105) NOGUER I COYET, R.- op. cit., p. 157-158.
- (106) V. el segon capítol, p. 46
- (107) "Acció", l. d'agost de 1909, p. 1.
- (108) "Acció", l. de novembre de 1910, p. 1-2.
- (109) NOGUER I COYET, R.- op. cit., p. 158.
- (110) "Acció", l. de gener 1911, p. 1-2; i l. de febrer 1911, p. 1.
- (111) "Acció", l. de febrer de 1911, p. 1.
- (112) "Si molta gent hi havia en la primera sessió d'aquesta, molta més en comparegué al reprendre's 8 dies després; hi comparegué una veritable multitud no cricamera ni pertorbadora sinó compenetrada de la noble missió en què anava a actuar". "Acció", l. de febrer de 1911, p. 1-2.
- (113) Segons "Acció" del 1 de febrer de 1911, p. 2 : "Per a cobrir aquesta quantitat s'emetran obligacions a la par al interès del 4 ½ - per cent anual amortitzades i garantides primer per l'Associació i després pels terrenys que es comprin i les edificacions que -- s'hi facin. Per a major facilitat d'adquisició, es faran obligacions en diferents valors des de 25 a 500 pessetes cada una".
- (114) Els donatius voluntaris podien ésser mensuals, que es cobrarien en rebuts especials a part de la quota reglamentària, i "donatius per una sola vegada". V. "Acció" esmentada del 1 de febrer 1911, p. 2. Hom hi manifestava també la necessitat que els socis subscriguessin personalment obligacions per la quantitat que pugues -- sin, procurassin igual subscripció per part dels seus amics i coneguts, se subscribissin per una quantitat mensual i, si no fos possible, per una sola vegada o les que pugués en concepte de donatiu voluntari i proposessin nous socis al Centre. També es feien unes 300 subscripcions per donatius mensuals voluntaris de o'25 a

5 pts.

La Memòria de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social, formada a partir de l'assemblea del Palau de la Música del juny de 1913, com veurem, publicada a la "Revista Anyal" de 1914 -p. 84--88-, resumeix l'evolució del Fons especial per a la construcció de l'edifici a partir de les xifres cobrades:

Exercicis Subscripció de càdules

1910-12 ----- 6.290 pts.

1912-13 ----- 5.669 pts.

1913-14 -----52.800 pts.

Quotes voluntàries

Donatius variis

1910-11 ----- 1.309'60 pts.

1911-12 ----- 1.874'50 pts. ----- 123'50

1912-13 ----- 1.419 pts. ----- 286,00

1913-14 ----- 1.211'25 pts. ----- 995,72

Caixa general del Centre (sobrants)

1909-10 ----- 1.000 pts.

1910-11 ----- 1.500 pts.

1911-12 ----- 2.500 pts.

1912-13 ----- 1.700'55 pts.

1913-14 -----13.591'50 pts.

Interessos Caixa de Pensions

1909 ----- 12'50 pts.

1910 ----- 30'37 pts.

1911 ----- 180'47 pts.

1912 ----- 348'71 pts.

1913 ----- 584'60 pts.

A tot el qual afegaix:

Producte d'un premi en la rifa organitzada per la

Societat de Dependents de Càdiz - - - - - 498'90

id líquid obtingut de les subvencions espe-

cialis de la Diputació i l'Ajuntament - - - - - 28.368'83

Lloguers - - - - - 4.840

Reintegrat pel "Círculo Ecuéstre" - - - - - 147
 Venda llenya i dosferres - - - - - 125.

La suma total d'aquestes quantitats a l'acabar l'exercici 1913-1914, comportava la quantitat de 127.407'00 pts.

L'augment en la subscripció de "cèdules del casal" (que era el nom de les accions a subscriure pels socis a partir de l'agost de --- 1912 -abans, d'acord amb les assemblees esmentades de gener de --- 1911, "obligacions"-), en l'exercici 1913-14, anava motivat per la reactivació de l'acció pro-casal a partir de l'estiu de 1912.

Els números de la "Revista Anyal" de 1911 -p. 166-, 1912 -p. 124-, i 1913 -p. 312-, detallen també la composició del Fons destinat a l'Edifici Social, cada curs.

- (115) "Revista Anyal", 1914, p. 104. V. també, "Acció", maig 1911, p. 1-2. Segons aquesta darrera, poc després, el 6 de març de 1911, hom acordava també d'amortitzar, d'una sola vegada, les 103 accions de 5 pessetes cada una, que encara quedaven pendents de l'aprestec - emès amb data del 1 de juny de 1906, ampliació del que s'havia -- acordat el 28 de desembre de 1903. La "Revista Anyal" esmentada, p. 104, equivocadament dona la data de 1903.
- (116) Memòria del Consell Directiu. Curs 1910-1911.- "Revista Anyal", -- 1911, p. 159.
- (117) Les Memòries del Consell Directiu que publica la "Revista Anyal" i els números de febrer, març, abril i maig de 1911 del butlletí "Acció", testimonien l'activitat i els afanys per "l'edifici propi" i criden els socis a la col.laboració. V. també nota 103 d'aquest capítol.
- (118) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 158.
- (119) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 159.
- (120) "Acció", octubre de 1912, p. 3.
- (121) Cada mes, a partir de l'octubre de 1912, "Acció" publicava els -- noms dels subscriptors, nombre d'accions -o "cèdules del Casal"- i quantitat que suposaven. Joan Bas i Soler, caixer de la Comissió - Administrativa, la memòria esmentada a la nota 114, donava la xifra de quasi 1.300 cèdules subscriïdes en acabar l'exercici 1913-14 de les 4.000 que hom havia emès. V. "Revista Anyal", 1914, p. 84.

- (122) "Acció", juny 1913, p. 1-2.
- (123) "Acció", juliol 1913, p. 4.
- (124) "Acció", juliol 1913, p. 4. Per la segona proposició, s'acordava - també de "facultar al President del Centre i a les persones per - ell designades per a firmar les escriptures necessàries tant per a dita compra com per a convenir amb el posseïdor de la hipoteca de 300.000 pts. que sobre dita casa pesa, la renovació del seu crèdit i la forma d'extinció d'aquest així com per a substituir en tot moment a l'acreeador don Francesc Simon i Font, per altre que ofereix més avantatges per al Centre".
- (125) La Comissió Administrativa, entraria en funcions quan el Centre - hagués pres possessió del nou edifici; la seva missió "a més de - tot el referent a l'administració, serà la de procurar la col·locació de les cèdules". La comissió havia d'estar formada per sis membres i el president del Centre; i dels sis citats, tres foren socis actius i els altres tres, protectors. V. els estatuts d'aquesta Comissió a "Acció" de gener de 1914, p. 2-3.
- (126) Les cèdules eren "transferibles entre vius mitjançant l'aprovació del C. D. del Centre al traspàs" i tenien la "garantia de tot l'haver del Centre". S'acordava, també, facultar al president del CADCI i a les persones per ell designades "per a fer ús de les quantitats import de les cèdules i del Fons de l'Edifici Social per a comprar mitjançant les oportunes escriptures, l'esmentada casa i extingir els crèdits que sobre la mateixa pesen". "Acció", juliol 1913, p. 4.
- (127) "El Poble Català" del 17 de juny de 1913.
- (128) "Acció", juliol 1913, p. 4-5. Id. "Acció", agost 1913, p. 2.
- (129) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 159.
- (130) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 159-160. També Alexandre Galí, a la seva obra inèdita, Institucions de cultura i moviment científic, artístic i literari de Catalunya del 1900 al 1936, manifesta la col·laboració de l'arquitecte Bassegoda que es prestà "a fer les obres d'adaptació obrint un crèdit al Centre per més de 300.000 pts" (p. 275).
- (131) "Acció", octubre 1913, p. 1.

- (132) "Acció", desembre 1913, p. 2. NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 160.
- (133) "Acció", desembre 1913, p. 2: "La firma es realitzà enmig d'un entusiasme extraordinari de tots els presents. Al firmar nostre president, un "Visca Catalunya!" donat per un bon company i repetit per tots els presents, demostrà ben bé l'enlairada finalitat de la cerimònia".
- (134) "El Foble Català", 17 de novembre de 1913.
- (135) "Acció", desembre 1913, p. 2.
- (136) "Acció", gener 1914, p. 1. V. també els butlletins "Acció" dels mesos de febrer i març de 1914. El número del mes de març -p. 1.- posava com una de les circumstàncies "imprevistes" que havien contribuït a retardar les obres: "L'actual vaga d'obrers fusters, que ha impedit realitzar fins ara tota mena de treballs de dits obrers". El butlletí d'abril, finalment, anunciava que el trasllat es faria definitivament aquest mes.
- (137) "El Foble Català", 18 d'abril 1914.
- (137 bis) Secció Permanent d'Esports i Excursions. Aunts sobre l'actuació de la Secció.- "Acció", abril 1932, p. 34.
- (138) "El Foble Català", 20 d'abril de 1914: "El cap de policia, Sr. Tre-sols, digué que era una mida de seguretat -el canvi d'itinerari- perquè a la mateixa hora se celebrava un míting anarquista i un altre de separatista."
- (139) "Acció", maig 1914, p. 2. V. també "El Foble Català", 20 de maig 1914.
- (140) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 151. També "El Foble Català" del 20 de maig 1914.
- (141) Amb data del 30 d'agost de 1913, Teresa Parellada i Atserias, Blanca Plana de Fresas, Agnès Pallàs Castells i Pepita Pallàs Castells s'havien adreçat per escrit al president del CADCI: "Honorable Senyor: Dintre de poc, un fet trascendental pel nostre poble tindrà lloc. En la marxa ascensional de Catalunya (...) un punt lluminosíssim de molt temps ha, crida fortament l'atenció de tots els bons creients de sa santa causa, en el qual hi veiem tots, esperançats, l'estrella prodigiosa que ha de portar-nos victoriosament a la con-

secució del preuat anhel de sa lliberació definitiva. Fogar de -- bons patriotes, on nosaltres amb força delectança hi veiem treballar agermanadament els nostres pares, els nostres germans, els nostres marits o els nostres amadors, i en el que també esperem -- fruit el goig de veure-hi actuar els nostres fills, tal és el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, que -- vos tan dignament presidiu. Nosaltres, les dones catalanes, que -- per a res intervenim en la lluita pública, sentim fretura en nos -- tres cors per a contribuir amb quelcom a la magna obra patriòtica que s'està realitzant en el nostre poble i, particularment, en el Centre Autonomista de Dependents, que en aquest moment (...) va a obrir son casal (...) i (...) humilment, però plenes d'entusiasme, us oferim costejar, amb el concurs d'altres dames que també senten amor pel Centre, la bandera que a la façana del nou casal recordi a propis i estranys que en aquella casa i dins de sa llar, hi crema (...) el foc sagrat d'amor patri que, a l'abusar nostra terra tota, portarà l'anhelada alliberació".

Fuig i Esteve responia acceptant la iniciativa i, tot seguit, s'inicià la subscripció amb la quota única d'un ral amb un èxit del -- tot remarcable. V. la lletra a dalt esmentada a "Acció", octubre -- de 1913, p. 2. La transcripció de les subscriptores de la bandera ocupen també una part de la p. 2 i quasi tota la p. 3 d'aquest número. Segueix la llista de subscriptores a "Acció" de novembre de 1913 -p. 1 i 2-, id de desembre 1913, p. 1 i 2; id gener 1914, p. 3 i 4; id febrer 1914, p. 2 i 3; id març 1914, p. 2; id abril 1914, p. 2; i id maig 1914, p. 4. Bona part de les subscriptores eren familiars dels socis, però, també de "diferents indrets de Catalunya i fins dones filles i residents de la lliure Suïssa, i fins de -- Nord d'Amèrica". En total foren 1.336 les subscriptores. V. "Acció", juny 1914, p. 2. Encara la Comissió de Dames organitzaria un festival al Palau de Belles Arts el 7 de desembre de 1913. V. "Acció", -- gener 1914, p. 4. També "El Poble Català", 27 març 1914.

- (142) "Acció", juny de 1914, p. 2 i 3, i "El Poble Català", 20 de maig -- de 1914.
- (143) "Acció", maig 1914, p. 3.
- (144) "Acció", maig 1914, p. 3 i "El Poble Català", 20 de maig 1914.

- (145) BAS, J.- Organització de centres de dependents dins de El llibre del primer curs d'estudis comercials de Terrassa.- Terrassa, 1913, p. 90-105.
- (146) El Centre és conegut i és visitat. Així, a primers de maig de -- 1912, rebia la visita del catalanòfil Dr. Eberhard Vogel d'Aquisgran que era aquests dies a Barcelona per a presidir les Festes dels Jocs Florals, en les quals, en el seu discurs, esmentaria el Centre entre "la curta llista de les que en nostra ciutat hi troba més dignes de lloc". V. "Acció", juny 1912, p. 1. També, -- "Acció" d'octubre de 1912, esmenta diverses visites fetes al Centre: Joan Serra, delegat del Casal Català de Buenos Aires "que fou portador d'una (...) lletra de salutació al Centre del president de l'esmentada entitat"; Carles Martí, president de l'Orfeó Català de la Gran Antilla i delegat de la "Asociación de Dependientes del Comercio de la Habana", al qual pronuncià una conferència sobre aquesta associació el 28 de juliol de 1912 i una segona el 15 de desembre del mateix any sobre "Els catalans a Cuba". V. -- el text d'ambdues xerrades a la "Revista Anyal", 1913, p. 7-34. El darrer número citat d'"Acció", assenyala, després, les visites de M. Bourge de Lió, i de Ramon Colominas, vocal de la Junta Directiva de la "Asociación de dependientes de comercio" de Puerto Rico. El setembre de 1913, rebia també la visita de M. Bancel, professor de l'Escola Superior de Comerç de Montpeller i de l'Escola -- Pràctica de comerç de Certe, en viatge d'estudi subvencionat pel govern francès i que faria grans elogis del CADCI i, en especial, de les Escoles Mercantils Catalanes, les quals "com a institució d'ensenyament comercial complementari, degut únicament a l'esforç i esperit d'associació professional, deuen considerar-se com a model", tot afegint "que donaria a conèixer al seu país l'obra i el funcionament de les Escoles Mercantils Catalanes". V. "El Foble Català" del 13 de setembre de 1913.
- (147) Com algunes al·locucions a la dependència i als caps de cases comercials referents a la campanya pel treball intensiu, informes de la Secció de Relació i Treball sobre el terme "dependència mercantil" i el projecte de llei de regulació de la jornada de treball, unes conclusions de la ponència per a l'estudi de les pensions sobre la vellesa, i un text en francès, L'apprentissage Commercial en

Catalogne, presentat a l'Exposició Internacional de 1914 a Lió, - text o "notícia" que va ésser premiat amb "diploma de Medalla -- d'or", apareguts a la "Revista Anyal" de 1914 i als que ja ens referirem.

- (148) Com les festes de repartiment de premis. Donat que, en recensionar les activitats i actes del Centre, usarem en abundància les fonts de la "Revista Anyal", ens abstenim de comentar més llargament i - detalladament el contingut d'aquesta publicació. Tanmateix, a l'apèndix fem una relació d'autors i temes de conferències transcriu- tes a l'esmentada "Revista Anyal".
- (149) V. capítol segon, p. 64.
- (150) "Acció", juliol 1910, p. 1-2. La caravana, seguí després a París i Brusel·les, retornant a Barcelona el 22 de juny.
- (151) "Acció", abril 1913, p. 3; "Acció" del mes de maig, p. 1-2. També "El Poble Català", 19 d'abril 1913.
- (152) "Acció", 1 de juliol de 1913, p. 1 i sgs.
- (153) "Revista Anyal" de 1912, p. 56. El discurs sencer, id, p. 51-58. V. també "Acció", febrer 1912, p. 1 i "Revista Anyal" 1914, p. 185, pel que fa a la vetllada en general.
- (154) Emilio Aragón hi dissertaria sobre Conveniència de la emigración a Centreamérica.- "Revista Anyal", 1912, p. 59-62.
- (155) El discurs de Benjamín Giberga, a la "Revista Anyal" 1912, p.62-66.
- (156) "El Poble Català", 21 de juliol de 1910. L'esmentada biblioteca es- tava formada per les que havien pertanyut als professors Ebbinghaus i Zoller.
- (157) "Acció", 1 de desembre de 1910. "El Poble Català" del 12 de desem- bre de 1910, atacava també el servei militar obligatori: "els jo- ves de Catalunya reprobem enèrgicament el sistema actual de quin- tes per injust i antihumà i per això volem que s'implanti el siste- ma voluntari en nom de la humanitat i dels principis liberals i de- mocràtics". Encara, a primers de febrer de 1912, es faria una reu- nió de pares de família al CADCI per a "tractar de la nova llei - confeccionada pel Ministeri de la Guerra tergiversant la Llei de - Bases aprovada per les Corts". Hom hi acordaria d'adreçar "un mi- satge a les Corts protestant de l'obra anticonstitucional del mi-

nistre de la Guerra", i el nomenament d'una comissió per a visitar les autoritats locals a fi de demanar el seu suport "per a defensar el que es creu de justícia". V. "Renaixement", 3 de febrer de 1912, p. 70. La mateixa qüestió del servei militar, motivà també una altra gestió prop de les Cambres de Comerç i Indústria, Foment del Treball Nacional, Lliga de Defensa, etc., pel fet que diversos dependents "es vegeren despatxats pels seus principals al tenir que abandonar per algunes hores del dia els establiments mercantils per a dedicar-se a les obligacions militars". La resposta de les esmentades corporacions condemnava aquesta actitud dels patrons i, accedint al proc que els hi feia el CADCI, s'adreçaven "als elements que representen cada una, fent-los-hi veure el deure moral en què es troben de reservar llurs llocs a aquells dependents que en compliment d'una prestació legal es vegin obligats a abandonar durant una part del dia el seu treball". V. "El Foble Català" del 20 de juny de 1913. Segons aquesta mateixa informació, el Centre en agrair els citats comunicats corporatius als seus associats, -- fets públics a la premsa periòdica i en els seus respectius butlletins i publicacions, convidava aquelles corporacions a cooperar en "les gestions que es proposa emprendre per a portar aquesta qüestió al terreny de la seva resolució definitiva, és a dir a una reforma de la llei que eviti la repetició dels esmentats cassos. Al susdit efecte, se dirigirà el Centre als parlamentaris catalans per a què gestionin la reforma." "Mentre tal reforma no vingui --hom afegia-- (...) sí, com no és d'esperar, tals cassos es repeteixen, el Centre Autonomista de Dependents es reserva fer públics els noms d'aquells patrons que en el successiu recorressin a tants injustos -- procediments amb els seus dependents".

- (158) El primer se celebrà el 15, 16 i 17 d'abril, i entre els participants, Eladi Homs hi dissertà sobre "Les associacions de nois". V. aquesta ponència a "El Poble Català" del 19 d'abril de 1911. També "Cataluña", 29 d'abril 1911, p. 267-268. "Revista Anyal" 1914, p. 185. A més d'Eladi Homs, també estigueren presents com a congressistes Josep Noguera i Bas i Soler, president aquest darrer de la Secció d'Educació, i que duia la representació oficial del Centre. V. "Acció", maig 1911, p. 2. El segon es feu el 25, 26 i 27 de -- maig de 1912. En aquest segon, el Centre hi participà més activament; així "El Foble Català" del 9 de maig de 1912, comunicava que

els llocs d'informació i inscripció eren l'Ateneu Enciclopèdic Popular i el CADCI i que la delegació del Congrés a Barcelona es reunia tots els dissabtes al Centre. Joan Bas i Soler representava aquest darrer en aquella delegació. El Comité Executiu del Congrés encarregà al CADCI l'organització de la Comissió d'Estudis Mercantils, que fou formada per Rossend Serra i Pagés, Carles Boselli, Francesco Ribera i Rafael Pons. Els temes i els ponents de la secció d'estudis mercantils eren: 1. Orientacions econòmiques que caldria adoptar per les entitats culturals a fi de donar-los-hi vida i suplir les deficiències de l'ensenyament oficial, a cura de Ramon Rucabado; 2. Divulgació de la geografia en totes les seves branques com a base de cultura i especialment de la comercial, a cura de Rossend Serra i Pagés; 3. Divulgació de l'economia política com a base de la cultura comercial, a cura de Guifré Coroleu; 4. Avantatges de l'ensenyament mercantil per a les dones i com podrien realitzar-lo les societats culturals, a cura de Maria C. Torné. V. "Acció", maig de 1912, p. 2-3. Les conclusions d'aquests temes foren aprovats al Congrés per unanimitat i sense esmenes. V. "Acció", juny 1912, p. 3. Les ponències de Rucabado i Serra i Pagés i de Maria C. Torné es troben recollides, en les seves conclusions, a la revista "Cataluña" del 1 de juny de 1912, la qual també en transcriu de les altres seccions del Congrés. V. també els números de maig -p. 73-77- i de juliol -p. 49-52 del segon- del "Boletín del Museo Social".

- (159) V. "Revista Anyal", 1911, p. 156 i "Revista Anyal" 1912, p. 121. - "Revista Anyal", 1914, p. 184.
- (160) "Revista Anyal" 1914, p. 186. La decisió de formar aquest Cos de Delegats es degué a la iniciativa del soci Agustí Campanyà i Mas. "Fins avui -manifesta el Consell Directiu-, han estat bastants els socis que debent traslladar-se, han demostrat son veritable amor al Centre continuant pertanyent-hi, en quals cassos el Consell Directiu, a l'haver-ne esment, els nomenava generalment sos delegats en el punt de sa nova residència; nomenament que rares vegades ha estat d'una eficàcia positiva, i no ho ha estat perquè cal reconèixer que tampoc anava acompanyat de les instruccions i medis d'assolir-la. Però, d'ara en endavant no serà així (...) el Consell Directiu prega a tots els socis que tinguin d'anar a viure a

fora de Barcelona, que segueixin formant part del Centre, acceptant sa delegació a la població on vagin sempre -naturalment- que no hi hagi ja Delegat. Serà ingerència de dits Delegats, els següents extrems: a) Representar el Centre a les poblacions on visquin. b) Posar-lo en relació i contacte amb les societats que tinguin fins similars al que persegueixen totes i cada una de les nostres Seccions. c) Assistir en nom del Centre als actes, festes, etc., que organitzin i celebri aquelles societats. d) Procurar -obtenir de les mateixes sa intervenció i ajuda, per a què trobin empleu en sa població els socis del Centre que hi vagin o desitgin anar-hi amb dit objecte. En justa correspondència, el Centre tindrà igual consideració i donarà la mateixa ajuda als socis d'aquelles societats que vinguin a Barcelona amb un fi semblant. e) Fomentar en coneixement del Centre -ja sigui adreçant al C.D. o particularment a la secció més interessada- qualsevol fet que ocorreixi o cosa de què tingui esment i ens pugui interessar. En aital cas i quan el seu treball o indicació es cregui d'interès general, es publicarà a "Acció". f) Presentar cada any -dins dels termes que assenyali la Secció encarregada de publicar la "Revista Anyal"- un rapport, destinat a ésser-hi incluit, indicant el que ha dut a cap el Delegat, en nom i profit del Centre, afegint-hi totes aquelles dades, idees i suggerions que se le acudeixin i siguin d'utilitat a nostre estament. g) Rebre els socis i persones recomanades pel Centre donant-los tots els informes i dades que necessitin referents a la població o país en què visquin, a fi de facilitar-los-hi les seves tasques allí, o fer-los-hi agradosa la seva estada. Finalment, el Consell Directiu cooperarà a l'acció dels Delegats, facilitant-los-hi unes circulars redactades en la llengua respectiva dels països on resideixin, en les que es farà saber l'existència del Centre, la seva finalitat, nombre de socis, funcionament de les seccions i especialment del Registre de Col·locacions, que s'oferirà per a qualsevol demanda d'empleat, acabant en forma agradosa -- que predisposi a una bona consideració del Centre i del dependent català. Aquestes circulars aniran firmades pel Delegat respectiu i es distribuïran entre les cases importants de la plaça on radiqui. Es d'esperar que, amb tot això, (...) es facilitarà al nostre jove el poder anar a passar tongades a l'estranger, instruint-se i adquirint coneixements que han de servir per al major desenrotlla-

ment del comerç català." -"Acció", gener 1912, p. 1-2. Cada mes - aquest butlletí aniria donant els noms dels diversos delegats i publicant les seves noves. Hom nomenaria delegats a Hamburg, Buenos Aires, Ginebra, Zúric, Colònia, Villa del Pilar (Paraguay), Lima, San Juan de Puerto Rico, Alger, Rio de Janeiro, Madrid, Valladolid, Vincennes, Tanger, entre d'altres.

- (161) "El Poble Català" del 23 de maig de 1914.
- (162) "Revista Anyal" 1914, p. 180-189. La proposició per a obtenir la subvenció fou presentada pels regidors Ramon d'Abadal i Martí Matons a la Junta Municipal de Vocals Associats, on fou defensada per Mir i Miró contra el regidor Domènech que la impugnava "donant mostres en ses paraules -aquest darrer- d'un absolut desconeixement del que és el nostre Centre i de l'obra que realitza". El Consell Directiu, l'endemà de l'acord, adreçà al regidor Domènech una lletra convidant-lo a visitar el Centre a fi que, davant de la realitat, li assenyelés "els defectes de la mateixa o les causes que motiven el judici emès per V. de què aquest Centre no compleix la finalitat social que correspon als dependents de comerç" car ben segur s'apressaria a esmenar-los. V. "Acció", juliol 1913, p. 3.
- (163) V. Diccionari Enciclopèdic de la llengua catalana. V.IV, p.116-117.
- (163 bis) BAS, J.- Josep Fuiq i Esteve. "Acció", Juny 1932, p. 4-5
- (164) Segons Noguer i Comet que entrà al Centre el 1912.
NOGUER I COMET, R.- op, cit., p. 152-153.
- (165) "Revista Anyal", 1914, p. 179-180.
- (166) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p.155-156.
- (167) GALI, A.- op. cit., p.347.
- (167 Bis) BAS, J.- Josep Fuiq i Esteve.- art. cit, p.4-5
- (168) Ha mort Josep Fuiq i Esteve, a "La Veu de Catalunya", 11 de gener de 1931. També, a l'article necrològic de "La Nau" del 12 de gener del mateix any.
- (169) UNIO FEDERAL NACIONALISTA REPUBLICANA.- op. cit., p. 19.
- (170) "La Nau", 12 de gener de 1931.
- (171) Ha mort Josep Fuiq i Esteve.- "La Veu de Catalunya", 11 de gener de 1931. V. més endavant el cap. 4, p.338 i sgs. Afegeix també ---

aquest article: "Com en el cas de Martí Matons, mort fa poc, es pot proclamar com una gran virtut del digunt, que se sentia primer català que no idòlatra del fetitxisme republicà".

- (172) Articles citats de "La Veu de Catalunya" del 11 de gener 1931 i de "La Nau" del 12 de gener de 1931. V. també el proper capítol, p. 159.
- (173) Id "La Veu de Catalunya" 11 de gener 1931. GALI, A.- op. cit., p. 347.
- (174) Id "La Veu de Catalunya" del 11 de gener de 1931; id "La Nau" del 12 de gener 1931.
- (175) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. Art. cit., a "La Veu de Catalunya" del 11 de gener de 1931. BAS, J.- art. cit. "Acció", juny -- 1932, p. 7.
- (176) "Dels seus llavis -diu "La Veu de Catalunya" del 11 de gener de -- 1931- ni de la seva ploma mai no havien sortit atacs a cap grup i a cap personalitat catalanista". L'esforç perquè el Centre fos neutral en les lluites partidàries "fou causa, potser, -diu, per la - seva banda, "La Nau" del 12 de gener de 1931- que alguns elements sincerament adherits a un altre matís determinat, judicassin amb severitat les facilitats donades per la propaganda de la banda opsada".
- (177) V. la Memòria llegida per Fuig i Esteve a la Festa de Cultura, -- celebrada amb motiu del cinqué aniversari del Centre, al Teatre Novetats el 29 de març de 1938, esmentada al capítol segon, p. 50-51. V. també l'article esmentat a "La Veu de Catalunya" del 11 de ge--ner de 1931.
- (178) L'article esmentat de Fuig i Esteve obre un conjunt dedicat al --- CADCI a "El Poble Català" i que també aparegué a "La Veu de Catalunya". V. aquest article traduït al castellà a "Cataluña" del 9 d'abril de 1910. p. 220.
- (179) "El Poble Català" del 22 d'octubre de 1911.
- (180) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 159.
- (181) "Acció", juliol 1913, p. 4
- (182) "Acció", desembre 1913, p.2. NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 160.
- (183) "El Poble Català", 17 de novembre de 1913.
- (184) "Acció" de cada mes de juliol conté la relació de les diverses jun

tes.

- (185) V. capítol segon, p. 141.
- (186) GALI, A.- op. cit., p. 347.
- (187) GALI, A.- op., cit., p. 347.
- (188) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 218. V. el capítol proper, p. 213.
- (189) GALI, A.- op. cit., p. 350.
- (190) Sobre Rucabado, vegi's el capítol segon, p. 4 i notes 147 i 148.
- (191) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 164-165.
- (192) Al Consell General esmentat forco-reelegits Fuig i Esteve, Fons Ferreras, Sala Ricol i elegit Felip d'Hita i Morros (aquest darrer -- com a bibliotecari). V. "Acció", juliol 1914, p.2.
- (193) "Acció", juliol 1914, p. 2.
- (194) "Acció", agost 1914, p. 2. La relació que segueix és extreta d'aquell número d'"Acció".
- (195) Memòria del Consell Directiu. Curs de 1914-1915.- "Revista Anyal" 1915, p. 181-182. Aquest afer no motivà la renúncia de Fuig a continuar amb la presidència -o a anar a la reelecció en la contesa següent-, com indica Noguier i Comet a les seves memòries -p. 165-, car aquell seguí dirigint el CACCI durant els cursos 1914-1915 i 1915-1916.
- (196) Les festes esportives consistiren, la de 1910 en jocs gimnàstics, fets al matí del dia 3 d'abril d'aquell any al pati del Centre -- ("Acció" maig 1910, p.1); la del 14 d'abril de 1912, a la tarda al camp d'esports esmentat del carrer Muntaner, es composà d'exercicis gimnàstics i atlètics, exercicis rítmics dels alumnes de les escoles del districte segon i sisé i un partit de futbol entre dos --- equips del Centre ("Acció", maig de 1912, p. 2); la del 13 d'abril de 1913 fóra una festa d'esbarjo i d'esport oferta, per la tarda, als delegats assistents a l'Assemblea de Dependents ("Acció", abril 1913, p. 2); la de 1914 vingué caracteritzada per la inauguració - del Club de Mar el 19 d'abril de 1914 i del nou casal; la de la tar da d'aquesta diada, al camp de carrer Muntaner, consistiria en diversos exercicis d'atletisme i en un partit de futbol entre diversos membres de l'equip "Barcino" del Centre ("Acció", maig 1914, -